

Bygger fengsel?

Norge er blitt bedt om å støtte byggingen av et ungdomsfengsel i Nicaragua, som ledd i en satsing på rettssikkerhet. – Et viktig tiltak, men ikke uproblematisk, mener menneskerettsrådgiver i NORAD Guri Rusten.

side 23

Bortførte barn

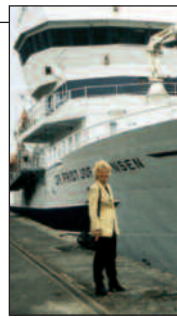
Hvert år blir tusenvis av barn i Nord-Uganda bortført og mishandlet av geriljahæren Lord's Resistance Army. De sendes til leire i Sudan, hvor guttene trenes opp til å bli fremtidens soldater. Jentene risikerer å bli solgt som sexslaver.

side 16-17

Fiskelykke

Namibia er blitt Afrikas største fiskerinasjon. Norsk bistand gjennom Nansenprogrammet har en del av æren for dette. I fremtiden vil norske og namibiske myndigheter samarbeide om en bærekraftig utnyttning av havets ressurser.

side 20

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid • nr. 1 • 1998

Eksplisiv tegnekunst

Den tanzanianske avistegneren Gado, alias Godfrey Mwampembwa, bruker humor og ironi for å angripe det skeive forholdet mellom Nord og Sør. side 24-25

Budsjettguide

Bistandsaktuelt gir deg en veiviser til bistandspostene i Utenriksdepartementets budsjett. side 10-11

Hard mot de slemme

Bistand virker – men mye er bortkastet. Verdensbankens forskningssjef Paul Collier (bildet) vil ha en mer kritisk vurdering av motakerland. side 8-9

FOTO: SCANFOTO/EPA

– Bistand blir politisert

Forskere anbefaler gulrot framfor pisk overfor «slemme» samarbeidsland

- I mai i år «frøs» Norge bistanden til Pakistan, i protest mot at statsminister Nawaz Sharif og hans generaler (bildet over) hadde foretatt en prøvesprengning. Et par uker før protesterte man på samme måte overfor India. Nå diskuterer politikerne om ikke det er på tide «å sette foten ned» overfor samarbeidsland for norsk bistand som kriger mot hverandre i Kongo.
- – Å knytte bistand til politiske betingelser er blitt langt vanligere de siste årene, sier Hilde Selbervik, forsker ved Chr. Michelsens Institutt. Men det kommer som regel lite positivt ut av trusler og press. Støtte til demokrati-arbeid er en mer konstruktiv strategi, sier Selbervik.

- Selv om bistandskutt brukes for å presse et regime, vil også uskyldige bli rammet. – Hvorfor skal vi straffes? spør lokalbefolkningen i Skardu (bildet t.v.) i Nord-Pakistan. Vi har snakket med dem etter at Norge stanset støtten til et drikkevannsprosjekt – i protest mot regimets prøvesprengninger.

Tema: «Gulrot og pisk» - side 4-7

Hva mener Norge om Kambodsja?

AV TOR ELDEN

DEBATT Etter kuppet i Kambodsja i 1997 reduserte mange land sin bistand. Mange investorer og kommersielle interesser trakk seg også ut, eller begrenset virksomheten sin. Kambodsja ble nektet inntreden i ASEAN, og i FN ble setet fremdeles stående tomt.

I sommer ble det holdt valg. Valget ble anerkjent av internasjonale observatører, tross enkelte merknader. Men omfattende vold og uroligheter i etterkant av valget har ført til at det internasjonale samfunnet opprettholder sin passive og restriktive holdning, Norge inkludert. Resultatet er nå at en i stedet for å pleie spiren til demokrati, sitter på gjerdet for å se om spiren visner eller gror.

I gitte tilfeller kan det være riktig å holde tilbake bistand for å presse et udemokratisk og undertrykkende regime. Men i Kambodsja er det positive utviklingstrekk nok til at en aktiv internasjonal støtte kan gi positive resultater.

Demokratiutvikling i dette landet må nødvendigvis ta tid. Etter Pol Pots folkemord var de fleste mennesker med ressurser til å bidra til en demokratisk utvikling enten døde, eller hadde flyktet. Massiv støtte til utdanning og til utvikling av det sivile samfunnet er den beste måten å fremme demokrati på.

Etter kuppet i 1997 ble en større amerikansk bevilgning til grunnutdanningsprosjektet stoppet. På grunn av dette mistet tusenvis av barn skoletilbudet sitt. På hvilken måte vil dette stimulere demokratiet? Det er utenkelig med demokrati dersom ikke folk lærer å skrive og lese. Skolebarn burde ikke være de som først og fremst skulle merke et politisk press fra omverdenen.

Norsk politikk overfor Kambodsja er først og fremst uklar. En bør være synsk for å skjønne hva den norske regjeringen egentlig mener om Kambodsja. I regjeringens framlegg til bistandsbudsjett siteres det fra retningslinjene som ble gitt for bistand etter kuppet i 1997: "Humanitær bistand kan fortsette dersom hjelpen når fram til målgruppene, dersom regimet ikke styrkes politisk eller legitimeres gjennom bistanden, og dersom bistanden ikke misbrukes på annet vis." (St.prp. nr. 1)

Som en av dem som skal være med å forvalte norske bistandsmidler er det vanskelig å forstå hva dette skal bety i praksis. Når skal en forø-

rig støtte bistand som ikke når fram til målgruppene, eller som misbrukes? Redd Barna har siden 1997 fortsatt sitt arbeid med vekt på langsiktig rettighets- og bistandsarbeid med barn som målgruppe. Er dette i strid med norsk utenrikspolitikk? Vi mener at retningslinjene bør endres, og Redd Barna vil bidra med vår kunnskap om forholdene i dette utarmede landet.

I 1999 vil vi for alvor se effektene av "sitte-på-gjerde-politikken" som ble innført i 1997. En rekke prosjekter som var godt i gang i 1997, har fortsatt inn i 1998. Først nå vil en del prosjekter stoppe opp uten videre finansiering. Private investeringer holder seg unna når ikke engang bistandsyttere er villige til å bruke midler i Kambodsja.

Bidrar vi best til utviklingen i Kambodsja ved å engasjere oss minst mulig? Det er lite sannsynlig. Utviklings- og menneskerettighetsministeren har sagt at norsk bistandspolitikk skal bestå av mer gulrot enn pisk. Redd Barna synes dette er kloke ord. Vi skal bidra aktivt til å styrke men-

Hensynet til demokrati og menneskerettigheter burde tale for en opptrapping av norsk bistand og støtte til Kambodsja, skriver Tor Elden.

neskerettighetene. Demokrati bygges med målrettet innsats mot det sivile samfunn over tid.

Også Redd Barna kom i en vanskelig situasjon i 1997, men i motsetning til en del andre organisasjoner valgte vi å bli i landet. Som en NGO er det selvsagt viktig for oss at vi ikke lar oss bruke i politisk maktkamp. Vi er ikke misbrukt, snarere har vi fått muligheten til å nå barn både gjennom praktisk bistand og rettighetsarbeid. Vi er ikke i tvil om at vi bidrar mer til demokratisk utvikling ved å være til stede og arbeide for barns rettigheter, enn om vi hadde trukket oss ut.

Nettopp hensynet til demokrati og menneskerettigheter burde tale for en opptrapping av norsk bistand og støtte til Kambodsja. Et sterkt nærvær fra internasjonale instanser, deltakelse i internasjonale organer som ASEAN og FN vil bidra mer til demokratisk utvikling, enn en passiv holdning fra den internasjonale samfunnet.

Tor Elden er generalsekretær i Redd Barna

«Forjævliseringen» av Afrika i vestlige medier

AV NEL LWALI

DEBATT Barn som sulter, menneskerettigheter som blir krenket, mennesker som dør i krig. Vestlige medier og frivillige organisasjoner har tiltrukket seg mange generøse givere og frivillige som arbeider for å bedre de fattiges kår, ved å ty til tåredryppende reportasjer. Ofte er det slik humanitær hjelp starter, og de fattigste nasjonene er hjelpeløse uten støtten de får fra dem som er i stand til å hjelpe. Men nå er det oppstått et problem.

Bildene av sultende barn i den tredje verden og rapportene som de humanitære organisasjonene gir, skaper en medlidenshetstretthet. Publikum går rett og slett lei av å se de samme lidelsene fra de samme regionene igjen og igjen. Og nå har personer fra vestlige styresmakter også begynt å kritisere mediernes forkjærlighet for negative og sensasjonspregede nyhetsoppslag.

Jeg deltok nylig på et stort seminar om mediers dekning av utviklingsland i London. Her satte Clare

Short fra British Secretary for Overseas Aid fokus på de britiske mediernes dekning av begivenhetene i utviklingsland.

Short sa blant annet at det var et betydelig fravær av positive reportasjer som viste resultatene av god og langsiktig bistand og menneskers innsats for en bedre verden. Mens det sørlige Sudan blir framhevet som en region som opplever sult og kriser, har nabostaten Uganda mye framgang. Likevel er det veldig få som vet om Ugandas suksess fordi de vestlige medier betrakter dette som kjedelig nyhetsstoff.

Medienes fordommer overfor kriserammede land bidrar til å styrke forestillingen blant vanlige folk om at sult og elendighet er den typiske situasjonen i utviklingslandene. Det viser seg imidlertid at det er mange suksesshistorier som aldri blir fortalt. Bare «smale» tidsskrifter, med spesiell interesse for utvikling i Sør, trykker artikler som ikke nødvendig-

Vestlige mediers dekning av begivenheter i Afrika kan gi inntrykk av at Afrikas dyr er viktigere enn Afrikas mennesker.

vis er om kriser eller katastrofer, og unngår sensasjonsstoff. De andre dominerende feltene som mediene interesserer seg for i Afrika er villdyr, safarier og reiseliv. Dette gir beklageligvis inntrykk av at Afrikas dyr er viktigere enn Afrikas mennesker.

Jeg vil ikke skyve problemene våre under teppet, og behovet for nødhjelp krever internasjonal innsats og medieeksponering. Men jeg vil så gjerne at folk rundt i verden skal oppdage at mitt kontinent stort sett er befolket av intelligente og arbeidsomme mennesker som lever i fred og som har det bra. Vi afrikanere har også lyst til å være stolte av oss selv, som Norge er det når de vinner VM på ski eller tjener nye milliarder av dollar på salg av olje. Det er ikke noe moro alltid å bli synes synd på.

Nel Lwali er redaktør og medieforsker med erfaring fra aviser, fjernsyn og offentlig informasjon i Kenya.

bistands
aktuelt

nr. 1/98

Fagblad om utviklingssamarbeid

Ansvarlig redaktør:
Raymond Johansen

Redaktør:
Gunnar Zachrisen

E-mail:
gunnar.zachrisen@norad.no

Journalister:
Bibiana Dahle Piene
Odd Iglebæk

Redaksjonsråd:
Karen Brit Feldberg,
Høgskolen i Oslo,
Patrik Ekløf,
Fellesrådet for Afrika,
John Jones,
Diakonhjemmets
Internasjonale Senter,
Bjørn Johannessen,
underdirektør NORAD

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Tollbugt. 31, Oslo

Telefon sentralbord:
22 31 44 00

Telefon redaksjon:
22 31 46 47/
22 31 46 46

Fax: 22 31 44 74

Design/layout:
OK grafisk byrå as

Trykk:
Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:
Bistandsaktuelt,
c/o Norsk Fredskorpssamband
Drift A/S, boks 6747
St. Olavs plass, 0130 Oslo.
Telefon: 22 99 46 00.
Fax: 22 99 46 01.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSHJEMP
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn. Redaksjonen er ansvarlig for innholdet. Signerte innlegg står for artikkelforfatterens egen regning.

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
3. november 1998

MÅNEDENS SITAT:
«Homoseksualitet er normalt, slik de fleste i Vesten ser det. Jeg ønsker derfor zambiske homofile velkommen når de nå velger å stå åpent fram.»

Omstridt uttalelse fra Norges ambassadør i Zambia, Jon Lomøy, i et intervju med avisen Daily Mail 17. september 1998.

Kjære lesar

LEDER

Avisen du nå holder i hånden har vi sendt deg i den tro at du er blant de mange mennesker i Norge som er genuint interessert i bistands- og utviklingsspørsmål.

Tusener av nordmenn har vært og er involvert i slikt arbeid, gjennom private eller offentlige institusjoner. Å drive utviklingshjelp overfor landene i den 3. verden har allerede en 40-årig tradisjon i Norge. Også det økonomiske omfanget er betydelig. De offentlige bistandsoverføringene ligger i år på over 10 milliarder norske kroner, og målt som bidrag i forhold til nasjonal verdiskapning ligger vi helt i front internasjonalt.

Likevel har vi her i landet manglet et organ som kan være arena for en løpende, bred og nyansert debatt rundt Norges utviklingssamarbeid med landene i Sør. Det er ikke minst i den hensikt at NORAD nå stiller seg bak utgivelsen av et ny månedsavis – Bistandsaktuelt.

I formålsparagrafen heter det at avisen skal «bidra til økt informasjon om NORADs virksomhet». Med det mener vi også all den virksomhet som drives av partnere i Norge (i samarbeid med tilsvarende partnere i utviklingsland) – eksempelvis private hjelpeorganisasjoner og bedrifter i norsk næringsliv.

Avisens formål er dessuten «å bidra til økt engasjement og mer debatt rundt norsk bistand og utviklingssamarbeid, herunder å bidra til økt forståelse for utviklingslandenes situasjon. Avisen skal søke å gi et realistisk bilde av norsk og internasjonal bistandsvirksomhet. Profilen skal være aktualitets- og debattorientert. Avisen skal søke å være i forkant av nyhetsbildet hva gjelder norsk bistand og utviklingssamarbeid.»

Vårt mål er å nå fram til alle som er spesielt interessert og profesjonelt engasjert i bistands- og utviklingsspørsmål. Det omfatter ansatte og tillitsvalgte i store og små frivillige organisasjoner, ansatte i NORAD, Utenriksdepartementet og andre statsinstitusjoner som er engasjert i bistand, konsulenter i næringslivet, forskere, journalister, solidaritetsmiljøet, misjonsorganisasjoner, «fredskorpser», studenter og andre.

Formen vil være fagbladets, og ambisjonen er å bli et uunnværlig organ for alle innenfor «bistandsbransjen» – blant annet gjennom å formidle ny kunnskap og å være en arena for fri meningsbrytning.

Det er vår grunnleggende oppfatning at bistand er et nyttig verktøy for å fremme utvikling og vekst, noe som også sterkt understrekes i Verdensbankens nye rapport. Men ikke all bistand virker like godt. Bistandens effekt er helt avhengig av kvalitet, kunnskap og andre rammevilkår. Dette er blant de spørsmål vi tar opp i vår aller første utgave.

RJ/GZ

Du store verden?

FOTO: ØYSTEIN BARSNES

Hvem:

Eli Borchgrevinck, daglig leder av kulturmønstringen «Du store verden!»

Tema:

Hva har kommet ut av den hittil største flerkulturelle stormønstringen i Norge?

• BIBIANA DAHLE PIENE

■ **Hva er målsettingen med kulturmønstringen?**

– Den er stor! Som navnet sier er dette en mønstring, ikke en festival, men vi bruker festivalformen til å nå fram til et dypere mål, nemlig nettverksbygging. Vi ønsker å stimulere til samarbeid på tvers av de tradisjonelle skillelinjene mellom store offentlige institusjoner og små frivillige organisasjoner, som ofte har felles målsettinger når det gjelder kulturarbeid.

■ **Hvordan synes du dere har nådd målet?**

– Den idealistiske målsettingen ble nådd allerede før mønstringen begynte! Vi har greid å bygge opp et nettverk i Norge for kulturutveksling mellom oss og sør. TAMTAM-nettverket, som står bak Du store verden!-mønstringen, har nå 55 medlemsorganisasjoner.

■ **Synes du dere har nådd publikum på en tilfredsstillende måte?**

– For enkelte arrangementer i Oslo er svaret nei. Og det skyldes den dårlige pressedekningen. På mindre steder får vi mye større oppmerksomhet. Samtidig har både konserter og teaterforestillinger trukket fulle hus, og responsen fra publikum har vært meget god.

■ **Dere har ikke vært så synlige i Oslo, verken i media eller i bybildet. Mange vet kanskje ikke at det foregår en kulturmønstring akkurat nå?**

– Nei, vi er klar over det. Samtidig er dette en nasjonal mønstring, Oslo

har ikke skullet være et festivalsentrum. Men det er klart at vi gjerne skulle vært mer synlige. Problemet har vært kontakten med pressen, spesielt de større avisene. I «smalere» programmer i radio og tv er vi imidlertid blitt omtalt. I juni sendte vi også ut informasjon om «Du store verden!» til alle grunnskolebarn i Norge, og vi har møtt en overveldig interesse fra skolene.

■ **Hva slags vanskeligheter har dere støtt på underveis?**

– Idealistisk sett er vi kjempefornøyde. Mønstringen er blitt mye større enn det planen var. Men bortsett fra problemene med pressedekningen har vanskelighetene vært liten kapasitet og dårlig råd. To ansatte og fire millioner kroner er for lite, fordelt på over 100 arrangementer i turnéprogrammet og 500 under den nasjonale paraplyen.

■ **Hvis du skulle arrangert noe tilsvarende igjen, hva ville du gjort annerledes?**

– Sikret større økonomiske rammer.

■ **Et av målene har vært å bygge broer mellom kulturen i nord og sør. Har dere greid dette?**

– Siden det er første gang noe slikt som dette arrangeres i Norge, har vi bygget på allerede eksisterende kontakter mellom organisasjoner i Norge og artister i sør. Nå håper vi at mønstringen vil bidra til å spre informasjon om TAMTAM-nettverket rundt om i verden.

■ **Er det blitt knyttet kontakter – som vil bestå etter at alle har reist hjem?**

– Ja. Masse artister har knyttet nye kontakter her. Dette er dessuten utfordringen videre. Akkurat nå har vi ikke kapasitet til å følge opp alt som har skjedd, men det vil bli gjort etter at mønstringen er avsluttet. Men det er mange ideer rundt om i Norge om hvordan man kan bruke dette videre.

■ **Hva tror du de utenlandske artistene har fått igjen for å delta på mønstringen?**

– Det er litt tidlig å si, mønstringen er jo ikke evaluert ennå. Likevel tror jeg de fleste er fornøyde. Men ideen er jo at de skal ha mer ut av turen hit enn å holde forestillingene sine og reise videre. Samtidig må vi huske på at dette er ikke slutt ennå. Dette er bare en begynnelse!

Har du fått uventet post?

BISTANDSAKTUELT

Avisen du nå holder i hånden er et nytt fagblad om bistands- og utviklingsspørsmål utgitt av Direktoratet for utviklingshjelp (NORAD).

Publikasjonen er gratis å abonnere på for alle som ønsker det. Den vil utkomme 10 ganger i året, det vil si omtrent månedlig – med et lite opphold på sommeren. Sidetallet vil i gjennomsnitt ligge rundt 20 sider.

Bistandsaktuelt har en redaksjon bestående av profesjonelle journalister. Det nye fagbladet vil legge vekt på aktualitetsstoff og debatter knyttet til norsk bistand, som i hovedsak går til land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Dersom du er interessert i å følge med på utviklingstrekk i norske samarbeidsland og debatter rundt bistands- og utviklingsspørsmål vil du ha utbytte av å følge med på det vi skriver. Målgruppen for avisen er alle som er spesielt interessert – og særlig de som er profesjonelt engasjert – i bi-

stands- og utviklingsspørsmål. Blant dem er ansatte i hjelpeorganisasjoner, ansatte i offentlig norsk bistandsarbeid hjemme og ute, forskere, ansatte i andre institusjoner som er engasjert i internasjonalt arbeid, lærere og studenter ved universiteter og høyskoler, konsulenter i næringslivet, politikere og journalister.

Bistandsaktuelt blir distribuert på basis av abonnements- og adresselister tilhørende NORAD og Norsk Fredskorpssamband. Institusjoner, bedrifter og organisasjoner som ønsker flere abonnementer enn det de har mottatt kan anmerke dette i egenannonnen vår, som du finner på side 31. Enkelt personer som ønsker abonnement (og som ennå ikke er registrert hos oss) kan benytte samme annonse.

Dersom du ikke ønsker flere utgaver av Bistandsaktuelt kan du også benytte svarrubrikkene i egenannonnen til dette formålet.

Presidentene Daniel arap Moi i Kenya og Frederick Chiluba i Zambia (til h.) har begge opplevd at det norske utenriksdepartementet har «satt foten ned». I tilfellet Kenya svarte Moi med å kaste norske diplomater ut av landet.

FOTO: SCAN-FOTO/EPA OG SCAN-FOTO/REUTERS

– Press er en dårlig strategi

Fremmer ikke menneskerettigheter og demokrati, hevder forsker

TEMA: GULROT OG PISK

Kan man få noen land til å endre atferd, for eksempel bli mer menneskevennlige og demokratiske, ved å trekke tilbake eller true med å trekke tilbake bistand? Nei, mener Hilde Selbervik, forsker ved Chr. Michelsens Institutt.

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Det å knytte bistand til politiske betingelser som griper inn i mottakerlandets styresett, er blitt langt vanligere de siste årene, sier Selbervik.

CMI-forskeren har forfattet rapporten «Aid as a tool for promotion of human rights and democracy: What can Norway do?». Rapporten føyer seg inn i rekken av meningsytringer om hvordan man best fremmer menneskerettigheter og demokrati i land hvor dette har dårlige vekstvilkår.

Tre strategier. I rapporten, skrevet på oppdrag for Utenriksdepartementet, tar Selbervik for seg denne formen for norsk utenrikspolitisk «holdningskampanje». Hun beskriver tre hovedstrategier innen bilateral bistand for å fremme menneskerettigheter (MR) og demokrati:

• **Press-strategien:** Bistanden knyttes til spesielle politiske og/eller økono-

miske betingelser. Hvis disse ikke oppfylles, kan donor true med å trappe ned, holde tilbake eller avslutte bistandssamarbeidet. Dette kalles ofte for kondisjonalitet. Press kan imidlertid også brukes positivt, ved å lokke med gulrota i stedet for å bruke pisk. En slik handlemåte fra giverlandenes side er blitt langt vanligere de siste årene.

• **Støtte-strategien:** Man gir direkte støtte til menneskerettighets- og demokrati-prosjekter, enten innenfor det sivile samfunn eller offentlige institusjoner. Eksempler på slik støtte er velgeropplæring, utdanning av fengselspersonell, eller støtte til den frie presse. Støtte-strategien fordrer inngående kjennskap om det politiske systemet i landet det gis støtte til.

• **Overtalelses-strategien:** Hovedelementet her er den politiske dialogen. Denne strategien skiller seg fra de to andre ved at den ikke inneholder elementer av tvang, og at den ikke nødvendigvis er knyttet til et bestemt bistandsprosjekt. Ad diplomatiske veier forsøker giverlandet å overbevise mottakerlandet om at det er fornuftig å legge om politikken.

– Utgangspunktet for denne rapporten er å se på hva Norge som et lite gi-

– Erfaring viser at krav fra giverlandene har liten effekt på menneskerettighets- og demokratiarbeidet. Forandring må komme innenfra, fastslår CMI-forsker Hilde Selbervik.

verland kan ha håp om å oppnå gjennom politisk kondisjonalitet – om man kan bruke bistand som et redskap for å presse frem politiske endringer og forandre et lands styresett, sier Selbervik.

Makt og avmakt. Bistand er aldri blitt gitt helt betingelsesløst, presiserer hun. Men på 90-tallet har vestlig bistand nesten uten unntak blitt knyttet til vilkår om politiske endringer i mottakerlandene. Bistanden har endret karakter fra å ha et solidaritetsperspektiv til å bli en integrert del av utenrikspolitikken. Bak dette skiftet ulmer blant annet skuffelsen over bistandens tilsynelatende manglende effektivitet mange steder i verden.

De siste årene har kravene om økt demokratisering og respekt for menneskerettighetene klatret stadig høyere opp på agendaen. I dag er dette blant de erklærte hovedmålene for norsk bistand. Derfor knyttes ofte krav om reformer på dette området til bistanden.

Liten effekt. Men Selbervik er skeptisk til denne press-strategien.

– Erfaring viser at denne strategien har liten effekt på menneskerettighets- og demokratiarbeidet. Forandring må komme innenfra, slår hun fast. Hun peker på at dialog er en bed-

re måte å få motparten til å innse det fornuftige i å endre sin politikk.

– Selv om man greier å få med seg større givere, slik at kuttene blir mer substansielle, viser det seg at det er vanskelig å få til dyptgripende endringer. En årsak er at truslene om bistandskutt ofte ikke blir fulgt opp. Det er et innebygget press i systemet for å få midlene utbetalt, fremholder Selbervik.

– I tillegg er jo bruk av press og trusler om å trekke tilbake bistand i seg selv en udemokratisk strategi, påpeker hun.

Dilemma. Men hva skal man gjøre når opinion og presse bærer seg over brudd på menneskerettighetene i land vi gir penger til, og skriker etter reaksjoner? Er det for å tilfredsstille opinionen at man tyr til bistandskutt for å markere sine holdninger?

– Det er viktig at denne nye erkjennelsen ikke blir en sovepute. Man må ikke la være å reagere på grove og vedvarende brudd på menneskerettighetene. Noen ganger er det et mål i seg selv å vise at man tar avstand.

Poenget er at man må vite hva man ønsker å oppnå. Dersom målet er å fremme menneskerettigheter og demokrati, heller enn å markere avstand, er kondisjonalitet en lite velvalgt strategi, konstaterer Selbervik.

SV vil presse krigersk Mugabe UD mener situasjonen er for uoversiktlig

Tida er inne for at Norge vurderer sanksjoner mot Zimbabwe, blant annet kutt i bistand, mener SVs utenrikspolitiske talsmann Erik Solheim. Utenriksdepartementet derimot tror tidspunktet er feil, og vil vente og se.

• GUNNAR ZACHRISEN OG ODD IGLEBÆK
- Zimbabwe driver en regulær krig i Kongo, tusenvis av mil fra egne grenser. Det er en blodig krig, trolig mye mer blodig enn i Kosovo. Zimbabwes regjering kan ikke vise til noen legitime sikkerhetsbehov i Kongo. Derimot er Robert Mugabe trolig ute etter å verne personlige økonomiske interesser, sier Solheim.

Han viser til at det er snakk om en regulær krig mellom stater, og at konsekvensene kan bli enorme – en destabilisering av hele Sentral-Afrika, med muligheter for ytterligere spredning til andre deler av kontinentet. Dessuten har Zimbabwe så langt vært negative til fredsamtaler, mener han. Namibia stiller han i samme gruppe som Zimbabwe – uten legitime sikkerhetsinteresser i Kongo.

Behov for vern. – Uganda og Rwanda har legitime sikkerhetsinteresser i Kongo, i forhold til å verne egen befolkning. Det samme kan sies om Angola, med hensyn til trusselen fra UNITA-geriljaen, sier Solheim.

Det overordnede målet for Norge i sammenheng med krisen i DR Kongo er å bidra til fred og forsoning, framholder Utenriksdepartementet. UD utelukker likevel ikke, på sikt, at det kan bli aktuelt med sanksjoner. Men foreløpig vil man vente og se hvordan situasjonen utvikler seg.

– Men det er klart at militært engasjement utenfor landets egne grenser vil kunne få konsekvenser for innretning og nivå på norsk bistand, svarte utenriksminister Knut Vollebæk på spørsmål fra Solheim i Stortinget 28 oktober. Vollebæk sa også at man fra norsk side ikke liker å bruke bistandsmidler som press.

Vanskelig skille. Solheim utgangspunkt var å få vite hva Norge vil gjøre for å presse på Namibia, og særlig Zimbabwe, for å få dem til å trekke sine militære styrker av DR Kongo. Til det svarte Vollebæk at man fra norsk side «har funnet det vanskelig å trekke noe klart skille mellom de ulike partenes beveggrunner for sitt militære engasjement».

Utenriksministeren sa dessuten at situasjonen var uoversiktlig og at Norge støttet president Madelas fredsinitiativ.

– Men det er et problem at Sør-Afrika har mistet noe av sin troverdighet som følge av sin egen innmarsj i Lesotho, sa Vollebæk.

Han understreket viktigheten av at OAU og FN måtte få en mer sentrale rolle. Norge har fram til nå bidratt med 100.000 amerikanske dollar til OAU's forsøk på å mekle i konflikten og er beredt til ytterligere innsatser.

Omlegging. – Jeg mener vi bør legge om bistanden slik at den blir mer politisk. Norske bistandspenger bør knyttes nærmere til fredsprosesser, eller til støtte av opposisjonsgrupper som slåss for demokrati, sier Solheim, og nevner Sudan og Burma som eksempler.

SVs fremste utenrikspolitiker er de siste årene blitt mer kritisk til å bruke trusler om boikott i bistandsammenheng, men understreker at situasjonen må vurderes fra gang til gang. Overfor Zimbabwe og Namibia mener han sanksjoner må til.

SVs utenrikspolitiske talsmann, Erik Solheim.

FOTO: SCANFOTO

”
– Jeg mener vi bør legge om bistanden slik at den blir mer politisk. Norske bistandspenger bør knyttes nærmere til fredsprosesser.

– Forpliktelse går begge veier

– Det er helt nødvendig å ha klausuler som forplikter mottakerne til å gjennomføre visse politiske reformer som gjenytelse for bistanden. En svakhet i utviklingsarbeidet tidligere var nettopp mangelen på artikulerte betingelser for både givere og mottakerne, sier generalsekretær Halle Jørn Hanssen i Norsk Folkehjelp.

Samtidig fremholder Hanssen at det er en helt nødvendig forutsetning at samarbeidslandene føler at det er de som «eier» reformene.

– Vi kan ikke regne med å dytte

politiske endringer på et land som myndighetene der egentlig ikke ønsker, sier han, og trekker frem samarbeidet med Tanzania som eksempel. Der var det i hovedsak dialog, og ikke press, som førte til endringer.

– Det ble for eksempel aldri knyttet betingelser om å opprette et flerpartisystem i Tanzania til løftene om fremtidig bistand. Etterhvert tvang spørsmålet seg likevel frem, men initiativet til disse politiske endringene kom fra tanzanianerne selv.

Lite suksess med trusler og press

Forskeren David Gillies er en av de få som har forsøkt å måle effekten av bilateral kondisjonaltet for å fremme menneskerettighetene. Gillies analyserte 25 konkrete bistandsprosjekter fra Norge, Canada og Nederland i årene 1973-94. I 23 av tilfellene ble det brukt press, ved å redusere, holde tilbake, eller true med å holde tilbake bistanden. I de

to siste tilfellene ble mer samarbeidsvennlige strategier brukt, blant annet støtte til menneskerettighetsprosjekter. – Ifølge Gillies forble menneskerettighetssituasjonen dårlig, eller til og med forverret, i de tilfellene hvor det ble brukt trusler og press. I de to siste tilfellene så man klare tegn til bedring, forteller Hilde Selbervik.

Bistandskutt til liten nytte – to eksempler

• Under presidentvalget i Zambia i 1996 gikk en rekke donorer, deriblant Norge sammen om å kutte eller fryse bistanden, fordi man var misfornøyd med de politiske betingelsene i forkant av valget. De bilaterale donorene var uvanlig godt koordinerte, kuttene var substansielle. Likevel nyttet det ikke. President Frederick Chiluba var villig til å betale en høy pris for å bli gjenvalgt, og bistandsboikotten fikk liten eller ingen effekt.

• Et nærmest klassisk eksempel er fra 1992. Da brøt mottakerlandet Indonesia bistandssamarbeidet med giverlandet Nederland, fordi Nederland truet med å holde bistanden tilbake som en reaksjon på massakren i Øst-Timors hovedstad Dili. Nederlenderne holdning fikk president Suharto til å avslå all videre bistand. Året etter oppnådde han imidlertid å få mer bistand fra de øvrige givene enn det han var blitt lovet.

– Satser på partnerskap

Norsk bistandsmyndigheter har generelt større tro på positive enn negative virkemidler for å skape forandringer i utviklingsland.

– Gulrot er bedre enn pisk, fastslår statssekretær Leiv Lunde i Utenriksdepartementet.

Han er ikke overrasket over konklusjonene i Hilde Selberviks rapport.

– Vi har generelt liten tro på bistand som våpen. Bruken av pisk, i betydningen å trekke tilbake bistanden, brukes bare i helt ekstreme tilfeller. I stedet satser vi på å skape dialog og forståelse, i partnerskap med våre samarbeidsland, sier Lunde.

Menneskerettigheter og demokrati blir stadig viktigere som en dimensjon i norsk bistand.

– Dette er et tverrgående hensyn i norsk bistand som nå forsterkes gjennom

etableringen av egne retningslinjer på området. Dette vil jo legge

Statssekretær Leiv Lunde.

fører på arbeidet. Men det er ikke kondisjonaltet i den tradisjonelle betydningen, understreker Lunde.

– Vi er blitt mer oppmerksomme på mottakeransvaret. En av våre viktigste erfaringer er at eierskapet til reformene må ligge hos de som skal gjennomføre dem, sier han.

På barneavdelingen på sykehuset i Skardu må flere pasienter dele samme seng. Diareer tar livet av nesten halvparten av ungene før de fyller fem år. Rent drikkevann ville kunne reddet de fleste.

FOTO: RAGNHILD IMERSLUND

– Hvorfor skal vi straffes?

Norge stanset samarbeid i protest mot prøvesprengning

Journalist **Ragnild Imerslund** besøkte nylig nord-Pakistan. I denne reportasjen beskriver hun en stans i utviklingshjelp sett fra lokalbefolkningens synsvinkel. Sinne og frustrasjon kan lett bli vendt mot giverlandet, istedenfor mot den regjeringen som er ansvarlig for landets utvikling.

TEMA: GULROT OG PISK

SKARDU (b-a): – Jeg forstår ikke hvorfor disse kvinnene og barna skal straffes, sier Dr. Sharif fortvilet og lar oss møte de dødsyke barna på sykehuset i Skardu, langt nord i Pakistan. Hele landsbyen føler seg sveket etter at Norge «frøs» støtten til et damprosjekt som skulle gi dem rent drikkevann.

– Nå er det folket som lider, ikke den pakistanske regjeringen. Det kan da ikke være meningen, sier Dr. Sharif.

FOTO: RAGNHILD IMERSLUND

• I PAKISTAN: RAGNHILD IMERSLUND
På barneavdelingen på sykehuset i Skardu er pasientene heldige hvis de får tildelt en seng hvor det bare ligger et annet sykt barn fra før. Vanligvis må sykepleierne stue sammen tre diareesyke barn i en og samme sykehusseng.

– Vi har rett og slett ikke plass til

alle barna. Og enda verre blir det til vinteren. Da er drikkevannet av dårligere kvalitet og flere barn vil bli rammet av vannbårne sykdommer, sier Dr. Mohammad Sharif som er leder for Baltistan legeförening. Mødrene til de syke barna gjør ikke noe forsøk på å skjule frykten for barnas skjebne.

En av kvinnene har to syke barn på avdelingen. Den eldste på tre år ser knapt ut som han har fylt året. Kroppen er helt uttørket og han klynker fram en kraftløs gråt fra morens armer.

Dr. Sharif forteller at ti barn allerede har dødd denne måneden. Han tør knapt tenke på hvor mange han vil telle ved månedsslutt.

Halvparten dør. Kvinnene som bor i Skardu og andre landsbyer i nærheten har antydning at nærmere halvparten av barna i området dør før de rekker å fylle 5 år.

De fleste ungene dør av diaré, hepatitt, tyfus og kolera – sykdommer som først og fremst skyldes dårlig kvalitet på drikkevannet. Gleden var derfor stor da Norge i 1994 sa at de ville finansiere en forundersøkelse til et damprosjekt som blant annet skal sikre Skardubeboerne rent drikkevann.

Ekspertgruppen som gjennomførte undersøkelsen konkluderte med at en dam ved Satparasjøen vil løse de fleste problemene Skardus innbyggere sliter med.

Dammen vil blant annet sikre landsbyen elektrisk kraft hele året, og nye irrigasjonskanaler som gjør det mulig å forvandle et 40 kvadratkilometer stort ørkenområde til dyrkbar jord.

«Det beste noensinne». Norge hadde ennå ikke tatt stilling til om de skulle støtte selve damutbyggingen, men det er ikke tvil om at alle nord-

mennene som har vært involvert i prosjektet var svært positive.

– Vi er ganske overbevist om at det ville vært det beste utviklingsprosjektet Norge har gått inn på noensinne i Pakistan, sier ambassaderåd Alf Arne Ramslien ved den norske ambassaden i Islamabad.

Etter planen skulle en ny gruppe eksperter reise til Skardu nå i høst for å se på hvordan dammen kunne konstrueres.

Stor skuffelse. Beboerne i Skardu har drømt om en dam ved Satparasjøen i mer enn 30 år. Nå hadde de fått tent et håp om at dammen skulle stå ferdig i løpet av tre-fire år. Fortvilelsen var derfor stor da de fikk brevet om at den norske støtten til prosjektet ble stanset etter at Pakistan gjennomførte atomprøvesprengninger i mai.

– Når kommer våre norske venner for å bygge dammen, spør alle oss her

i Skardu. De trodde at de skulle komme i september, og skuffelsen var stor da vi ble nødt til å fortelle dem at de ikke kommer i det hele tatt, sier Nasir Ali Shigri som er overingeniør for damprosjektet.

Syndebukker. For befolkningen i Skardu er det vanskelig å forstå hvorfor Norge har plukket ut akkurat dem som syndebukker for Pakistans ugjerninger.

Skardu ligger i Pakistans såkalte Nordområdet – eller det pakistanske Kashmir – som av mange ikke engang blir regnet som en del av Pakistan. I motsetning til de andre provinsene i Pakistan har ikke Nordområdet egne representanter i nasjonalforsamlingen, blant annet på grunn av den uavklarte statusen til provinsen.

Befolkningen i Skardu utvandret fra Tibet for flere hundre år siden og snakker oldtibetansk- et språk som slekter mindre på urdu enn norsk.

– Jeg ser ikke at det kan bringe noen løsning å straffe kvinner og barn i disse avsidesliggende områdene.

Vi truer ingen og har ingenting med prøvesprengningene å gjøre, sier Dr. Mohammad Sharif.

Ambassaderåd Alf Arne Ramslie har nylig vært i Skardu for å forklare det norske frysvedtaket for landsbybefolkningen. Han legger ikke skjul på at det var et vanskelig budskap på formidle.

– Skuffelsen er til å ta og føle på når man snakker med lokalbefolkningen som har ventet på dette prosjektet så lenge. De var jo så psykologisk giret på dette nå, sier Ramslie.

Offer for en definisjon. I det norske frysvedtaket heter det at alle stat-til-stat prosjekter fryses, med mindre de er fattigdomsorienterte eller bedrer respekten for menneskerettighetene. Damprosjektet i Skardu var definert som et miljøprosjekt, men det hersker ingen tvil om at det ville fått svært positive virkninger på særlig kvinner og barns livssituasjon i området.

– Vi synes Norge har vært for firantede når de har sett på dette prosjektet.

Det er dokumentert at denne dammen vil løse de fleste fattigdomsrelaterte problemene her i Skardu, sier Sharif. På sykehuset i Skardu blir Dr Sharif svært overrasket når han får høre at norske myndigheter ikke anser damprosjektet som et fattigdomsprosjekt.

– Disse barnas lidelser er direkte knyttet til damprosjektet. Jeg synes det er inhumant av Norge å la sanksjonene gå ut over dem. Nå er det folket som lider, ikke den pakistanske regjeringen. Det kan da ikke være meningen, sier Dr. Sharif.

– Alt er mer eller mindre fattigdomsorientert

– Alt NORAD driver med er i utgangspunktet fattigdomsorientert bistand, og ethvert bistandskutt vil følgelig få konsekvenser for fattige mennesker, sier fungerende NORAD-direktør Kjell Storløkken.

Han ønsker ikke å kommentere Skardu-prosjektet spesielt, og vil følgelig ikke spekulere i om det kan bli aktuelt å revurdere en gjenopptakelse av norsk støtte til drikkevannsprosjektet.

– Etter at Utenriksdepartementet hadde bestemt seg for å reagere overfor Pakistan og India, ble NORADs oppgave å vurdere hva som det var mest aktuelt å kutte i. Gitt at man ønsket å skåne de prosjekter som hadde størst betydning for fattige mennesker, måtte man foreta et valg, sier Storløkken.

Overingeniør Nasir Shigri hadde store forhåpninger til damprosjektet ved Satparasjøen. Norge var allerede tungt inne i forundersøkelsen, og ville trolig støttet selve utbyggingen.

FOTO: RAGNHILD IMERSLUND

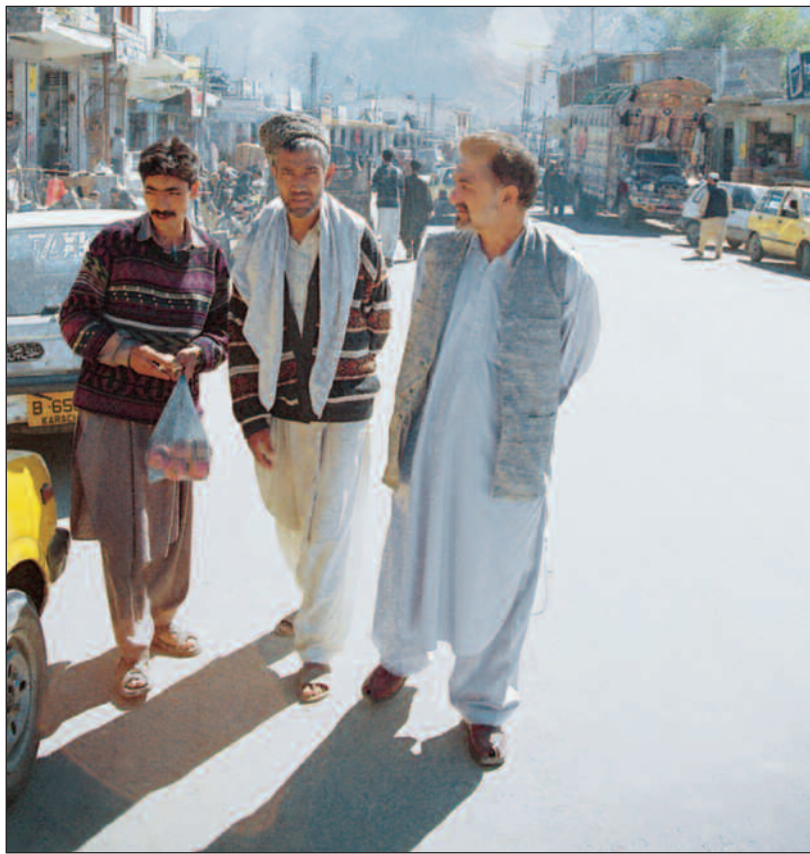

” Dette ville vært det beste utviklingsprosjektet Norge har gått inn på noensinne i Pakistan.

AMBASSADERÅD ALF ARNE RAMSLIE

Skardu er en fjellandsby i det pakistanske Kashmir. Folket regner seg ikke som pakistane og synes derfor ikke at de skal straffes av Norge etter de pakistanske prøvesprengningene.

FOTO: RAGNHILD IMERSLUND

” Kvinnene som bor i Skardu antyder at nærmere halvparten av barna i området dør før de rekker å fylle 5 år.

FAKTA:

- Etter at Pakistan gjennomførte atomprøvesprengninger i mai, besluttet Utenriksdepartementet at eksisterende norske bistandsprosjekter i Pakistan skulle «fryses», med mindre de var fattigdomsorienterte eller bedret respekten for menneskerettighetene.
- USA, Japan og Danmark har fattet liknende vedtak, mens EU ikke har fattet noe sanksjonsvedtak.
- Den norske bistanden til Pakistan var i 1997 på drøyt 45 millioner kroner, og hadde ifølge budsjettet en planlagt ramme på 40 millioner i 1998.
- Ifølge det pakistanske månedsmagasinet Newsline vil Pakistan tape nærmere 8 milliarder dollar hvis de internasjonale sanksjonene fortsetter fram til juni 1999.

Enighet om Pakistan-sanksjoner

Politikerne støttet «bistandsfrys» som sanksjonsmiddel etter prøvesprengning

Ingen protesterte da Utenriksdepartementet 28. mai i år kunngjorde at Norge ville fryse stat-til-stat-bistanden til Pakistan, etter at landet hadde gjennomført en prøvesprengning av atomvåpen. Allmenn avsky sluttet rekene om bistandskutt som virkemiddel.

• GUNNAR ZACHRISEN

Det ville bli gitt unntak for fattigdomsorienterte prosjekter og tiltak for å bedre menneskerettighetene, presiserte departementet. En nesten likelydende pressemelding, om «bistandsfrys» overfor India, var sendt ut 15 dager tidligere.

– Det er sterkt beklagelig at pakistanske myndigheter ikke har tatt hensyn til verdenssamfunnets oppfordring om ikke å følge Indias eksempel og å vise tilbakeholdenhet i dette spørsmålet, sa utenriksminister Knut Vollebæk.

En hel verden hadde reagert med avsky overfor India og Pakistan, og fryktet at dette kunne bli starten på et nytt våpenkappløp med truende konsekvenser for landenes befolkninger – tilsammen 1,2 milliarder mennesker.

Redusert med 9 mill. Den norske protesten var klar, samtidig som ingen av stortingspartiene eller avis kommentatorene hadde noe å utsette på at bistand ble brukt som et sanksjonsmiddel. Hensikten med de offisielle norske protestene overfor India og Pakistan var blant annet å presse de to landene til å undertegne den internasjonale prøvestansavtalen. I tillegg stilte mange seg spørsmålet om hensikten med å yte bistand til to land som «oser ut» milliarder til opprustning og atomvåpen.

Det økonomiske omfanget av bistand overfor de to sørasiatiske landene var på forhånd relativt lavt, henholdsvis 65 millioner for India og 40 millioner for Pakistan for 1998.

For India ville hjelpen bli redusert med 12 millioner kroner, mens hjelpen til Pakistan ville gå ned med 9 millioner kroner, med utsikter for ytterligere nedtrapping dersom situasjonen ikke forbedres.

Stanset tre prosjekter. For Pakistans vedkommende var det snakk om stans av tre prosjekter: Fase 2 av et samarbeid mellom Universitetet i Peshawar og norske Noragric, et institusjonelt samarbeid mellom Statens forureningsstilsyn og det zambiske miljødirektoratet, samt videre forundersøkelser i forbindelse med damprosjektet Satpara. Disse var plukket ut fra prosjektmassen på basis av en individuell vurdering, foretatt av NORAD.

Fra fiasko til suksess?

Nye anbefalinger fra Verdensbanken

De rike landenes innsats overfor de fattige har vært alt fra eventyrlig suksess til dundrende fiasko. I rapporten «Assessing aid» forsøker Verdensbanken å finne ut hvorfor – og samtidig stake ut bistandsveien inn i det neste årtusen.

• BIBIANA DAHLE PIENE

«ASSESSING AID» Om u-hjelp virker eller ei har vært et tema i den internasjonale bistandsdebatten i hele etterkrigstiden. I disse dager legger Verdensbanken siste hånd på rapporten, som oppsummerer den komplekse anstrengelsen som kalles utviklingshjelp – og som impliserer et halvt hundreårs erfaringer, et snes giverland, et hundretalls mottakere, titusenvis av aktiviteter og prosjekter, og bortimot 1000 milliarder dollar.

For å måle resultatene har Verdensbanken utarbeidet et verktøy som består av 20 spørsmål omkring forskjellige økonomiske og politiske aspekter i det enkelte land, fra makroøkonomiske forhold til korrupsjonsnivå, rettssikkerhet og kvaliteten på den offentlige tjenesteytingen. 109 av verdens fattige land er med i undersøkelsen.

Fra suksess til stryk. Hjelp til utvikling har til tider vært en spektakulær suksess, slår Verdensbanken fast. Korea og Botswana i 60-årene, Indonesia på 70-tallet, Bolivia og Ghana sent på 80-tallet, og Uganda og Vietnam i det tiåret.

Alle er eksempler på land som er brakt ut av kriser til vedvarende velstandsutvikling. Internasjonal bistand har spilt en viktig rolle i form av penger, ideer og kompetanse.

Men i en rekke tilfeller får bistanden strykkarakterer. I land som Zaire, Tanzania, Zambia og Nicaragua har massive økonomiske overføringer i beste fall hatt null effekt. Tvert imot har pengegevarene ofte vært en drivkraft til korrupsjon, maktmisbruk, økt ulikhet, inkompetanse og dårlig politisk styring.

Hva virker? Men hva skal da til for å lykkes? Med fokus på fattigdomsreduksjon er konklusjonene:

- Bistand kan virke – og det effektivt. Først og fremst kan den stimulere veksten, som igjen reduserer fattigdommen og styrker sosiale indikatorer som barnedødelighet. Men forutsetningen er et sunt styresett i mottakerlandet.
- Fattigdommen kan reduseres dramatisk, hvis bistanden settes inn i land med godt styresett. Dagens bevilgninger kan få dobbelt så mange mennesker – fra 30 til 60 millioner

– over fattigdomsgrensen, dersom pengenes brukes i land der de har effekt.

- Der bistanden virker effektivt, tiltrekker den seg også private investeringer. Hver bistandsdollar trekker til seg to nye dollar i privat kapital.
- Det viktigste bidraget fra giverlandene er hjelp til å styrke institusjoner og politikk, for å bedre den offentlige tjenesteytingen. Ofte er kunnskapsoverføring bedre bistand enn massive pengegaver.

– De fattige i land med «usunt styresett» vil neppe merke noen stor forskjell dersom utviklingshjelpen uteblir. De som vil lide mest er makthaverne, og deres sveitsiske bankkontoer, sier Paul Collier.

FOTO: INGER A. HELDAL

Fra penger til ideer. Med andre ord bør bistanden omdirigeres til land med stor fattigdom og sunn styring. Ifølge Verdensbanken gjelder dette 32 land, hvor hele 75 prosent av verdens fattige bor. Men i dag går en langt lavere andel av utviklingshjelpen hit – bare 56 prosent, mens mye penger går til regimer som sløser dem bort, eller til land med lite fattigdom.

Giverlandene bør bli langt mer kritiske i sin vurdering av et lands politiske lederskap før penger sprøytes inn, mener Verdensbanken.

Men skal man da overlate land med dårlig styring til seg selv? Nei, mener Verdensbanken. Men man skal erstatte penger med folk og ideer.

Først når samfunnsmaskineriet begynner å dreie i ønsket retning, kan man gradvis gå inn med mer penger. I denne prosessen bør man identifisere kommende reformatorer, og hjelpe disse med å utvikle detaljer i reformarbeidet. Dessuten bør man bidra til å involvere det sivile samfunnet, ved å styrke mulighetene for en informert debatt blant befolkningen.

Hva så med den norske bistanden? Verdensbankens rapport gir solid støtte til det metodiske valgene som ligger til grunn for det norske utviklingssamarbeidet, med vekt på institusjonsbygging og styrking av det sivile samfunnet. Den samme støtten får vi ikke når det gjelder hvilke land vi har valgt å samarbeide med. Snarere tvert imot.

Støtte til veibygging gir ikke alltid resultater. Noen steder smuldrer veiene bort raskere enn de blir bygget, framgår det av den nye Verdensbank-rapporten.

ARKIV-FOTO: PER LUNDEN

– Gir oss et godt verktøy

– Verdensbankens rapport gir oss et skikkelig verktøy for å analysere rammebetingelsene for den bistanden vi gir, sier NORAD-direktør Tove Strand.

Ifølge NORAD-direktøren er det viktigste budskapet i rapporten er at bistand nytter. Strand tok for øvrig selv initiativet til å invitere forskningsdirektør Paul Collier til Norge.

– De anbefalingene Collier kommer med er veldig på linje med den gradvise omleggingen som vi allere-

de er i gang med. Rapporten bekrefter at vi er på rett vei. Vi legger stadig større vekt på kompetansebygging gjennom institusjonssamarbeid, støtte til forskning og utdanning, og spesielle program som mottakerlandene selv tar initiativet til. Dette kombinerer vi med økonomisk støtte.

God støtte. – Vil de nye funnene til Verdensbanken få direkte konsekvenser for hvordan norsk bistand innrettes?

– Det er i så fall en konklusjon som må trekkes av Utenriksdepartementet.

NORAD har nylig satt igang et arbeid med å vurdere hvert enkelt samarbeidsland.

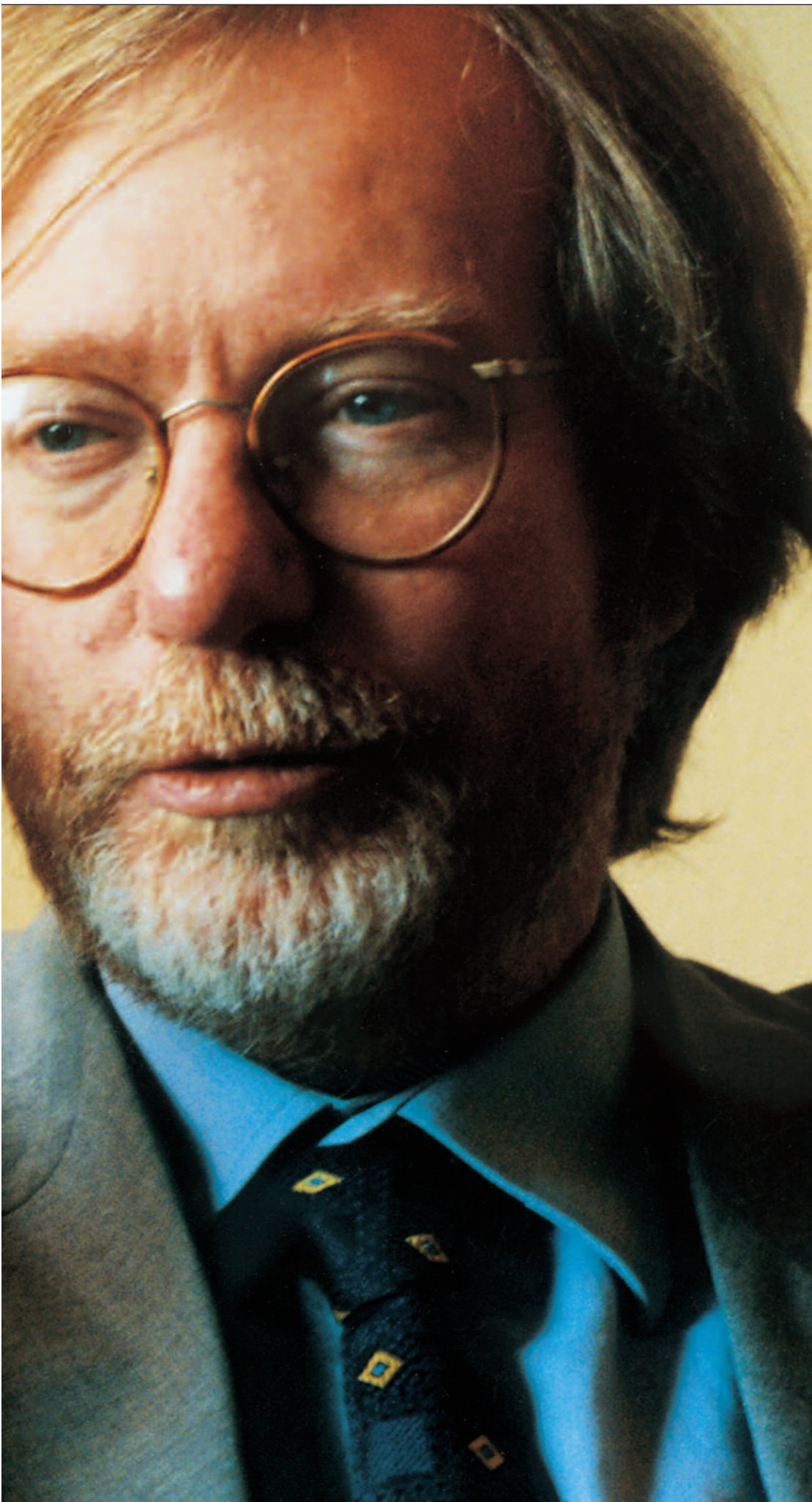
Vurderingen tar utgangspunkt i følgende spørsmål: Ønsker den politiske ledelsen utvikling? I hvilken grad greier staten å håndtere de økonomiske overføringene? Hvilken kapasitet finnes på andre områder?

Hvordan fungerer det sivile samfunnet?

Ut av fattigdom. – Og hele tiden må vi spørre hvordan vi best kan bidra til at flest mulig kommer ut av fattigdom, understreker Tove Strand.

– Dessuten er vi interessert i å utvikle samarbeidet med andre givere, for å gjøre det lettere for mottakerlandet. De nordiske giverlandene er allerede i gang med dette, sier Strand.

– Vi trenger et korstog mot fattigdom

– Først og fremst må vi slå hull på myten om at bistand ikke virker. Vi må snu følelsen av fiasko og desillusjon til et nytt korstog – for de fattige. Først da kan vi ha håp om å snu utviklingen. Hvis ikke, vil en flodbølge av fattige fra Sør oversvømme oss om noen år.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Paul Collier, økonomiprofessoren fra Oxford, som nylig ble utnevnt til direktør for Verdensbankens forskningsavdeling, ser tankefullt ut av vinduene på Hotel Continental.

Det er verdens fattige Collier har i tankene. Spesielt de mange som kunne vært hjulpet dersom giverlandene hadde agert klokere. Fattigdomsreduksjon er blitt det overordnede målet for Verdensbankens virksomhet, og Collier er på turné hos de viktigste giverne for å introdusere det han kaller «en milepæl i bistanden».

Demonstrasjon. Det er på ingen måte tilfeldig at Norge er det første landet han besøker. Sammen med de øvrige nordiske landene ligger Norge i front i det internasjonale bistandsarbeidet.

– Den totale bistanden til fattige land har krympet med 30 prosent siden 1991. Hva er det største problemet – dette, eller at hjelpen går i feil retning?

– Disse tingene henger sammen. De store bistandskuttene skyldes at utviklingshjelpen har fått rykte på seg som ineffektiv. Og selv små mengder bortkastet bistand har store politiske kostnader. Den politiske lobbyen mot bistand hamrer løs på slike feil. Dersom vi kan demonstrere det motsatte, kan vi snu trenden.

– Sett at alle nå følger anbefalingene deres. Hva vil skje da?

– Tre ting: For det første vil veksten aksellerere i landene med rimelig godt styresett, og bringe mange flere mennesker ut av fattigdom. For det andre vil dette være en demonstrasjon på at bistand er effektivt, noe som forhåpentligvis vil øke bistandsbudsjettene igjen. For det tredje vil de dårlig styrte landene begynne å kopiere sine «gode» naboer, fordi forskjellene mellom dem blir tydeligere. Vi har lenge sett at ideer spredt fra nabo til nabo er den viktigste årsaken til politiske reformer.

Sette en pris. Det er ikke første gang slike tanker sies høyt. Verdensbanken er blitt kritisert for å være lovlig sent ute med sitt nye paradigmeskifte. Og kritikken er rettferdig, mener Collier.

– Samtidig har vi ikke tidligere hatt dokumentasjon på at pengene

kunne brukes bedre andre steder. Det er første gang man kan belegge teoriene om effektivitet med harde fakta. Det vi har muligheten til nå er å sette en pris på de valgene vi tar, i form av hvor mange som løftes ut av fattigdom, postulerer han.

Collier retter også en kritisk pekefinger mot det faktum at prosjekter som virker godt ikke kopieres. Man må snarest begynne å se på bistandsprosjekter som utvikling på eksperimentstadiet, mener han, og ikke som mål i seg selv.

– Dette gir et helt nytt motiv for bistandsprosjekter, der hovedhensikten er å sikre seg myndighetenes interesse for å videreføre gode prosjekter. Men å bygge inn slike mekanismer krever mye tid og arbeid. Derfor bør man i tillegg gjøre om økonomisk prosjektstøtte til budsjettstøtte, som binder opp færre ansatte, og heller bruke de menneskelige ressursene til å utvikle ideer, sier han.

Mislykket eksperiment. Collier tar også et oppgjør med «gulrot og pisk»-politikken, som han mener er hovedårsaken til at giverne fortsetter å gi penger til land hvor de åpenbart ikke har effekt.

– De siste 15 årene har den rike delen av verden gjennomført et massivt eksperiment i sør, nemlig å bruke bistand som en brekkstang for endringer. Man har villet kjøpe reformer. Eksperimentet har i aller videste forstand vært mislykket. Og hvem har egentlig betalt prisen? Det er de fattige, hevder Collier, og trekker frem Zambia som eksempel:

– Jo mer penger som ble gitt, jo verre ble politikken. Dette illustrerer hovedproblemet i dag, nemlig at pengene kommer inn alt for tidlig. I mange land er det dessverre slik at om lederne noensinne har hatt en visjon, så har de mistet den. Først må de selv finne den igjen, så kan ting skje.

– Betyr dette at all finansiell bistand til slike land har vært helt bortkastet?

– Ikke nødvendigvis. Selv om de ikke har bidratt til vekst, har nok en del gått til å øke konsumet, som vi egentlig kan kalle nødhjelp. Sannsynligvis har dette reddet en del mennesker fra sultedøden. Men vi må snu trenden med at vi kommer styrtende til i nødssituasjoner. Bistanden må virke forebyggende, slik at man unngår nød.

– Deres løsning er altså å trekke seg økonomisk ut av slike land. Men hva blir konsekvensene for menneskene i disse landene?

– Sannsynligvis kommer de ikke til å merke noen særlig forskjell. Vi snakker jo her om de store stat til stat-bevilgningene. De som vil lide mest er makthaverne, og deres sveitsiske bankkontoer.

Giverlandene bør bli langt mer kritiske i sin vurdering av et lands politiske lederskap før penger sprøytes inn.

Hva er god styring?

Med «sunt styresett» mener Verdensbanken en kombinasjon av god økonomisk politikk og institusjonell kvalitet. Førstnevnte forutsetter lav inflasjon, budsjettoverskudd og åpenhet i handelspolitikken. Det siste dreier seg om rettssikkerhet, kvaliteten i offentlig byråkrati og graden av korrup-

sjon. I land med godt styresett og relativt lav bistand har veksten i brutto nasjonalprodukt (BNP) vært 2,2 prosent per innbygger. I land med tilsvarende godt styresett men med høy bistand har veksten vært på hele 3,7 prosent. De «dårlige» landene har derimot hatt en negativ vekst.

BØR FÅ MINDRE (ifølge Verdensbanken):

	Faktisk bistand (prosent av BNP)	Anbefalt nivå (prosent av BNP)	Norsk bistand (totalt 1997, i mill. kr.)
Mosambik	9,21 %	3,56 %	387,1
Nicaragua	10,21 %	2,31%	136,9
Malawi	7,09 %	3,49 %	32,2
Zambia	7,53 %	3,46 %	263,2
Sri Lanka	1,16 %	0,83 %	112,7
Namibia	2,27 %	0 %	83,6
Botswana	0,71 %	0 %	51,6
Sør-Afrika	0,13 %	0 %	139,9

BØR FÅ MER (ifølge Verdensbanken):

Bangladesh	1,02 %	3,38 %	228,9
Zimbabwe	1,45 %	1,77 %	112,2
Guatemala	0,51 %	1,06 %	107,6
Kongo (Zaire)	0,41 %	1,98 %	56,1

Veiviser til bistandsbudsjettet 1999

Bistandsbudsjettet omfatter den delen av Utenriksdepartementets budsjett som godkjennes som offentlig bistand (Official Development Aid - ODA) under OECD/DACs kriterier for utviklingshjelp. I forhold til budsjett-dokumentet betyr det i praksis storparten av bevilgningene under Programområde 03 Internasjonal bistand.

Hovedpunkter

- Det foreslåtte bistandsbudsjettet for 1999 vil utgjøre 0,88 prosent av antatt brutto nasjonalinntekt (BNI). Det er samme forholdstall som for 1998. Regjeringen begrunner manglende vekst mot 1,0 prosent målet med den økonomiske situasjon i Norge.
- Den offisielle norske (dvs. ODA godkjente) bistanden vil for 1999 utgjøre 10,211 mrd kr, ifølge forslaget. Det er en økning på 138 mill. kr. i forhold til det bistandsbudsjettet som Stortinget har vedtatt for 1998.
- Det vil bli mindre penger til norsk næringsliv, men mer til Afrika, OSSE og Balkan. Budsjettet varsler omlegging av Fredskorpset og endringer av særbevilgninger.
- Budsjettet inneholder forslag om å øke den delen av bistanden som i første omgang brukes her i landet, med mer enn 200 millioner kroner. De største beløpene dreier seg om tiltak for flyktninger i Norge. I noen grad dreier det seg også om økte kostnader til administrasjon av utviklingshjelpen.

Bistandsbudsjettet består av fem programkategorier. Målt i kroner innebærer forslagene størst økning for programkategori 03.40 Nødhjelp, menneskerettigheter, fred og demokratibygging. Størst nedgang er det for programkategori 03.30 Bistand via internasjonale organisasjoner. Det følgende er et sammendrag av større foreslåtte endringer.

Administrasjon av utviklingshjelpen

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen dreier seg, som navnet sier, først og fremst om Utenriksdepartementets og NORADs administrasjon av norsk utviklingshjelp, både hjemme i Norge og via ambassader og andre utenriksstasjoner. Kategorien er delt i fire kapitler. Disse er foreslått økt med tilsammen 76,861 mill. kr., tilsvarende 18,3 prosent.

Bistandsaktuelt hjelper deg å finne fram til «bistandspostene» i Utenriksdepartementets budsjett. Materialet er tilrettelagt av journalist Odd Iglebæk.

Kap. 0140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen er foreslått økt med 23,92 mill. kr. - til 99,595 mill. kr.

Kap. 0141 Direktoratet for utviklingshjelp (NORAD) er foreslått påplussert 18,85 mill. kr. - til 149,2 mill. kr.

Kap. 0142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene foreslås øket med 22,01 mill. kr. - opp til 177,414 mill. kr.

Kap. 0143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene foreslås økt med 12,081 mill. kr. - opp til 69,975 mill. kr. Innbakt i økningene under programkategori 03.00 ligger lønnsøkninger, økt administrasjon bl.a. i form av nye stillinger både i Norge og ved utenriksstasjonen, samt tekniske nyinvesteringer (IT-utstyr).

I prinsippet er det snakk om rammebevilgninger. Derfor vil nøyaktige fordelinger foreligge først etter at detaljerte forhandlinger mellom den politiske og administrative ledelse er sluttført. Av samme grunn er det heller ikke mulig på nåværende tidspunkt å peke på hvor mye av økningen i denne programkategorien som i første omgang vil brukes i Norge. Det

Alle tall i 1000 kroner

Kat.	Betegnelse	Budsjett 1998	Forslag 1999	Endr. i kr	Endring %
03.00	Administrasjon av utviklingshjelpen	419 323	496 184	+ 76 861	+ 18,3
03.10	Prioriterte land og regioner	2 089 500	2 127 000	+ 37 500	+ 1,8
03.20	Utvidet samarbeid	2 203 612	2 143 166	- 60 466	- 2,7
03.30	Bistand via internasjonale organisasjoner	3 279 165	3 141 600	- 137 565	- 4,2
03.40	Nødhjelp, menneskerettigheter, fred og demokratibygging	2 081 400	2 303 500	+ 221 650	+ 10,6
	Sum ODA-bistand	10 073 000	10 211 000	+ 138000	+ 1,4

er sannsynlig at det vil dreie seg om noen titalls millioner kroner.

Prioriterte land og regioner

Programkategori 03.10 Prioriterte land og regioner er hovedkategorien for Norges bilaterale bistand. Kategorien har bare ett kapittel, Kap. 0150 Bistand til prioriterte land og regioner, som foreslås økt med 37,5 mill. kr. til 2,127 mrd. kr. Målt i penger er dette bistandsbudsjettets største kapittel.

Fredskorpset skal omlegges

Kapittel 0150 har fire poster. Post 01 Driftsutgifter, dreier seg først og fremst om utgifter til Fredskorpset og til FN's fredskorps (UNV). Forslaget for denne posten er å redusere fra 47,5 mill. kr. for 1998 til 20,0 mill. kr. i 1999, altså mer enn en halvering.

Regjeringens forklaring er det ikke vil bli rekruttert nye deltakere i til det norske fredskorpset i sin nåværende form. Regjeringen sier også at en «omlegging ventes iverksatt i 1999».

65 millioner mer til Afrika

De tre andre postene under kategori 03.10 omfatter største delen av Norges tosidige bistand. Den går først og

fremst til land i Afrika, Asia og Mellom-Amerika.

For **Mellom-Amerika** (Post 72) foreslår man å opprettholde 1998-nivået på 137 mill. kr. Også for Asia (Post 71) er forslaget å opprettholde samme nivå som for inneværende år, dvs. 340 mill. kr.

For **Afrika** (Post 70) er det derimot et forslag om å øke med 65 mill. kr. - fra 1,565 mrd. kr. for 1998 til 1,630 mrd. kr. for 1999.

Det er ikke foreslått økninger til spesifikke land men til de såkalte regionbevilgninger, fordelt med 45 mill. kr. på hva som kalles prioriterte land og 20 mill. kr. for hva som betegnes som andre samarbeidsland.

03.20 Utvidet samarbeid

Programkategori 03.20 Utvidet samarbeid er en samlegruppering, som bl.a. har som mål å engasjere det som kalles et bredt spekter av dert norske samfunn i utviklingsarbeidet. Både norsk næringsliv, frivillige organisasjoner i Norge og forskningsmiljøet i Norge og i Norden er sentrale i denne sammenhengen. Et annet viktig mål er å styrke forskning i utviklingsland.

Kategorien har seks kapitler. For tre av disse foreslås det påplussinger. For de tre andre er det snakk om reduksjoner.

Kap. 0154 Opplysningsarbeid, organisasjonsliv og mellomfolkelig samarbeid er foreslått økt med 47,050 mill. kr. til 1.021,300 mill. kr. Post 71 (Tilskudd via frivillige organisasjoner) er den store posten i kap. 0154. Forslaget er å øke bevilgningene her med nesten 30 mill. kr. -opp til 740 mill. kr.

Særbevilgninger nedtrappes

Et forslag for 1999-budsjettet er å trappe ned de såkalte særbevilgningene. **Kap. 0155** Miljø og ressursforvaltning er i den sammenheng foreslått redusert med 38,5 mill. kr. til 310 mill. kr. Og **Kap. 0156** Tiltak for å bedre kvinners situasjon og likestilling er foreslått redusert med 20 mill. kr. til 35 mill. kr.

For disse kapitlene, så vel som for kulturtiltak, legger Regjeringen opp til å helt avvike slike særbevilgninger fra og med år 2000. Forklaringen er at formålene med disse spesielle bevilgningene gradvis har blitt ivarettatt gjennom andre deler av budsjettet.

73 millioner mindre til næringsliv **Kap. 0157** Næringsutvikling og økonomisk utvikling, jf. kap. 3157 er foreslått redusert med 73 mill. kr. ned til 597 mill. kr., tilsvarende 10,8 prosent. Regjeringen viser i den sammenhengen at den arbeider med en ny strategi for støtte til næringsutvikling i sør. Strategien skal gi en mer helhetlig og forsterket innsats med fokus på utviklingslandenes interesser. (Se egen artikkel.)

Bistand for å fremme forsoning og demokrati er «in». Fredsdialogen i Colombia er blant de prosesser utenriksdepartementet er involvert i. FOTOS: SCAN-FOTO/REUTERS

OSSE er tiltenkt en nøkkelrolle i å trygge befolkningen i Kosovo. Både OSSE og Balkan får nå mer penger fra Norge.

Kap. 0158 Utredning, forskning, evaluering og kvalitetssikring foreslås økt med 2 mill. kr. til 129,8 mill. kr.

Større nødreserver

Kap. 0159 Tilskudd til ymse hjelpe-tiltak foreslås økt med vel 22 mill. kr. eller 78,4 prosent til 50,066 mill. kr. Målt i prosent per kapittel er dette den nest største veksten foreslått i bistandsbudsjettet. Kap 0159 er først og fremst en reserve til bruk for kriser og nødsituasjoner som plutselig kan oppstå.

Bistand via internasjonale organisasjoner

Kategori 03.30 omfatter storparten av det som ofte kalles multilateral bistand. Kategorien er delt i fem kapitler. De tre første omfatter generelle bidrag, mens det fjerde omhandler såkalt multi-bi bistand. Femte kapittel dreier seg om gjeldslette tiltak.

Kap. 0161 Generelle bidrag - FN-organisasjoner er (målt i penger) bistandsbudsjettets nest største kapittel. Samlet er det her bare foreslått en økning på 1 mill. kr. (0,0 prosent), opp til 1,684 mrd. kr. For noen FN-organisasjoner er det foreslått mindre påplussinger, mens det for andre er snakk om reduksjoner eller ingen endringer. Generelt er det ikke foreslått store pengemessige endringer.

Kap. 0163 Generelle bidrag finansinstitusjoner er foreslått redusert med 90,465 mill. kr. (-10,1 prosent) ned til 802 mill. kr. Reduksjoner skyldes først og fremst at det sammenliknet med 1998 planlegges langt mindre av såkalte kapitalpåfyllinger til utviklingsbankene for 1999. Slike påfyllinger (overføring av innskuddskapital) finner vanligvis sted med tre års mellomrom.

Løse tvister med WTO

Kap. 0164 Generelle bidrag - andre organisasjoner er foreslått økt med samlet 8,0 mill. kr. til 70,5 mill. kr. Økningen går i sin helhet til en ny underpost 70.30 Tilskudd til fond for tvisteløsning. I praksis dreier dette seg om arbeidet med «å etablere et rådgivende senter som skal yte juridisk bistand til utviklingsland slik at disse landene får reell tilgang til WTOs tvisteløsningsmekanismer», skriver regjeringen.

Kap. 0165 Bilateral bistand administrert av internasjonale organisasjoner (multi-bi) foreslås redusert med 11,0 mill. kr. - ned til 335,1 mill. kr.

Gjeldsletteplan

Kap. 0166 Gjeldslette tiltak er foreslått redusert med 45,0 mill. kr. til 250,0 mill. kr. Som en del av budsjettet presenterer regjeringen imidlertid også «Gjeldsplanen mot år 2000». Planen vil bli presentert mer omfattende i neste nummer av Bistandsaktuelt.

Kap. 03.40 Nødhjelp, menneskerettigheter, fred og demokratibyggning.

Programkategori 03.40 omfatter den kortsiktige humanitære bistanden og bistand til fred og demokratibyggning, samt fremme av menneskerettigheter. Størstedelen av bistanden er nødhjelp ved naturkatastrofer og til flyktninger, internt fordrevne og andre som rammes av konflikter.

I prinsippet er slik bistand engangsbidrag, og størstedelen av tilskuddene kanaliseres gjennom norske frivillige organisasjoner, som ofte koordinerer sin virksomhet med FN-systemet. Tilskudd gis også direkte til FN-systemet.

For 1999 er kategori 03.40 foreslått å øke fra nesten 2,1 mrd. kr. til vel 2,3 mrd. kr., dvs. 221,65 mill. kr. eller 10,6 prosent. Kategori 03.40 har tre kapitler.

Kap. 0191 Menneskerettigheter, humanitær bistand og flyktningetil-

Afrika skal få mer bistandspenger fra Norge.

Fjerning av landminer og hjelp til krigsofre er blant tiltakene Norge støtter.

SCAN-FOTO/EPA

tak er foreslått redusert med 5,0 mill. kr. til 1.474,3 mill. kr.

Fred og forsoning

Fred, forsoning og demokrati er foreslått økt med 36,650 mill. kr. til 453,550 mill. kr. Endringene er nesten i sin helhet foreslått under Post 71 Tilskudd til det tidligere Jugoslavia og ODA-godkjente OSSE-land, som dermed eventuelt øker til 380,0 mill. kr. (Se egen artikkel.)

Interessant kan det være at det i denne sammenheng er snakk om en vekst på 46,5 mill. kr. av Underpost 71.10 Tilskudd til humanitær bistand og demokratitiltak opp til 270,0 mill. kr., parallelt med at det foreslås en reduksjon på 10,0 mill. kr. for Underpost 71.15 Tilskudd til gjenoppbygging, ned til 110,0 mill. kr.

Mer til flyktninger i Norge

Kap. 0195 Tiltak for flyktninger i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA) er foreslått økt med 190,0 mill.

kr. eller 102,5 prosent opp til 375,2 millioner kroner. Målt per kapittel er dette budsjettforslagets største påplussing både i penger og i prosenter. Regjeringen gir denne forklaringen (s. 185):

«Regjeringen har tidligere, bl.a. i St prp nr 1 Tillegg nr 3 (1997-98) varslet at en av prinsipielle grunner ønsket å foreta en utfasing av utgifter til flyktnings opphold i Norge fra bistandsbudsjettet, noe en startet med i samme budsjett. På grunn av den spesielle økonomiske situasjonen og den betydelige økningen i forventede utgifter til flyktnings opphold i Norge for neste år, foreslår Regjeringen å bruke samme budsjetteringsmåte i statsbudsjettet for 1999 som for 1998, dvs. at 86 pst. av de ODA-godkjente utgifter til flyktnings opphold i Norge dekkes over bistandsbudsjettet.»

Det er altså delvis Norges økonomiske situasjon regjeringen viser til når den ønsker å beholde tilskudd til

flyktninger i Norge som en del av bistandsbudsjettet.

Samme begrunnelse bruker også regjeringen for å forklare at den ikke foreslår noen vekst i forhold til det er klarte målet om at Norges samlede offentlige bistand skal utgjøre 1,0 prosent av brutto nasjonalinntekter (BNI). Det er på side 51, der Bistandsbudsjettet begynner, i budsjettforslaget for Utenriksdepartementet at forklaringen legges fram. I andre avsnitt, etter hovedtabellen, kan man lese:

«Stortinget er tidligere gjennom Regjeringens tiltredelseserklæring og St prp nr 1 Tillegg nr 3 varslet om at Regjeringen vil utarbeide en opptrappingsplan for gradvis økning av utviklingshjelpen i perioden med sikte på å nå 1 pst av BNI. På grunn av den økonomiske situasjonen vil gjennomføringen av den varslede opptrappingsplan for utviklingshjelpen måtte utsettes ett år - og vil bli nær mere presentert i neste års budsjett.»

– Å skulle øke Norges offentlige bistand til 1 prosent av brutto nasjonalinntekt i løpet av et år, fra år 2000 til 2001, ville være et for ambisiøst mål – dersom man er opptatt av kvalitet i bistanden, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

FOTO: ØYSTEIN BARSNES

– Vi har dreid kursen

Bistandsbudsjett med tydelig sentrumsprofil, mener Frafjord Johnson

Fattigdomsprofilen på budsjettet – med en opptrapping av innsatsen for utdanning og helse, gjeldsplanen og en økt regionbevilgning til Afrika. Samt mer penger til bistand kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og mer folkeopplysning. Dette er det særpreget sentrumsregjeringen har satt på statsbudsjettet, fastholder menneskerettighets- og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Dette er et bistandsbudsjett preget av sentrumpartienes prioriteringer i bistandspolitikken. Særlig er det en markant vridning av budsjettet i retning av en fattigdomsorientering. Jeg er nokså sikker på at dette budsjettet ikke kunne vært fremlagt av en Ap-regjering, sier hun.

KrF-politikeren, som i løpet av et drøyt år på Victoria Terrasse har markert seg som en kunnskapsrik og profilert statsråd, framhever gjeldsplanen som den fremste godbiten i sitt budsjett.

Moralsk oppgjør. – Gjeldsplanen plasserer Norge i førersetet på gjeldsområdet. Og den er det endelige moralske oppgjør med en skamplott i norsk utviklingshjelps historie – skipseksportkampanjen. Vi prakket på utviklingslandene skip de ikke hadde lyst på. Når det så endte med at

”

Norge er det første landet som har vært villig til å gå inn for en ensidig gjeldslette.

de ikke klarte å betale tilbake penge vi lånte dem, måtte vi gå igang med gjeldsletter som gjennom årene er blitt trukket krone for krone på bistandsbudsjettet. På den måten straffet man fattige land dobbelt opp. Totalt har man dekket inn rundt 1 milliard kroner på denne måten, sier statsråden.

Hun viser til at regjeringen i sitt nye opplegg – gjeldsplanen – skjærer bistandsbudsjettet fra å bli belastet med gjeldssaneringsposter. Samtidig gir man flere gjeldstyngede land muligheten til å få sanert sin gjeld fortere enn de ellers ville klart.

Norge er det første landet som har vært villig til å gå inn for en ensidig gjeldslette, fremholder Frafjord Johnson. Hun kan imidlertid ikke gi noe anslag for hvor mye gjeldsplanen vil koste Norge i 1999.

– Dette er avhengig av hvilke avtaler vi klarer å få på plass, i forhandlinger med gjeldstyngede land og andre kreditorer innenfor HIPC-initiativet. (HIPC = Heavily Indebted Poor Countries, red. anm.). Men det er snakk om betydelige beløp, sier hun.

Statsråden trekker fram profilen på den nye strategien for næringsutvikling i Sør som en annen bistandspolitisk kursdreining.

– Næringslivsordningene innenfor bistandsbudsjettet har vært for egeninteresse-styrt. Nå fjerner vi gradvis «bindingene» til giverlandet, og setter isteden fokus på hva utviklingslandene trenger, sier hun.

«Motor» i utviklingen. Ifølge Frafjord Johnson vil næringsliv bli en enda viktigere partner for norsk bi-

standsinnsetts innenfor den nye strategien, men fokuset blir på det lokale næringslivets rolle i å skape utvikling i Sør.

– Manglende vekst og skjev fordeling er problemet i mange fattige land, og hindrer en utvikling bort fra fattigdom og bistandsavhengighet. Bare et sterkt lokalt næringsliv kan være motoren i vekstprosessen, sier hun. Ifølge statsråden blir utfordringen for norsk næringsliv å ha vilje til langsiktig investeringer og i å finne seriøse, langsiktige samarbeidspartnere i det lokale næringslivet i Sør. Statens investeringsordning for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) vil være en viktig brikke i dette, gjennom å legge til rette for private investeringer i utviklingsland.

Tidsmessig forskyvning. «På grunn av den økonomiske situasjonen vil gjennomføringen av den varslede opptrappingsplanen for utviklingshjelpen måtte utsettes ett år – og vil bli nærmere presentert i neste års budsjett», står det i budsjettforslaget. Når vil man ta igjen det tapte?

– Det vil skje en tidsmessig forskyvning. Å skulle øke til 1 prosent i løpet av ett år, fra år 2000 til år 2001, ville være for ambisiøst dersom man samtidig er opptatt av kvalitet i bistanden. Jeg kan ikke si noe i dag om når vi vil være oppe på 1-prosent-målet, men dette vil vi komme tilbake til i neste års budsjett.

Utviklingsministeren innrømmer at hun gjerne skulle hatt opptrappingsplanen inne allerede, men hun har måttet innfinne seg med at

norsk økonomi har satt grenser for hennes ambisjoner.

– Vi må isteden glede oss over at vi har klart å skjerme budsjettet for kutt, sier hun.

– I en framtidig opptrapping av bistanden, hvor er det vi bør se økningene, dersom denne regjeringen fortsatt får bestemme? Blir det for eksempel større økninger på multi-enn bilateral bistand?

– Ja, det er nok sannsynlig. Men nå må vi først se på budsjettet for 1999, før vi lover noe for år 2000 eller lenger frem.

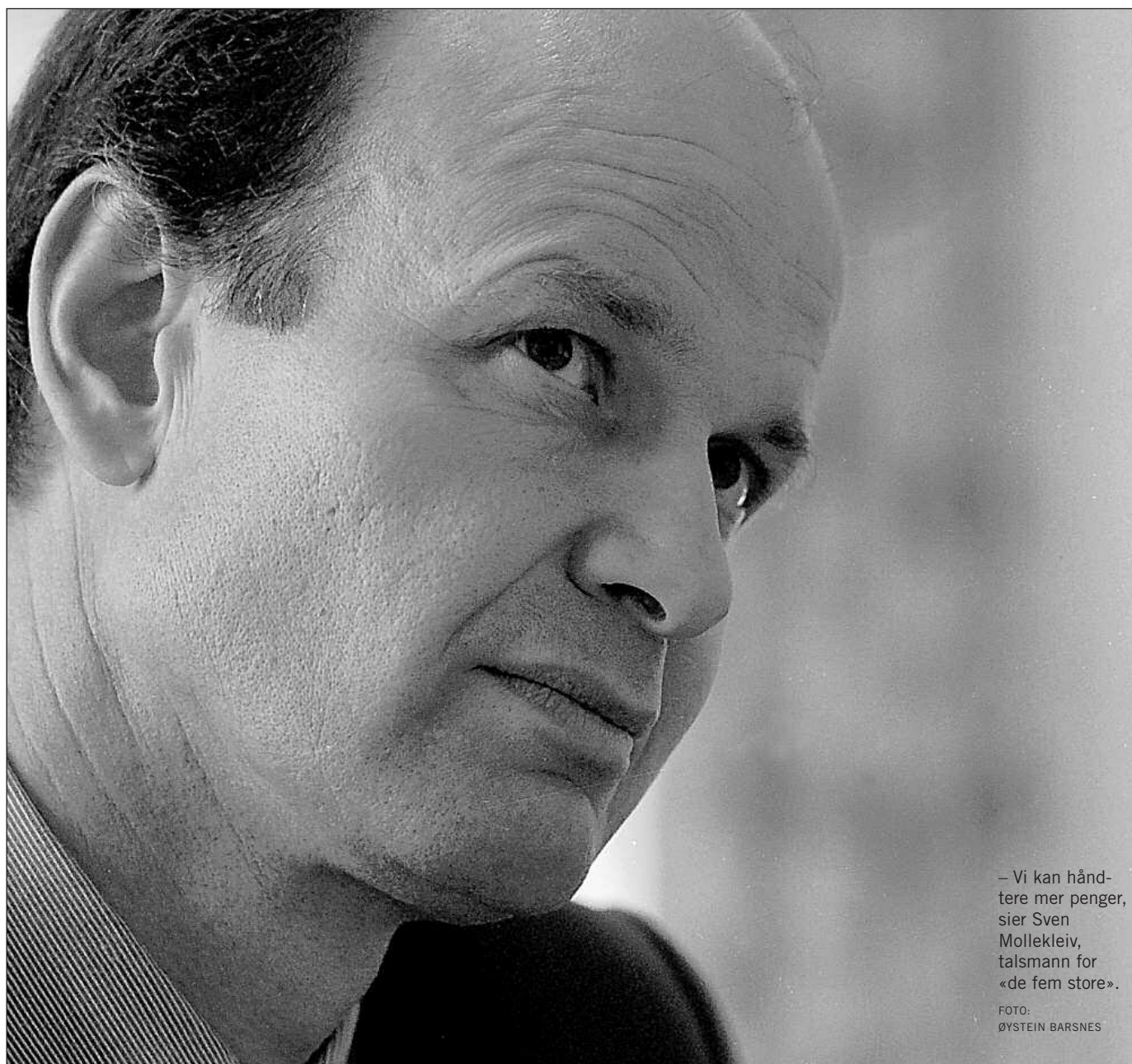
– Posten «tiltak for flyktninger i Norge» er økt fra 185 til 375 millioner kroner?

– Når summen er blitt høy i budsjettforslaget for neste år avspeiler det både regjeringens mer liberale flyktningepolitikk og en større tilstrømming av flyktninger. Vi ligger på samme utfasingsprosent for 1999, som i 1998, det vil si at 20 prosent tas over andre budsjetter. Tidligere har 100 prosent blitt dekket over bistandsbudsjettet.

– Usikkert grunnlag

– Grunnlaget for Mollekleivs kalkyle er vanskelig å vurdere, sier underdirektør i NORAD Rolf Sørum i en kommentar til påstanden om at bistanden reduseres med seks prosent.

– Det er uhyre vanskelig å beregne hvordan fattigdomsorientert bistand utvikler seg, siden det ikke finnes noen definisjon på fattigdomsorientering. Og hvor stor prisstigning er anslått, og av hvilket beløp? Prisstigningen i Norge er ikke relevant for all bistand, sier Sørum.

– Vi kan håndtere mer penger, sier Sven Mollekleiv, talsmann for «de fem store».

FOTO: ØYSTEIN BARSNES

– Etterlyser opptrapping

«De fem store»: Budsjettet innebærer kutt i fattigdomsorientert bistand

– Først og fremst etterlyser vi en opptrapping til én prosent målet, og vi er overrasket over et forslag som svarer til en reell nedgang i fattigdomsorientert bistand på seks prosent i forhold til 1998.

• ODD IGLEBÆK

Det sier Sven Mollekleiv, generalsekretær i Norges Røde Kors. Han uttaler seg som «statsbudsjett-talsmann» for Flyktningerådet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Røde Kors.

Som i tidligere år har «de fem store» kommet sammen om felles utspill i forhold til bistandsbudsjettet. I år møttes de 20. oktober, og neste skritt blir et møte med Stortingets utenrikskomité. Det er satt til 19. november.

Minus 600 millioner? «De fem» anslår at 1999-budsjettets fattigdomsorienterte bistand er redusert med omlag 600 millioner kroner i forhold til 1998.

– Det er tre hovedelementer: For det første har vi et verditap på grunn av prisstigningen, som svarer til en nedgang på 340 millioner kroner.

For det andre er det en økning av administrasjonsutgifter på til sammen 66 millioner, under kapitlene 140-143. Og for det tredje er det veksten i bruk av ODA-bistand på hjemmebane, altså mottak av flyktninger i

Norge, som tilsvarer 184 millioner.

– Vårt utgangspunkt er at bistand er det som reelt bidrar til en bærekraftig, fattigdomsorientert utvikling i fattige land. Etter våre beregninger uttrykker dermed forslaget til 1999-budsjett en reell nedgang på ca seks prosent, sier Mollekleiv.

– Dere kritiserer blant annet økte utgifter til administrasjon. Kan ikke det være bra, for å få til en bedre bistand?

– Det er klart, og derfor er det ikke denne veksten i seg sjøl vi er negative til. Snarere er det at den skjer uten at den reelle bistanden trappes opp.

– Dere sier at mer bistand bør formidles via frivillige organisasjoner. I 1997 fikk «de fem store» statlige overføringer på mer enn 1,1 milliarder kroner. Hvor synes dere dette tallet nå burde ligge?

– Det er ikke riktig å nevne konkrete tall. Derimot kan jeg si at vi har fått økt kapasitet som gjør at vi kan mestre økt volum – med kvalitet, svarer han.

«Flott gjeldsplan». I media har det vært kritikk, særlig mot en av de fem, for mangel på administrativ kontroll, noe som kunne antyde problemer med å vokse i volum. Mollekleiv vil ikke gå inn på dette, men sier at for egen organisasjon er ikke økt volum noe mål i seg sjøl.

«De fem» sier ellers at de synes det er gjort et flott arbeid med Gjeldsplanen. – Det står det virkelig respekt av, kommenterer Mollekleiv.

Generalsekretærene i de fem store hjelpeorganisasjonene står samlet om kritikken mot bistandsbudsjettet.

FOTO: ØYSTEIN BARSNES

Ap: – Realistisk budsjett

– Dette er et velkomment budsjett, som er realistisk ut fra landets økonomiske situasjon. Forslaget viser også at det i virkeligheten er langt større enighet om bistandspolitikken enn hva debatten på Stortinget av og til kan vise, sier Haakon Blankenborg (Ap), leder av Stortingets utenrikskomité.

Forslaget om å øke bevilgninger til flyktninger i Norge med 190 millioner kroner mener Blankenborg at det ikke er noe poeng å ta ut av bistandsbudsjettet.

– Budsjettet inneholder forslag om betydelige reduksjoner når det gjelder blandede kreditter og parallell-finansiering?

– På disse punktene har vi behov for mer informasjon. Det gjelder å få vite mer hva som er den faktiske situasjonen i andre land når det gjelder å redusere bunden bistand, men det gjelder også å få synspunkter fra norsk næringsliv på disse forslagene, sier han.

Ifølge Blankenborg vil Arbeiderpartiet i hovedtrekk slutte seg til innholdet i Gjeldsplanen.

– Planen er i tråd med hva Stortinget har konkludert, fastslår han.

SV: – Historisk glipp

– Det er fryktelig synd at regjeringa gir fra seg den historiske muligheten de har til å øke rammene for bistandsbudsjettet. Hadde regjeringa foreslått å øke til for eksempel én prosent, måtte Arbeiderpartiet ha støttet et slikt forslag, sier Erik Solheim. SVs utenrikspolitiske talsmann mener at det ikke ville ha vært noe problem å øke bistandsbudsjettet, uten å skape press i norsk økonomi. Solheim og SV sier dessuten at større deler av bistanden i framtida må rettes inn mot fredsprosesser og konfliktløsninger.

– Et forslag er å øke støtten til flyktninger i Norge?

– Vårt prinsipielle synspunkt er at slike bevilgninger bør holdes utenfor bistandsbudsjettet.

SV er for øvrig positive til den foreslåtte Gjeldsplanen og til forslag som innebærer redusert støtte til norsk næringsliv.

Frp: – Kutt, kutt, kutt

Fremskrittspartiets finanspolitiske talskvinne Siv Jensen sier at partiet kommer til å legge seg på samme profil som i 1998. Partiet foreslo da å ta bort så si hele bistanden, konkret ved å kutte 7,5 mrd kr. på tenrikdepartementets budsjett.

Høyre: – Sats i nærområdene

– Viktigere enn å ta stilling til presenter, er det å se på hvor Norge virkelig kan gjøre en bistandsinnsats, sier Høyres Siri Frost Sterri.

Partiet vil kutte hele 1,3 milliarder kroner i bistandsbudsjettet.

Sterri sier at budsjettet burde vært mer rettet inn mot innsats i nærområdene, Nordvest-Russland, Baltikum og Balkan.

– Det burde ikke vært kuttet i forhold til atomsikkerhet, miljø og demokratitiltak i Russland og de baltiske stater, sier hun.

Høyre mener at bistand til Latin-Amerika bør nedtrappes, utfra prinsippet om geografisk konsentrasjon.

– Når det gjelder Asia er det bra at regjeringen ser ut til å ha tatt høyde for atomprøve-sprengningene i India og Pakistan. Men det er også grunn til å se nærmere på bistanden til Sri Lanka, ut fra de gjentatte brudd på menneskerettighetene, sier hun.

Høyre er positiv til den foreslåtte Gjeldsplanen, og mener det er riktig å beholde bevilgningene til flyktninger i Norge innenfor bistandsbudsjettet. Derimot er partiet meget kritisk til forslagene om relativt store kutt for blandede kreditter og parallell finansiering sammenlignet med 1998.

– Jeg frykter at næringslivet kan trekke seg ut når de ser de foreslåtte rammebetingelsene, sier Frost Sterri.

Støtte til næringsliv – i nord og i sør

Regjeringen går inn for «avbinding» av næringslivsordninger

Bistand rettet inn mot næringsliv skal heretter være mindre bundet til norsk næringsliv, og mer konsentrert om å bidra til utvikling av næringsliv i sør. Det fremgår av et vedlegg til bistandsbudsjettet for 1999.

• ODD IGLEBÆK

NÆRINGS-LIV

«Strategi for støtte til næringsutvikling i Sør» heter vedlegget til budsjettforslaget for Utenriksdepartementet. Fra budsjett-dokumentet framgår det at den nye strategien vil bli lagt fram som en egen publikasjon fra departementet ved årsskiftet 1998/99. En endelig utforming «vil avvente Stortingets budsjett-behandling senere i høst».

Den nye strategien skal omhandle følgende forhold:

- Bedring av internasjonale rammebetingelser.
- Bedring av fysisk og institusjonell infrastruktur.
- Bedring av næringslivets tilgang til kunnskap og kapital.
- Ordninger for å fremme eksport fra utviklingslandene.
- Økte investeringer i utviklingslandene.
- Støtte til Sør-Sør-samarbeid.
- Økt bruk av leveranser fra Sør i bistandsarbeidet.

Regjeringen skriver at strategien skal gjennomføres uten at rammene for støtte til økonomisk utvikling og næringslivssamarbeid endres vesentlig.

Videre skal landprogrammer og regionbevilgninger få en større rolle i finansiering av næringsutvikling. Også utviklingsbanker, WTO og andre FN-organisasjoner vil bli brukt mer aktivt.

Mens strategivedlegget legger fram de nye trender på et mer prinsipielt grunnlag, finnes de konkrete forslag til endrede bevilgninger under budsjettets Kap. 0157 næringsutvikling og økonomisk utvikling.

Det følgende er en sammenstilling av disse to ulike delene av budsjett-dokumentet. Det er også tatt med anslag fra NORAD over hvordan disse formene for bistand i senere år har fordelt seg på norsk næringsliv og mottakere i utviklingsland. (Definisjoner og opplysninger er delvis også hentet fra «Bistandsleksikon», Gazette Bok 1997.)

Blandede kreditter. Blandede kreditter er en form for bunden bistand. Deler av beløpet må brukes til å kjøpe varer eller tjenester fra giver. Gaveandelen skal være på minst 50 prosent for de fattigste land og 35 prosent for andre utviklingsland.

Blandede kreditter skal i størst mulig grad være basert på internasjonale anbud. Anslagsvis 70 prosent av blendede kreditter tilføres norsk næringsliv. 30 prosent overføres direkte til mottakere.

Ordningen med blendede kreditter ble innført i 1985. I 1990 nådde bevilgningene en topp på 340 millioner kroner. Siden har de stadig blitt redusert. På budsjettet for 1998 ble det avsatt 100 mill. kroner, mens det for

1999 er foreslått 70 mill. kroner. Tilsgagnsfullmakter med en ramme på 400 mill. kroner kommer i tillegg.

I Strategiplanen sier Regjeringen at ordningen i mindre grad enn før er rettet inn mot utvikling av næringsliv i sør.

Regjeringen vil også i tråd med internasjonal praksis avvike ordningen. Tempoet i en nedtrapping vil avhenge av hvor raskt utfasing skjer i andre giverland.

Finansieringsordninger. Regjeringen skriver at planen er å få etablert en ordning med ubundne bistandslån i budsjettåret 2000. Det nevnes ikke konkrete summer, men det blir sagt at det samlede virkemiddelappa-

”

Regjeringen vil avvike ordningen med blendede kreditter. Tempoet i en nedtrapping vil avhenge av hvor raskt utfasing skjer i andre giverland.

ratet i norsk bistand ikke skal svekkes.

Slike lån skal først og fremst bli tilgjengelige for prosjekter innen den private sektor som er kommersielt lønnsomme, og hvor det ikke er naturlig med gavefinansiering. Lånene skal ikke bidra til å øke landets gjeldsbelastning, og statsgarantier er derfor ikke aktuelt.

Utbygging av infrastruktur nevnes spesielt som mulige finansieringsobjekter. Nødvendigheten av internasjonale anbudskonkurranser påpekes.

Parallellfinansiering. Parallellfinansiering er et samarbeid mellom Norge og utviklingsbankene med sik-

NHO forbereder motoffensiv

Midt i november vil NHO innkalle storparten av sine medlemmer som har interesser i norsk bistand. 30 til 40 sentrale bedrifter skal møtes for å diskutere en motoffensiv mot de delene av bistandsbudsjettet som berører norsk næringsliv.

Det er direktør Jon Veia, leder av NHOs internasjonale avdeling, som forteller om planene for dette møtet. Han forklarer bakgrunnen slik:

– Vi har fått en situasjon der det ikke synes å være noe ønske om en dialog. Snarere er det slik at prosessen med å gjøre bistand ubunden blir li-

kestilt med å gå imot engasjement fra norsk næringsliv.

– Ja, jeg vil nærmest se det som en mistillitserklæring når det nå er forslag om ytterligere nedbygging av ordninger for eksportstøtte – uten at det blir gjennomført evalueringer av hva slags utviklingseffekter disse ordningene har hatt, fortsetter han.

Veia sier at svenske undersøkelser har vist at blendede kreditter har hatt gode effekter i forhold til utvikling.

– Tilsvarende undersøkelser burde også gjøres i Norge før man foreslår slike omfattende endringer, understreker han.

Samfunnsansvar. – For eksempel skulle det være mulig å pålegge norsk næringsliv som er engasjert i

bistand krav av typen langvarig nærvær, drive opplæring eller inngå i lokale partnerskap. Utviklingen har vist at norske bedrifter er i ferd med å vise et samfunnsansvar, sier NHO-direktøren.

– Og slik har det ikke vært tidligere?

– Vi kan si det slik at det ikke har vært uttrykt så tydelig at næringslivet skal ta et ansvar, f.eks. når det gjelder menneskerettigheter, men nå ønsker vi klarere grenseoppganger. Det er nødvendig for å få til bedre innsatser.

– Vi mener at det må være mulig å bygge opp en strategi for å se framover. Man kan ikke bare se på hva som er billigst på kort sikt uten å se på hva som er «best buy», for så si det slik.

– Se på norsk oljeindustri som startet fra ingenting i 1971 og har

Leder i NHOs internasjonale avdeling, Jon Veia, er kritisk til regjeringens omlegging av næringslivsordningene. Nå planlegger han en motoffensiv.

FOTO: NHO

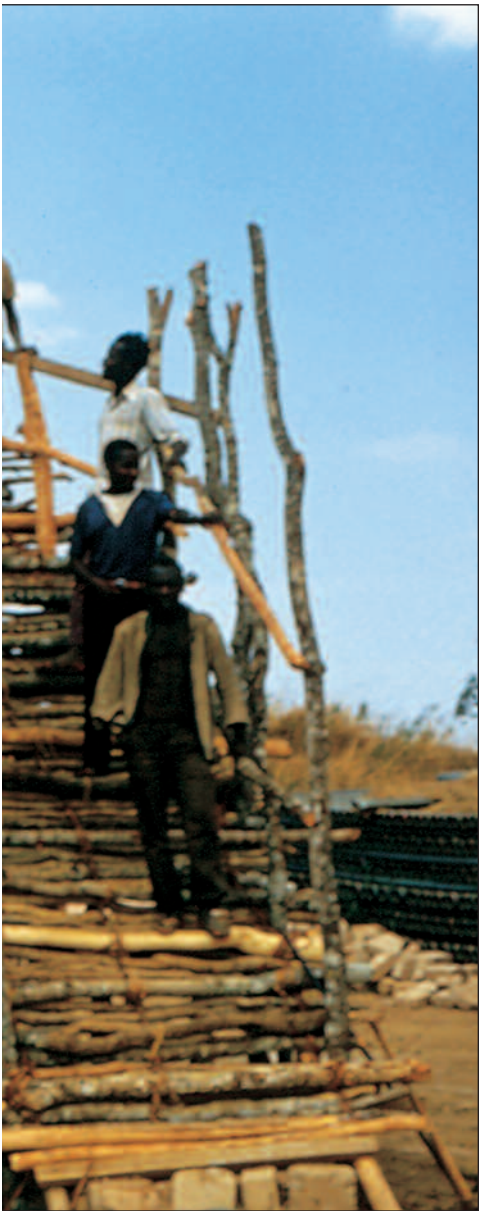
vekst seg så sterk at den nå kan mestre «de sju søstre» (verdens største oljeselskaper). Ville det ikke ha vært bedre for Angola eller et annet oljeprodukerende utviklingsland, å gå inn i et samarbeid med norske selskaper som Hydro og Statoil og Oljedirektoratet framfor å satse på Exxon, Shell eller andre av de store? Jeg tror det.

Etterlyser likestilling. NHO-direktøren viser til at for de frivillige organisasjonene finnes det klare erklæringer vedrørende kanalisering av norsk bistand.

– For norsk næringsliv er det derimot ikke gitt slike føringer om foretrukne partnere. Det må være grunn til å kunne se nærmere på dette, sier han.

Leveranser til vannkraftprosjekter har i mange år vært en viktig oppgave for norsk næringsliv.

FOTO: PER LUNDEN

te på å (del-)finansiere prosjekter i utviklingsland. Finansieringen er bundet til minimum 50 prosent norske leveranser.

Av den øvrige halvparten skal «minst 20 prosent komme fra lokale leverandører» slutt. Aktuelle leverandører skal normalt delta i en anbudskonkurranse.

Ordningen med parallellfinansiering ble etablert i 1980. I de seinere år har bevilgningene i gjennomsnitt vært økende. Regnskap for 1997 viser 187 millioner kroner. For 1998 er det budsjettet med 257 mill. kroner. Mens forslaget for 1998 er 220 mill. kroner.

Tilsagnsfullmakter er foreslått med en ramme på 1.000 mill. kroner.

– Men norsk næringsliv har vel en noen annen rolle i og med at det først og fremst er til for å tjene penger?

– Hadde det vært et perfekt marked, så hadde det selvsagt vært bra med fri konkurranse og bistand som ikke var bunden. Men nå er nå ikke virkeligheten en gang slik, og da blir det problematisk når Norge skal gå i spissen for å bygge ned denne typen bistandsordninger. Det blir som å skyte sitt eget næringsliv i foten, svarer han.

Vea framhever også at det er mottakerne som først og fremst tjener, også på bistand som er bundet.

Se på Østfold! Ifølge NHO burde man istedenfor å gå til ensidige nedskjæringer på næringslivsordninger se på positive erfaringer som er vun-

På samme måte som ved blandede kreditter tilføres norsk næringsliv omlag 70 prosent av bevilgningene.

I strategivedlegget skriver Regjeringen at den ser for seg et gjennomsnittlig nivå på 200 millioner kroner for parallellfinansieringer i de kommende år. Den skriver også at det skal settes i gang en vurdering av mulighetene for en multilateralt koordinert avbinding av parallellfinansiering.

NORFUND. NORFUND er det samme som Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland. Formålet med fondet er redegjort for i Ot.prp. nr. 13 (1996-97): «Fondet vil ha som primært formål å medvirke med risikovillig egenkapital, lån og garantier til utvikling av bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland.»

NORFUNDs egenkapital, lån og garantier skal samlet normalt ikke overskride en andel på 35 prosent, og ikke under noen omstendigheter 49 prosent, i forhold til et enkelt prosjekt.

Det forutsettes at fondet anvendes i situasjoner hvor norske investorer deltar aleine eller i samarbeidsselskaper (joint ventures). Fondet kan også anvendes for støtte til lokal bankvirksomhet som låner ut midler til små prosjekter. Norsk deltakelse er da ikke nødvendig.

Også når det gjelder NORFUND vil Regjeringen arbeide for at bistanden «avbindes fullstendig». På lengre sikt skal fondet bli «selvdrevet og ikke avhengig av årlige tilskudd fra staten til dekning av sine driftskostnader»

Samtidig er det «viktig at NORFUND de nærmeste år gradvis får økt sin kapitalbase. Regjeringen vil legge dette til grunn for sine budsjettforslag».

I 1997 ble det avsatt 37,5 millioner kroner til NORFUND. For 1998 ble det vedtatt 131 millioner. Summen som er foreslått for 1999 er 112,5 millioner.

Pilotfase. Regjeringen understreker nødvendigheten av å høste konkrete erfaringer i forhold til omlegging av støtte til næringsutvikling i sør. Konkret planlegges konsultasjoner med Mosambik, Uganda og Zimbabwe for å iverksette pilotfaser i 1999. Et viktig tema er å fjerne barrierer mot næringsutvikling.

Det er foreslått avsatt 20 millioner kroner til neste års pilotinnsats over regionbevilgningen for prioriterte land.

Regjeringen sier også at det vil «bli gitt betydelig støtte til næringsutvikling gjennom bevilgningen for frivillige organisasjoner». For å få til endringene vil også berørte ambassader bli styrket.

net. Han forteller om Østfold, hvor det er etablert samarbeid mellom norsk næringsliv og utenlandske partnere om for eksempel import av bøk til møbelproduksjon og av sveise fra Bosnia.

– Man utnytter de fordeler som ligger i billigere arbeidskraft og tilgang på råvarer. Det er til fordel for begge, forklarer han.

Vea synes forslagene om å øke NORFUNDs rammer er både og. Det er bra at mer norske penger blir tilgjengelig for investeringer.

– På den andre siden er det kanskje ikke så bra at slike overføringer i prinsippet skal være ubundne, selv om det finnes en underhånden forståelse om å trekke inn norske partnere, sier han.

Ris og ros til urfolksprogram

Norsk støtte har gjort det mulig for urfolk i Latin-Amerika å utføre viktig utviklingsarbeid. Samtidig er det behov for å forbedre de strategiske føringene som ligger bak den norske støtten. Det er konklusjonen i en evaluering av det norske Urbefolkningsprogrammet.

• INGER A. HELDAL

Evalueringen er foretatt av det kanadiske North-South Institute.

– Når det gjelder strategi, er spørsmålet om man skal rette seg etter dagsorden hos indianerne, eller vår dagsorden. Konsistensen i programmet må dessuten sees i sammenheng med det indianerne får i støtte fra andre givere, sier prosjektkoordinatoren hos FAFO Per Ranestad.

Takket være støtten til Det Norske Programmet for Urfolk (NPIP) har Norge opparbeidet et positivt omdømme i Latin-Amerika og blant urbefolkningsgrupper. Men støtten lider av mangel på koordinering, og det finnes heller ingen kanaler som gir rom for kommunikasjon mellom hovedaktørene. Den lave profilen som programmet har i Norge kan føre til at man på sikt mister politisk støtte som er nødvendig for å drive programmet framover, heter det i rapporten. Evalueringen anbefaler at noe blir gjort for å skape en mer sam-

menhengende nasjonal politikk på området.

Mer fleksibelt. Det at NPIP er flyttet over til FAFO har gjort programmet mer fleksibelt, og istand til å svare raskere på behov i felten. FAFOs administrasjon er effektiv og ikke-byråkratisk, og institusjonen har klart å utvikle et rådgivende forum med bred faglig kompetanse, mener de kanadiske konsulentene.

Men det finnes fortsatt svakheter i styringen av programmet. FAFO må ta endel av ansvaret for at den strategiske planleggingen er svak. Når det gjelder utforming av policy, samsvarer ikke alltid NORADs innspill med urfolks egne prioriteringer, står det også i rapporten. En annen svakhet er mangel på synliggjøring av programmet i Norge.

«Foreldreløst». – Vi har forståelse for det som kommer fram i evalueringen. Programmet lider av å være «foreldreløst». NORAD eier NPIP, mens FAFO er operatør, men rollene kan til tider være uklare. De som jobber med programmet føler et sterk tilhørighet til det, sier Ranestad.

Konklusjonen er likevel at programmet har vært vellykket. Resursene har i de fleste tilfeller vært brukt på en effektiv måte i alle landene. Spesielt trekker rapporten fram at støtten til NPIP har gjort det lettere for dem å få støtte fra andre givere, og spesielt til mindre organisasjoner.

Syv søkte om OD i år 2000

• INGER A. HELDAL

I alt var det kommet inn søknader fra syv organisasjoner for Operasjon Dagsverk i år 2000, da fristen gikk ut i oktober, opplyser aksjonens sekretariat.

Aksjonen vil foreløpig ikke offentliggjøre navnene på søkerne, men de fleste er gamle kjenninger av OD, får Bistandsaktuelt opplyst.

Under årets innsamlingsaksjon 29. oktober ga 200 000 elever i ungdoms- og videregående skole et dagsverk i solidaritet med funksjonshemmet ungdom i Kenya, Tanzania og Uganda.

Det er Frelsesarmeen som skal sørge for at de innsamlede midlene kommer fram til målgruppen.

«Bredere programmer». – Før var Operasjon Dagsverk rettet mot ett land, nå søkes det om bredere programmer. Støtten går fortsatt til utdanning, men innholdet er viktigere enn skolebygninger. Nå ber man om støtte til utdanning av lærere, læremateriell og utstyr. Søknadene ligger på et faglig høyt nivå, og vitner om god innsikt hos

de organisasjonene som ønsker støtte fra OD, sier Åshild Karevold i Operasjon Dagsverk.

Ifølge henne er viktig side ved OD-støtten at den går over flere år, og derfor gir alle parter muligheter til grundig samarbeid.

Innsamlet beløp ligger rundt 23 millioner kroner årlig. Toppen ble nådd i 1990, men etter noen år med litt nedgang, er beløpet på vei oppover igjen.

Likegyldighet. Skolenes aktivitet overfor OD er høyst varierende, og mange er likegyldige. – I Nord-Norge har det de siste årene vært en tendens til å drive egne skoleaksjoner for å støtte ungdom i Russland istedenfor å rette blikket mot Sør. Det viser vel bare at det er lettere å skape engasjement for noe som er nærmere, sier Karevold.

Ideen om en årlig aksjonsdag for ungdom er imidlertid i ferd med å spre seg. En delegasjon av amerikanske ungdommer var nylig i Norge sammen med lærere for å lære om OD, og også i Brasil har lignende ideer begynt å ta form.

Søker norske søstre

NORAD har i perioden 2. – 12. november besøk av en kulturdelegasjon fra Zimbabwe.

Formålet med besøket er dels å skaffe seg kunnskaper, ideer og impulser fra norsk kultur, kulturpolitikk og kulturforvaltning. Dessuten ønsker man kontakt med norske institusjoner og organisasjoner innen en del prioriterte kulturområder. Målet er å få til et

eventuelt samarbeid med «søsterorganisasjoner» i Zimbabwe.

Delegasjonen vil foruten å ha møter i NORAD og i Kulturdepartementet, besøke kulturutdanningsinstitusjoner i Bergen,

Telemark, Østfold og Oslo. Den vil også ha møter med organisasjoner innen biblioteksektoren, med skribentorganisasjoner og med norsk teatermiljø.

De bortførte barns by

Barn i Nord-Uganda er blitt brikker i krigsprofitørenes spill

GULU (b-a): Lyden av plastsandaler mot veidekket når fram til oss før vi skimter de tynne silhuetene som kommer gjennom mørket. Med sovematter under armen og en liten pose med eidelere på hodet strømmer tusenvis av fillete, slitne unger og mødre inn gjennom sykehusporten for å komme i sikkerhet.

• I UGANDA: INGER A. HELDAL

Sengetid i Gulu-distriktet nord i Uganda betyr en times gange langs utrygge landeveier. Hver kveld legger folk ut på vandring før mørket faller på, og når solen står opp er de på vei tilbake til landsbyene igjen.

Ingen husker lenger når uroen begynte, kanskje før uavhengigheten i 1962, kanskje under Idi Amin, eller kanskje det aldri har vært fred hos Acholiene? Mange har i flere år bodd i landsbyer som er beskyttet av den ugandiske hæren. De er avhengig av matforsyninger fra World Food Program fordi det er umulig å dyrke jorda når bandittene herjer og stjeler avlingene.

Søker tilflukt. Det er frykten for terroristene fra the Lord Resistance Army som tvinger folk til å søke ly inne i byen om nettene. De fleste sover på sykehusområdet. Tett i tett ligger de der det er ly å finne. Et stort telt (fra O.B. Wiik/UNHCR) er slått opp for å huse gamle og små barn. Noen prøver å lese leker i neonlyset fra sykehusene, andre ber stille sammen med presten.

Stemningen er lavmælt, av og til

trenger skrik fra nyfødte gjennom fra fødeavdelingen. Kveldsvasken foregår i plastbaljer som er satt ut, maten blir varmet opp over små bål. De større ungene ruller seg inn i ulltepper, og legger seg tett inn til hverandre for å holde varmen. Fortrolig hvisking blir avbrutt av hemmelighetsfull fnising. Det er mange timer til den lange vandringen tilbake til landsbyen.

Taus tegner. Idet morgenlyset trenger fram, pakker folk raskt sammen eiendelene sine. Hele området spyles, og så er den normale sykehusdagen igang igjen.

En liten gutt sitter helt oppslukt inni ullteppet sitt. Han tegner en soldat med maskingevær. Alle detaljer er med, til og med kulene som kommer ut av løpet. Mange samler seg rundt for å se, nå er det ingen som ler, alle følger taust med. Når tegningen er ferdig, skriver gutten navnet sitt med store bokstaver øverst på arket. Så trekker han ullteppet over hodet, og forsvinner inn i sin egen verden.

Han er en av titusen barn som de siste årene er blitt bortført og mishandlet av Lord Resistance Army - LRA. Men han var heldig, han klarte å rømme fra bandittene, og er nå tilbake i landsbyen, hvor han lever videre med traumer fra en tilvarelse som overgår de verst tenkelige mareritt. De heldigste barna ligger på sykestua med skuddsår i armer og bein, andre er banket opp så stygt at de kun kan ligge på magen. Hvor mange unger som er drept, vet ingen.

Mistet 30 jenter. Bandittene angriper landsbyer og skoler, og kidnapper gutter og jenter helt ned til 8-10 årsalderen. Ungene blir ført til leirer i Su-

dan, der guttene får militær opplæring mens jentene blir brukt som «koner» for soldatene, eller som rene sex-slaver. Det hevdes at mange unger blir solgt som slaver i Sudan og Midt-Østen.

I oktober 1996 ble 142 jenter bortført fra St. Mary's School, en internat-skole drevet av italienske nonner. Siden da har ikke søster Rachele hatt en rolig stund:

- Unger er blitt kidnappet fra skolen vår helt siden 1989. Soldatene pleide å angripe ved daggry, og de tok med seg jenter og mat. Etter at flere jenter var blitt drept, fikk vi soldater fra hæren til å passe på skolen. De høye militærutgiftene i Uganda har blitt kraftig kritisert, spesielt av utenlandske givere, og i en periode fikk vi færre vakter. 10. oktober 1996 dukket ingen soldater opp. Isteden kom bandittene fra Lord Resistance Army, og de tok med seg 142 jenter. For å komme seg inn på sovesalen, skar de seg gjennom veggen. Vi var livredde, og gjemte oss bort. Da vi forsto hva som hadde skjedd, fulgte en lærer og jeg etter bandittene. Etter noen timer tok vi dem igjen, og vi klarte å forhandle oss fram til at 112 jenter ble satt fri, mens bandittene tok med seg 30 av mine jenter.

Fant fangeleiren. Søster Rachele bryter ut i gråt, og er fortvilet fordi hun ikke klarte å få alle jentene satt fri.

- Vi har vært i Khartoum for å lete etter jentene, og vi har vært hos FN i New York. 20 jenter er fortsatt savnet. Vi frykter at noen kan ha blitt solgt som slaver til araberland. I november 1996 klarte den første jenta å rømme, og hun kunne fortelle om hvordan de var blitt slått og mishandlet. I mars 1997 reiste vi med president Museveni til Sudan. Der fikk vi se leiren hvor

”
Bandittene angriper landsbyer og skoler, og kidnapper gutter og jenter helt ned til 8-10-årsalderen.

En gutt klemmer sin lillesøster i en oppsamlingsleir utenfor Gulu.
FOTO: INGER A. HELDAL

En gutt sitter taus under ullteppet og tegner en av soldatene som overfalt hans landsby. Tegning blir brukt som et ledd i behandlingen av ungene. Alle tegner soldater, angrep og død.

FOTO: INGER A. HELDAL

Denne gutten i Gulu fikk føle brutaliteten til Lord Resistance Army, og må leve videre med skader på både kropp og sjel.

FOTO: INGER A. HELDAL

jentene blir holdt fanget, men vi fikk ikke møte noen av våre jenter. FN fordømmer brudd på menneskerettigheter og bortføring av barn, men jentene er fortsatt ikke satt fri. Jeg forstår ikke hvorfor. Hvor mye politikk er egentlig involvert? spør Søster Rachele.

To av foreldrene til de kidnappede jentene forsøker å trøste den utslitte nonnen. Det er vanskelig å forstå Guds mening med dette. Lederen for LRA, Joseph Kony, har selv De Ti Bud som sin veiviser: «Vi vil slutte å krige den dagen Museveni vil styre Uganda etter De Ti Bud».

Grenseløs brutalitet. Noen barn har vært fanger i fire til seks år, noen kun få dager. På grunn av frykten for banditter er sjokket totalt selv ved korte opphold. De første dagene blir ungene tvunget til å til å drepe og mishandle egne slektninger, slik at de skal bli redde for å dra hjem igjen.

Jentene blir voldtatt, og trues til å leve som slaver i et brutalt, fiendtlig miljø. En gutt påstår at akilles-senene ofte blir kuttet av slik at ungene ikke kan løpe, men må krype rundt. Skadene på både kropp og sjel er omfattende.

Unger som klarer å rømme fra bandittene blir tatt vare på av den ugandiske hæren. Blir du tatt til fange på ny, blir du drept øyeblikkelig som straff og advarsel. Etter avhør hos hæren blir ungene sendt til rehabiliteringssenter i Gulu hvor de får profesjonell hjelp. De fleste er friske

”
Unger er blitt kidnappet fra skolen vår helt siden 1989. Soldatene pleide å angripe ved daggry, og de tok med seg jenter og mat.

Livet vil aldri mer bli det samme for søster Rachele. Hver dag blir hun minnet om den usikre skjebnen til de 30 jentene som fortsatt er fanget.

FOTO: INGER A. HELDAL

nok til at de kan dra tilbake til familien etter seks uker, mens andre trenger mer omfattende behandling.

Nesten alle familier i området har mistet ett eller flere barn til bandittene, og de får også tilbud om hjelp fra sentrene. Foreldrene er lykkelige over å få barna sine tilbake, men for noen betyr det nok en munn å mette der det allerede er for lite mat. Noen av jentene er gravide, eller har født barn, og enkelte er HIV-smittet.

Hvem tjener på krigen? Spørsmålene mange stiller seg er: Hvorfor klarer ikke den ugandiske hæren å slå ned Lord Resistance Army? Har de bortførte ungene blitt brikker i et større politisk spill i krigssonene mellom Sudan og Uganda, og hvor andre land også er involvert? Hva skal til for at ungene skal bli satt fri? Hvem kan bevege Joseph Kony og hans Lord Resistance Army? Hvorfor gjør ikke president Museveni mer?

I desember 1997 besøkte Madeleine Albright Uganda - og Gulu - et tegn på Ugandas betydning som strategisk støttespiller for USA, spesielt i korstoget mot islam. Inntrykket ble forsterket under president Clintons besøk i mars 1998. President Museveni er en av nøkkelpersonene for USA i Øst-Afrika, en strategisk posisjon som ikke er blitt mindre viktig etter bombeangrepene mot de amerikanske ambassadene i Nairobi og Dar es Salaam.

Bånd til Sudan. Det er klare forbindelser mellom bandittene og de politiske og militære konfliktene i Sør-Sudan. Regimet i Khartoum støtter LRA fordi president Museveni og myndighetene i Kampala støtter Sudan People's Liberation Army (SPLA). SPLA blir oppmuntret av USA fordi de kjemper mot det islamske regimet i Sudan. Regimet i Sudan kjører en tøff etnisk splitt-og-hersk politikk i sør, og forsyner banditter med våpen for at de skal slåss mot SPLA.

Båndene mellom President Museveni og SPLA er sterke og tydelige. Hver dag ser vi biler og SPLA-soldater i Gulu, og på veien nordover, mot Sudan.

Mens dette skrives, utkjempes nye kriger i The Great Lake Region. I den såkalt demokratiske republikken Kongo har opprørsstyrker slått til, og nabolandene er trukket inn i konflikten på ulike sider. For å hevne terroristangrepene i Nairobi og Dar-es-Salaam har USA angrepet en fabrikk i Sudan som de påstår produserte farlige våpen. (Til nå har likevel ingen klart å bevise at fabrikkens produserte noe annet enn medisiner.) Sultkatasstrofen i Sør-Sudan overgår alt av tidligere lidelser. Men sulten skyldes ikke bare tørke, den skyldes primært kriger som aldri tar slutt. Og kriger tar ikke slutt så lenge noen profiterer på dem.

Nødhjelp er også makt. Uroen nord i Uganda betyr blant annet at mange tusen soldater har jobb. Nødhjelpen som kommer inn, og maten som deles ut i «protected villages» er bra også for andre enn de som spiser den. Nødhjelp betyr penger og makt for noen, liv eller død for andre.

Den siste natten i Gulu, 29. juli, våkner vi av kraftige skuddsalver, og det tar over en time før skuddene stlner. Bandittene angriper en liten landsby tett på militærforlegningen like ved flyplassen. Idet flyet vårt letter, ser vi ned på denne landsbyen, og vi håper at ungene derfra hadde søkt tilflukt på sykehuset også i natt.

Inger A. Heldal er frilansjournalist og -fotograf. Hun har mangeårig erfaring fra Afrika både som bistandsarbeider og journalist. For tiden jobber hun for NORAD.

- Stridighetene om Den demokratiske republikken Kongo – DR Kongo – er en kamp om det som kan være Afrikas største skattkiste.
- Utad er striden dominert av afrikanske aktører. Navn som Kabila, Mugabe, Museveni og Mandela går igjen i media.
- Regionale og internasjonale olje-, gruve- og handelsselskaper er en annen interessegruppe. De gjør sine trekk mest i det stille. Tilsvarende gjelder våpenhandlerne.
- Vestlige stormakter, inklusiv USA og EU, men også FN holder en lav profil. Samtidig følger de utviklingen nøye.
- På bistandsfronten er det vente-og-se som gjelder – i Washington, i Tokyo, i Brussel, i Stockholm, så vel som i Oslo.
- Norsk politikk for området vurderes ikke bare i forhold til mulige freds-innsatser og tradisjonell bistand. Interessene til Statoil og Hydro, engasjert i Angola, står også på dagsordenen.

Spillet om DR Kongo og «de tilliggende herligheter»

Viktige norske samarbeidsland kjemper på hver sin side i krigen

KONGO

• **ODD IGLEBÆK**
DR Kongo, det tidligere Zaire, er som flere andre stater i Afrika, oftest omtalt som en kjempemessig skattkiste. En del av skatten er allerede funnet, og mulighetene for mer rikdom lokker – gull, tinn, kobber, kobolt, uran og diamanter.

Diamantproduksjonens verdi alene anslås til 1,5 milliarder kroner for neste halvår. Landets store forekomster av mineraler finnes særlig i sørligere deler. Det er gode muligheter for vannkraft.

På kysten finnes olje. Potensialet for økt jordbruksproduksjon er betydelig. I dag dyrkes bare halvparten av jordbruksarealet.

Mobutu fra 1965-1997. Kongo var inntil 1960 belgisk koloni. Alt samme år forsøkte Katanga, nå Shaba-provinsen, å bryte ut og erklære seg selvstendig. Etter en omfattende krig, som også involverte FN, måtte opprørerne gi seg. Et nytt mislykket forsøk på løsrivelse av Katanga kom i 1977/78.

Fra 1965, etter et statskupp, styrte general Mobutu i Zaire fram til 1997, da han måtte trekke seg etter det sju

måneder lange opprøret som spredte seg over større deler av landet. Opprøret brakte også nåværende president Laurent Kabila til makten.

Snikende løsrivelse. I realiteten var oppløsningen av Zaire i gang lenge før Mobutu ble styrtet. Alt i 1992 startet en utvikling, som seinere er blitt kalt for snikende løsrivelse. Kjernen i dette var en provinsbasert økonomisk selvstendighet – snarere enn militær uavhengighet.

Østre Kivu var det fremste eksemplet, men utviklingen i en slik retning nådde også langt i provinserne Shaba og Kivu.

Ved hovedstaden i Østre Kasai er Mbuji Mayi, kjent som verdens senter for produksjon av industridiamanter, pågikk det i begynnelsen av november harde kamper.

Kabilas Shaba. Shaba-provinsen ligger sør for Kasai og grenser også til Angola, Zambia og Tanzania-sjøen. Shaba er senter for Zaires kopperindustri og har gjennom en årrekke vært attraktiv for bl.a. sør-afrikanske investorer. DR Kongos nest største by, Lubumbashi, ligger i Shaba – bare få

”

Diamantproduksjonens verdi anslås til 1,5 milliarder kroner – for neste halvår.

kilometer fra grensa til Zambia.

Shaba har hatt en avgjørende rolle for Laurent Kabila. Uten støtten som han over en årrekke bygde opp her, i landets sørligste deler, er det tvilsomt om han ville ha nådd maktens senter, Kinshasa, våren 1997.

Opprørernes Kivu. Kivu-provinsen ligger nord for Shaba og øst for Kasai og strekker seg i nord mot provinsen Øvre Zaire. Mot vest grenser den mot Uganda, Rwanda, Burundi og Tanzania-sjøen. Kivu har gull, olje og tinnreserver.

Gull finnes også i de sørlige og østlige deler av Øvre Zaire. Det er dette området, sammen med Kivu-provinsen, som utgjør kjerneområdet for dagens opprører. Området er på størrelse med Sverige og består av omlag en femtepart av Kongos samlede areal.

Skiftende allianser. I Kongo er tutsiene en liten minoritet og kalles banyamulenge-tutsier. Tradisjonelt har de vært bosatt i Kivu-provinsen, nær De store sjøene. Tutsier, særlig fra Kongo, spilte en avgjørende rolle i å styrte Mobutu og å bringe Kabila til mak-

ten. Nå har de vendt seg mot ham.

Tutsiene er også minoriteter i Rwanda og Burundi, men har flertallet i regjeringene og i de militære styrker i disse to landene. Majoriteten av befolkningene i Burundi og Rwanda er derimot hutuer.

I Rwanda, tok tutsiene makten etter folkemordet utført av hutu-ekstremister i 1994. En del av disse, pluss titusener uskyldige hutuer, ble massakrert inne i Kongo under Kabilas marsj mot Kinshasa. Tilsammen mistet kanskje bortimot 200.000 mennesker livet. Mest trolig ble overgrepene utført av tutsier – med Kabilas godkjennelse.

Det finnes fortsatt smågrupper av hutu-ekstremistene. En del av disse holder nå til i deler av Kivu og har hatt gjennomført gjentatte, væpnede raid inn i Rwanda og Uganda. Kabila har ikke gjort noe for å stoppe dette. De som var hans motstandere er blitt hans støttespillere.

Goma er senter for RCD. Det største senteret for opprørerne er Goma, en mindre by noen kilometer fra grensa til Rwanda. Goma var for øvrig også et senter for opprøret mot Mobutu.

Opprørere i øst-Kongo.
FOTO: SCANFOTO/EPA

NORADs direktør og «skipsreder» Tove Strand viser gjerne fram forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen».

FOTO: RAYMOND JOHANSEN

Nansen-suksess i Namibia

...mens spanske trålredere har fått mer trøbbel

WINDHOEK (b-a): Under et møte mellom de nordiske bistandsministrene og ledelsen i SWAPO i 1989 ble fiskerisektoren utpekt som en hovedsektor for samarbeidet med et selvstendig Namibia. Senere ble det bestemt at den norske bistanden til fiskerisektoren skulle konsentreres til fiskeriforvaltning.

• I NAMIBIA: RAYMOND JOHANSEN

Resultatene kan man se i dag, og norsk bistand må ta en del av æren for at Namibia er blitt Afrikas største fiskerinasjon - målt i fangstverdi. Landet rangeres blant de ti største i verden, sammen med land som Nor-

ge og Canada og foran Australia og England.

På slutten av 1980-tallet var bestanden av de viktigste fiskeslagene nær ødelagt av overfiske. Havtrålere fra mange de store fiskerinasjonene forsynte seg grovt av ressursene uten at det fantes en skikkelig kontroll. Derfor var jobb nummer en å få en oversikt over ressursene, for deretter å iverksette kontroller. Forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen», som er eid av NORAD, har spilt en vesentlig rolle for å legge grunnlaget for en bærekraftig forvaltning av landets fiskeressurser.

Norske havforskere. Det såkalte Nansenprogrammet, hvor Havforskningsinstituttet i Bergen har vært ansvarlig, har spilt en framtrøkkende rolle innen fiskeriforskningen. Opplæring av namibiere og styrking av na-

”**Nansenprogrammet har vært viktig for å sikre en bærekraftig forvaltning av Namibias fiskeressurser.**

Fra kontrollrommet om bord i «Dr. Fridtjof Nansen».

FOTO: RAYMOND JOHANSEN

mibiske institusjoner har hele tiden hatt en viktig plass.

Mange offiserer fra den norske kystvakten har bistått i oppbyggingen og driften av Namibias fiskerioppsyn. Over 200 namibiere er omfattet av de ulike opplæringsprogrammene for fiskerinspektører, sjøoffiserer, fiskeriforskere, forvaltere og administrativt personell. Norge har gjennom Nansenprogrammet brukt rundt 80 millioner kroner fra 1990 til i dag - til bestandsregistrering og forskning.

Nødvendig grunnlag. Etableringen av 200 miles økonomisk sone i 1990 og fiskeriloven som ble vedtatt i 1992 har gitt de namibiske myndighetene det nødvendige grunnlaget for å arbeide med lisensering av fiskerifartøyer og tildeling av fiskerikvoter.

Uten at Norge hadde gått så tungt og profesjonelt inn i alle delene av forvaltningen ville det vært vanskelig å få til en bærekraftig utnyttelse av ressursene. Først ledd av forvaltningen starter med forskernes opplysninger, fortsetter med forvalternes anbefalinger om høsting og avgjøres av politikernes fastsettelse av ramme-

Håndhevingene av disse ramme- ved hjelp av et effektivt oppsynsprogram er svært viktig. Fiskerioppsynet er ikke redd for konfrontasjoner, noe blant annet spanske trålere har erfart. I Namibia har Norge bidratt til hele denne prosessen innen fiskerisektoren, med svært gode resultater. Resultatene av de aktivitetene Norge har støttet er økte ressurser, økte eksportinntekter og flere arbeidsplasser.

15.000 sysselsatte. I 1997 utgjorde verdien av eksport av fisk og fiskeprodukter ca 300 millioner amerikanske dollar eller vel 20 prosent av Namibias totale eksport. Fiskerisektoren sysselsetter i dag ca 15.000 mennesker, i det alt vesentlige namibiere. Antallet er over det dobbelte av hva tilfellet

var i 1990. Dessuten var namibiere tidligere nesten bare mannskap på utenlandske fartøyer.

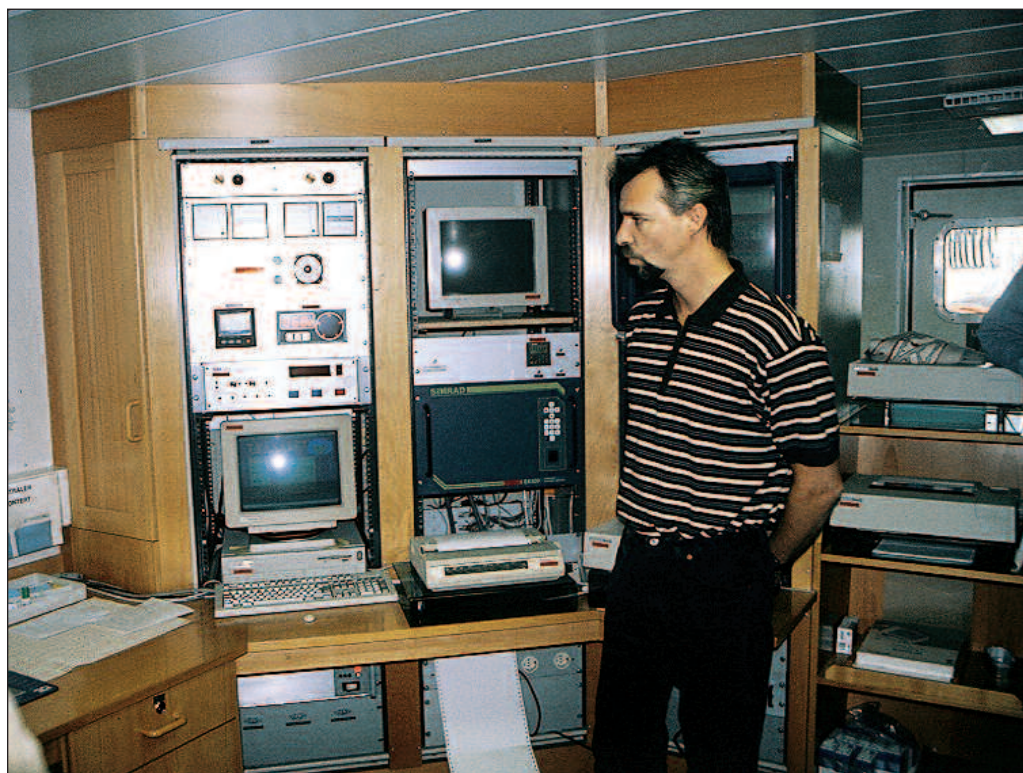
Selv om Norge nå faser ut bistanden til Namibia er samarbeidet innen fiskerisektorprogrammet avtaletfestet ut 1999. NORAD har vedtatt en beskjeden videreføring i form av fortsatt tilskudd til utdanning og til norske eksperter innen vedlikehold og drift av fartøyer i ytterligere tre år. Da vil utdanningsprogrammet være fullført og Namibia vil selv kunne overta det fulle ansvar for fiskerippsynet.

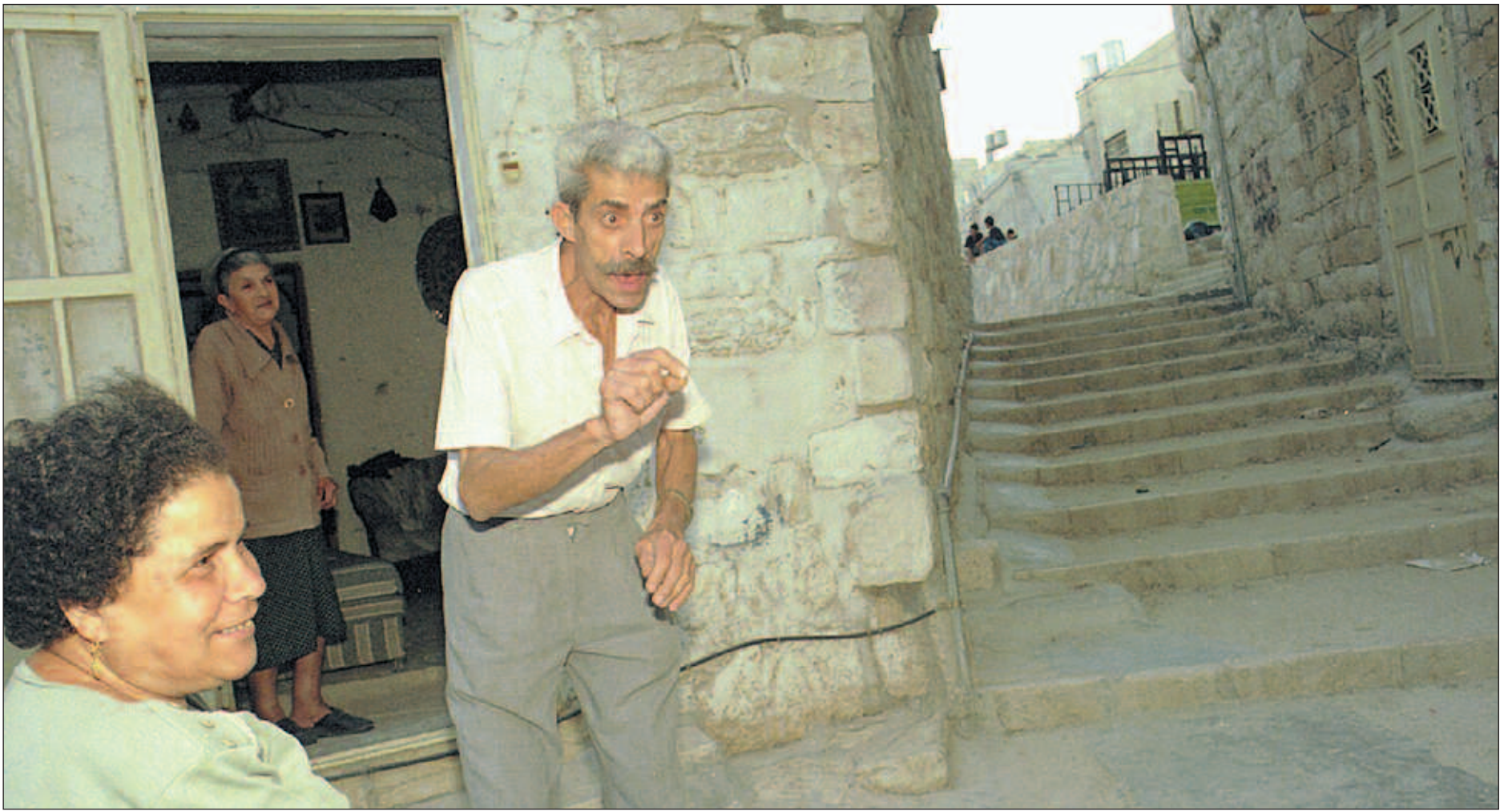
Felles interesser. Forhåpentligvis vil det fiskeripolitiske samarbeidet mellom Norge og Namibia fortsette, fordi vi står overfor mange av de samme problemstillingene med bærekraftig forvaltning av marine ressurser i internasjonalt farvann og forvaltning av store havpattedyr som sel og hval. Det er viktig for begge nasjonene å få internasjonal aksept for vitenskapelig basert forvaltning av disse dyrene.

FAKTA:

- Nansen-programmet ble startet i 1975.
- Forskningsfartøyet Dr. Fridtjof Nansen har drevet med kartlegging av fiskeressurser i 40 land i Sør.
- Namibia, Angola og Sør-Afrika har vært programmets mest sentrale samarbeidspartnere de siste årene.
- Det har vært lagt økende vekt på å bygge opp forvaltningskapasiteten i mottakerlandene.
- Havforskningsinstituttet i Bergen har fra norsk side det faglige og praktiske ansvaret for gjennomføringen av programmet.

Raymond Johansen er avdelingsdirektør i NORAD. Han besøkte nylig Namibia.

Joseph og Hala Salman har hus rett ved et av «trappe-prosjek-tene» i Betlehem gamleby som Norge skal være med å finansiere.

FOTO: BRYAN MCBURNEY

Opptrapping i Betlehem

Bistandskroner bereder grunnen for økt turisme i Jesu fødeby

BETLEHEM (b-a): For 2000 år siden lyste en stjerne på himmelen over Betlehem da Jesus ble født. Ved begynnelsen av det neste årtuset vil i stedet et norskfinansierte el-verk produsere strømmen for taklyset i kirken der krybben en gang sto.

styreområdene på Vestbredden og i Gaza. Oppgavene spenner fra modernisering av el-verket til etablering av et palestinsk statistisk sentralbyrå, bygging av skoler, støtte til undervisning og kvinneopplysning. Men «Betlehem-2000» er likevel noe for seg selv.

Verdensbegivenhet. – Markeringen av årtusenskiftet vil bli en verdensbegivenhet, som vil sette nytt fokus på Betlehem. Yasser Arafat og de palestinske myndighetene ser Betlehem 2000-prosjektet som høyeste prioritet, sier Munkeby Aarnes.

– Vi ønsker å forandre byens image radikalt, sier talskvinne Julie Bouchain ved «Betlehem 2000»-prosjektet. – Slik det er i dag kommer turiste-

ne i busser, får en omvisning i kirken, og forsvinner ut igjen. Vi ønsker at de skal bli i byen og oppleve den, se de små gatene, markedet og menneskene som lever her, sier hun.

Turistene flyktet. Men blant menneskene som lever der er det mange som føler seg overkjørt. – Ingen spør oss hva vi ønsker i vår by. Alt blir bestemt over våre hoder, sier Najeeb, som lever av turistene på Mangerplassen. Men siden byggearbeidene begynte har det knapt vært noen turistnæring.

Palestinerne overtok kontrollen over Betlehem i 1995. Den første julaften i frihet ble feiret som en palestinsk nasjonalfest. Men dette så ut til å skremme bort vestlige turister, som ennå ikke hadde vent seg til bildene av Yasser Arafat ved siden av Jesus.

I byen har det til tider også vært spent mellom kristne og muslimer. Kristne familier har i dette århundret emigrert, ofte til Sør-Amerika, og er for lengst blitt en minoritet i Jesu fødeby. En og annen celle tilhørende den militante Hamas-bevegelsen dukker jevnlig opp i Betlehem, nørt opp av frustrasjonen med fredsprosessen og økonomiske nedgangstider. Men indre uenighet er ingenting i forhold til «det store problemet»...

I et fengsel. – Vi lever i et stort fengsel. Israelske tropper omringer byen, og kontrollerer alle som reiser inn og ut. Jerusalem ligger ti minutter unna, men jeg har ikke vært der på over et år, sier Rita Taye, 38, mor til seks barn. Vi møter henne på en av trappepassasjene som Norge nå er med på å pusse opp.

– Jeg ønsker bare at mine barn skal få oppleve fred, sier hun. Ikke uten grunn sies det blant palestinere at bibelhistorien ikke kunne ha funnet sted i dag. Jomfru Maria ville nemlig mest sannsynlig ha blitt stanset av israelske soldater ved veisporingen mellom Jerusalem og Betlehem.

Norske bistandskroner er med på å sikre «en lysende fremtid» for kirken i Betlehem der Jesus en gang ble født.

FOTO: BRYAN MCBURNEY

Kvinnekamp mot æresdrap

Norge gir også støtte til palestinske kvinneorganisasjoners informasjonsarbeid. Et sentralt mål med den norske støtten er å heve giftealderen blant palestinske kvinner, ettersom jenter kan bli giftet bort allerede i tenårene. Håpet er også å redusere antallet æresdrap, at kvinner drepes av en bror eller far for å ha «vanæret familiens ry». Men i slike saker må norske bistandsarbeidere trå varsomt for ikke å virke «bedrevitende» eller belærende.

– Det er de palestinske kvinnene selv som arrangerer foredragene og møtene, ikke vi. Men de blir ansett av andre lokale som om de forsøker å introdusere vestlige ideer, forteller Caroline Munkeby Aarnes.

FAKTA:

Seks landsbyer i Betlehem-området vil få elektrisitet som følge av moderniseringen og kapasitetsutvidelsen ved el-verket. I disse landsbyene bor det rundt 8000 mennesker. Strømprosjektet innbefatter også den berømte Fødselskirken.

Palestinian Energy Authority er ansvarlig for prosjektet, som koster 23 millioner kroner. Prosjektet vil etter planen være ferdig i desember 1999.

Rehabiliteringen av seks trappe-passasjer i Betlehems trange gågater gjennomføres av FNs utviklingsfond (UNDP) og Verdensbanken – med norsk økonomisk støtte. Norge er også med å finansiere en viktig vei, ut til de såkalte «hyrdemarkene» i utkanten av byen.

Det norske bidraget ved utbedringen av trappene og veien ligger på ca. 14 millioner kroner.

Roger Hercz er frilansjournalist med base i Tel Aviv og Dagsavisens korrespondent i Midtøsten. Bryan McBurney er frilansfotograf med oppdrag for blant andre Time Magazine.

– Selve «tillitsvinkelen» var egentlig den viktigste faktoren i suksessen bak fredsavtalen, sier Guatemalas president Alvaro Arzú.

FOTO: ELIN HØYLAND

Rikt, fattig land uten penger

Guatemalas president Alvaro Arzú innrømmer at skattenivået er for lavt

Guatemalas president Alvaro Arzú innrømmer at landets skatteinntekter er et dårlig argument overfor giverland og internasjonale finansinstitusjoner som ønsker å bidra til å bekjempe fattigdom. – Regjeringen har gjort så godt den kan, men vi ble overkjørt i parlamentet, sier Arzú til Bistandsaktuelt.

• GUNNAR ZACHRISEN

«Mindre ille enn mange av sine forgjengere» var karakteristikken en kjenner av guatemalansk politikk brukte nylig om Arzú. Den høye, blåøyde politikeren minner ihvertfall svært lite om det historiske bildet vi har av en del guatemalanske statsledere – før 1985 – biske menn med harde øyne og machobart over en militær uniform.

Vi møter ham i en suite på SAS-hotellet i Oslo til en kort samtale under hans besøk i Norge i oktober. Den moderat konservative presidenten skryter både av utsikten over hovedstaden og Norges innsats i Guatemalas fredsprosess.

Bidro til tillit. – Norges innsats, som vi er meget takknemlig for, var først

og fremst at man bidro i en prosess der det etter hvert oppsto en tillit mellom partene og en forståelse av at en fredelig utvikling var i alles interesse, sier han.

– Selve «tillitsvinkelen» var egentlig den viktigste faktoren i suksessen bak fredsavtalen. Vi maktet å etablere et klima for samtaler mellom URNG (geriljabevegelsen, red.anm.) og oss. Det ga oss en strategisk basis for å gå videre, først med en våpenhvile, deretter med en serie separate avtaler av mindre omfang, som så kunne lede til den endelige fredsavtalen.

Positive tiltak. – Mange mener at neste skritt nå må bli å inkludere det flertallet av befolkningen som er indianere, som lever i fattige kår, slik at de også får sosiale rettigheter. Hvordan skal deres situasjon nå forbedres?

– For det første er det grunn til å understreke at de sosiale problemer langt fra er forbeholdt bare den indianske delen av befolkning. Mange ladinoer i øst har for eksempel hatt langt magrere kår enn indianerbefolkningen i høylandet.

Dernest er det grunn til å peke på en rekke positive tiltak som nå er på gang, både hva gjelder infrastruktur og sosiale tjenester. For eksempel har vi allerede økt antallet familier som er dekket av elektrisk strøm – fra 74

til 80 prosent, et tiltak som også er viktig med hensyn til å bevare skogen i utsatte områder. Våre budsjetter til sosiale tjenester er også kraftig økt de siste årene, sier Arzú.

”**Vårt problem med skatteinngang går både på bredde og dybde. I dag er det under 10 prosent av arbeidsstyrken som betaler skatt.**

Rikt land, lav skatt. Selv om landet han leder regnes som fattig, har det samtidig mange rike og velstående mennesker – som betaler minimalt med skatt. Guatemala ligger på bunivå i Latin-Amerika hva gjelder skatteinngang (8,5 prosent av BNI), noe som skaper alvorlige problemer når høyst påkrevde sosiale tjenester skal bygges ut.

– Vårt problem med skatteinngang går både på bredde og dybde. I dag er det under 10 prosent av arbeidsstyrken som betaler skatt. Derfor må vi øke både antallet og nivået, og modellen må være at de som har mest også skal betale mest, sier Arzú.

Han legger skylden på det ultrakonservative, landeierpartiet PRG og dets «ufine kampanje» for at regjeringens forslag om økt eiendoms-skatt falt i parlamentet.

Lurte venstresida. – Vi gikk på et overraskende tap, fordi PRG lurte med seg venstrekraftene i parlamentet. Det var en kampanje med ren desinformasjon. Det må ha vært første gang i Guatemalas historie at ytre høyre og ytre venstre har stemt sam-

men i en sak om økonomisk politikk

Arzú, som representerer det mer moderate og urbane høyrepartiet PAN, viser til at mange folkelige organisasjoner på landsbygda etterpå angret seg, da de skjønnte hva som hadde skjedd.

– Mange skjønnte ikke hvor viktig saken var for vår troverdighet overfor det internasjonale samfunnet, og betydningen skatteinngangen har for å finansiere et bedre sosialt nettverk i landet, sier presidenten.

Investeringer. «En viktig støtte» er uttrykket han bruker når vi spør ham hvor viktig bistandspenger er som finansieringskilde i dagens Guatemala.

– Det viktigste er likevel private investeringer, som vi har håp om å tiltrekke oss, nå som både den økonomiske og politiske er mer lovende. Og vi har tro på solide inntekter som følge av økende eksport, sier presidenten.

Han peker særlig på mangfoldet av landbruksprodukter som den viktigste kilde til økte inntekter. Kaffe, sukker, bananer og blomster er produkter som nå gir Guatemala viktig, hard valuta.

– Vi leverer varer av ypperlig kvalitet, men dessverre er det ikke slik at våre varer får den salgsverdi som de fortjener, sier Arzú.

Bistand til Nicaragua-fengsel?

Vil forbedre rettssikkerhet og fengselsforhold, men ikke uproblematisk

De neste to årene skal den norske ambassaden i Managua bruke ti millioner kroner for å styrke nicaraguanske ungdommers rettssikkerhet. Deler av midlene blir trolig brukt til å bygge et ungdomsfengsel. – Kontroversielt og delikat, sier ambassaden – som vil ha mer enn fengselsmurer.

• BIBIANA DAHLE PIENE

NICARAGUA

I fjor ratifiserte Nicaragua FNs Barnekonvensjon. Samtidig ble en ny barnelov vedtatt, som blant annet regulerer barns og ungdoms rettigheter i strafferettslig sammenheng. Loven trer i kraft en uke før årsskiftet.

Fra da av skal barn under 15 år ikke kunne fengsles, mens ungdommer mellom 15 og 18 år bare kan idømmes fengselsstraff for grove forbrytelser. Samtidig står det eksplisitt i loveteksten at man skal etablere egne fengsler for ungdom. I dag må de sone i de vanlige fengslene. Og det er ingen heldig situasjon.

Råttne forhold. – Forholdene i nicaraguanske fengsler er, mildt sagt, råttne, og grenser til det umenneskelige, sier menneskerettighetsrådgiver Guri Rusten i NORAD. I oktober i fjor dro hun og advokat Jon Rud fra Norges Advokatforening til Nicaragua for å vurdere situasjonen.

– Både myndighetene og fengselsvesenet i Nicaragua peker selv på at kapasiteten i fengslene er altfor dårlig, og at dette fører til brudd på menneskerettighetene. Varetaktsfanger kan bli sittende på glattceller i månedsvis. I de vanlige fengslene kan over 20 innsatte bli stuet sammen i celler beregnet på åtte personer. Dette resulterer i vold og spredning av sykdommer. Mangel på mat er et annet stort problem. For barn og unge blir forholdene ekstra ille, sier Rusten.

Delikat. I fjor henvendte myndighetene i Nicaragua seg til den norske ambassaden, med forespørsel om Norge kunne tenke seg å bidra til å styrke det strafferettslige systemet overfor barn og unge. Det er allerede bestemt at Norge skal delta i prosjektet, med ti millioner kroner. Men nøyaktig hva pengene skal brukes til er

Overfylte fengsler er et stort problem i Nicaragua. Barn og ungdom må sone sammen med voksne forbrytere.

FOTO: GURI RUSTEN

ennå ikke avklart. – Først ble vi spurt om å bygge et ungdomsfengsel. Men prosjektet var tenkt alt for tradisjonelt, derfor avviste vi det. Vi vil ikke bare bygge et fengsel, som så fylles opp av ungdom – og ferdig med det. Vi ønsker imidlertid å være med på et mer helhetlig prosjekt, som kombinerer opplæring av folk i systemet med opplæring og utdanning av ungdommene, og som samtidig fokuserer på alternative løsninger til fengsel, sier ambassadesekretær Mette Kottmann.

I dag samarbeider ambassaden med FNs utviklingsprogram (UNDP), UNICEF og Redd Barna om prosjektet. Det er ennå ikke bestemt hvem som skal gjøre hva – bortsett fra at partene er enige om å bygge et ungdomsfengsel.

– Men dette er svært delikat. Det er ennå ikke avklart hvem som skal

stå ansvarlig for byggingen, sier Kottmann – som ikke ser bort fra at norske midler blir brukt til byggeprosjektet.

Grunnleggende tillit. – Dette er et kontroversielt prosjekt, bekrefter Guri Rusten. Samtidig anses fengselsbyggingen i Nicaragua som et eksempel på direkte støtte til menneskerettigheter. Dersom prosjektet blir en realitet, vil det i tilfelle være enestående i sitt slag.

Men Nicaragua er ikke det eneste landet som ønsker denne typen støtte. Flere samarbeidsland vil gjerne ha hjelp til tilsvarende reformer på rettsviden. Fordi forholdene i fengslene i fattige land ofte er så umenneskelige, og ofte preges av alvorlige brudd på menneskerettighetene, kan det være lett å ville støtte slike prosjekter,

Men det er slett ikke uproblematisk, fremholder Rusten. I hvor stor grad kan man være sikker på at tiltaket fremmer menneskerettigheter og demokrati? Kan man for eksempel tenke seg en situasjon der man finansierer straff av politiske fanger?

I Nicaragua ble myndighetenes uttalte vilje til å forbedre rettsstaten utslagsgivende for å kunne støtte prosjektet.

– Et slikt prosjekt innebærer at vi må være helt trygge på det reformarbeidet som myndighetene er igang med. I en rekke andre samarbeidsland, hvor den politiske situasjonen er mer ustabil, ville det vært mye mer kontroversielt å gå inn med denne formen for støtte, fremholder Rusten.

– Å tenke seg at et fengsel, bygget med norske midler, skulle fylles opp av politiske fanger blir ihvertfall for sterkt, fastslår hun.

1 milliard fattige nektes rettigheter

• BIBIANA DAHLE PIENE

– En grunnleggende menneskerettighet er å være fri fra fattigdom. Å ikke gjøre noe med dette er det samme som å nekte folk deres rettigheter som mennesker. Det sa leder for UNDP, James Gustave Speth, på Oslo-symposiet om menneskerettigheter og utvikling tidligere i høst.

Ifølge Speth blir over en milliard mennesker brutalt nektet grunnleggende rettigheter som nok mat, rent vann, tilgang til helsetjenester, utdanning og andre sosiale tjenester. Gapet mellom den rike og den fattige delen av verden bare øker og øker.

– Det finnes flere måter å se utryddelsen av fattigdom på. En er å se bistand som internasjonal veldedighet. En annen er å se på dette med et rent funksjonelt blikk: Å utrydde fattigdom vil si å forebygge konflikter og sosialt kaos, og sosiale «sykdom-

mer» som narkotika og terrorisme. Slik sett blir fattigdomsbekjempelse et verktøy for fred og sikkerhet, fremholdt Speth.

Sank for 5. år på rad. Likevel, med all oppmerksomheten rundt menneskerettighetene, og alle store ord om fattigdomsbekjempelse: Aldri har giverlandene vært mer påholdne på pengepungen enn i dag. Den totale overføringen fra nord til sør har sunket for femte året på rad, og er nå på det laveste siden ODA-målingene (OECDs instrument for å skille bistand fra andre økonomiske overføringer) startet.

– Den triste sannheten er at vi snakker mer om menneskerettigheter, men gjør stadig mindre for å fremme dem, konkluderte Speth.

Helheten understreket. Til nå har ar-

beidet med menneskerettigheter ofte blitt sett på som adskilt fra det generelle utviklingsarbeidet. Men internasjonalt vokser nå erkjennelsen av dette er to sider av samme sak. I menneskerettighetenes 50. år understreker UNDP viktigheten av å ha et holistisk perspektiv på bistand, spesielt fordi en del bistandsprosjekter har vist seg å fungere negativt i menneskerettssammenheng. Men det vanskelige spørsmålet er: hvordan få menneskerettighetene inn i bistandsarbeidet på en måte som virker effektivt?

– Vi må jobbe for å minske gapet mellom retorikk og praksis, først og fremst på nasjonalt nivå, sier rådgiver Sigrun Møgedal i NORADs fagavdeling.

Hun peker på at menneskerettighetene kan danne grunnlaget for en utviklingsagenda, som kan erstatte

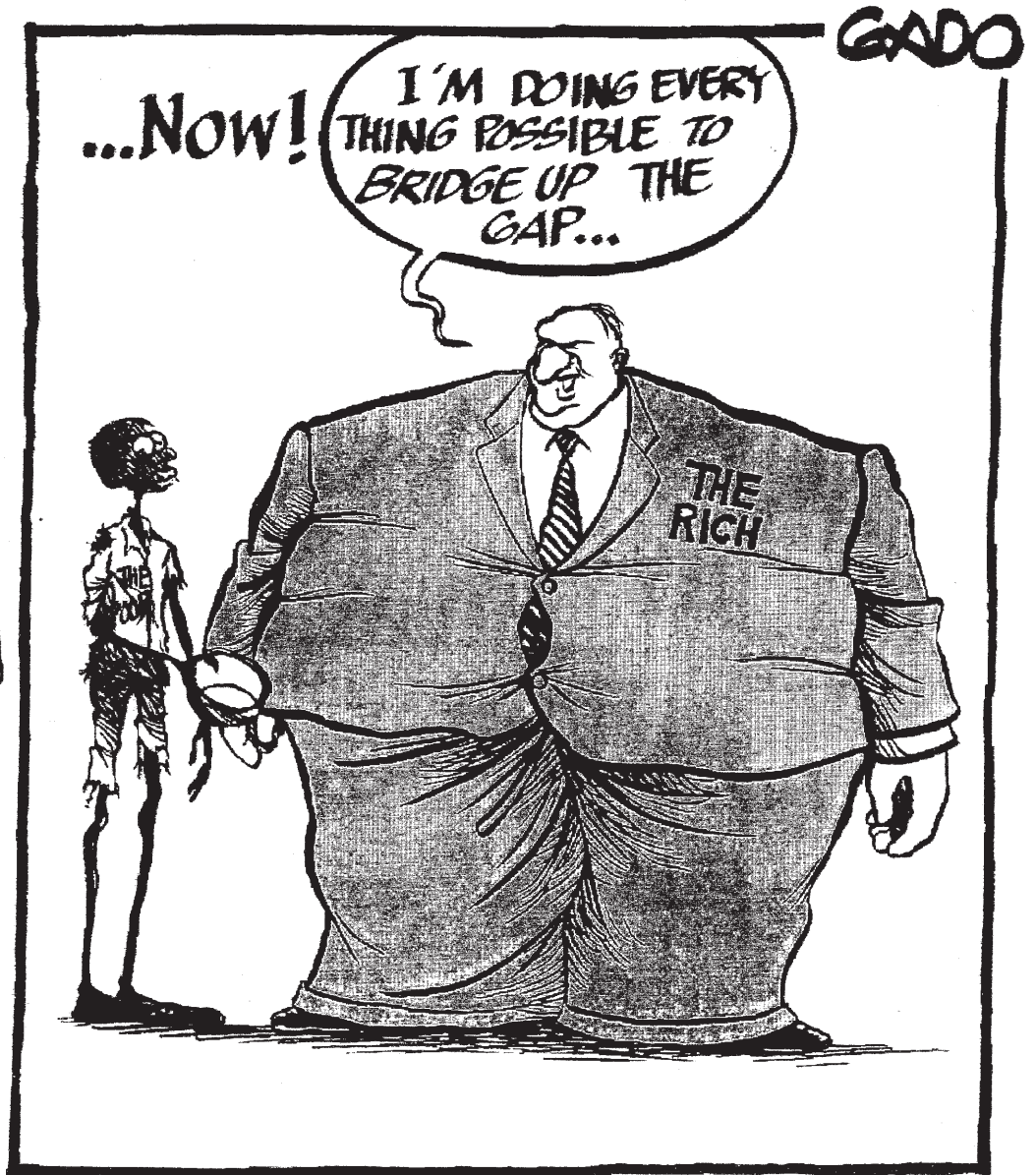
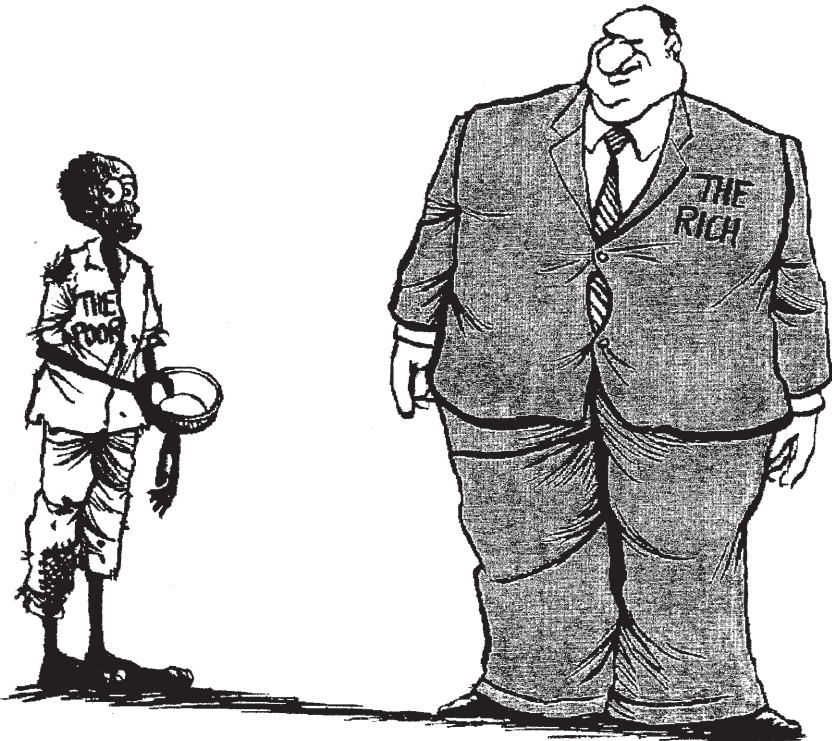
den behovsbaserte agendaen. Sistnevnte er ofte problematisk med hensyn til hvem som skal definere behovene, og hvem som skal stå ansvarlig.

Tettere samarbeid. Et åpenbart problem med menneskerettighetsarbeidet er imidlertid at sentrale internasjonale aktører ikke forpliktet på samme måte som de nasjonale statene. Dette gjelder både multinasjonale selskaper, Verdensbanken og Pengefondet (IMF).

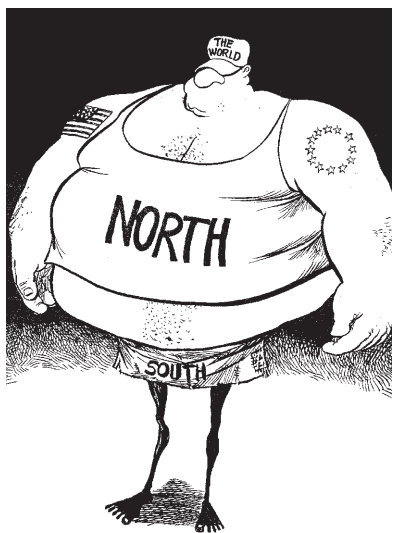
– I prinsippet er Verdensbanken og IMF forpliktet på samme måte som FN-organisasjonene. De burde kunne aktivisere temaet i større grad enn hittil, sier Møgedal.

Under symposiet ble også nødvendigheten av et tettere samarbeid mellom de som jobber med utvikling og de som jobber med menneskerettigheter understreket.

Before...

Gados verden

Med høy penneføring og bitende ironi går avistegneren Gado, alias Godfrey Mwampembwa, til angrep på det skeive forholdet mellom nord og sør.

• BIBIANA DAHLE PIENE

- Jeg bruker tegning til både å opplyse og kritisere. Gjennom en tegning kan jeg sette ting på spissen. Ved siden av å få leserne til å le, vil jeg få dem til å tenke, sier Gado, på Norgesbesøk for første gang.

Gjennom en utstilling i NORADS informasjonssenter og et par oppdrag for Dagbladet (blant annet en tegning av justisminister Aud-Ingger Aure idet hun lanserer nye metoder for å avsløre ulovlige innvandre), har nordmenn nå anledning til å få øynene opp for en ny generasjon av politiske tegnere fra Afrika.

Humor og politikk. Gado ble født i 1969 i Tanzania, men i dag tegner han fast for søndagsutgaven av den kenyanske avisa Daily Nation, en av de største avisene i østafrika og den mest uavhengige i Kenya. Men allerede som femtenåring fikk han publisert sine første tegninger i den engelske avisa Daily News, mens han satt på skolebenken i hjemlandet.

Det gikk ikke lenge før andre fikk øynene opp for talentet hans, blant annet det viktige New African Magazine. I 1988 begynte han så smått å kombinere humoren i tegneseriene med politiske budskap. Fire år senere

Urettferdighet og maktarroganse er sentrale temaer for karikaturtegneren Gado, alias Godfrey Mwampembwa.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

ble han sjef for tegnerne i Daily Nation.

Sylskarp. Gado står med begge beina i Afrika. Dette er hans perspektiv. Gjennom tegningene frembyr han en sylskarp innsikt i nord-sørforholdet, og viser hvordan forskjellene både økonomisk og moralsk ikke har forandret seg nevneverdig siden Afrika ble oppdaget av koloniherrerne.

- Jeg bruker mye tid på å lese bøker, aviser og historie, og følge med på tv. Det er viktig å ha oversikt over hva som foregår. Det er viktig å sette lys på den systematiske urettferdigheten. Noen har sagt at hvis hele Afrika sank i sjøen i morgen, ville det ta tre dager før Wall Street reagerte. Men også vi i sør gjør for lite. Først og fremst trenger vi bedre ledere. I mange afrikanske land har lederne sviktet folket, mener Gado.

Åpnere samfunn. Det er ikke lenge siden Koigi Wa Wamwere ble innsperrert i årevis for å si hva han mente om despoten Daniel arap Moi og hans regime.

Gado sier noe av det samme med sine tegninger, men har foreløpig unngått å bli straffet. Men ting har også forandret seg de siste årene, mener tegnekunstneren.

- Det er en større åpenhet i dag, samtidig som samfunnet har blitt mer bevisst på at vi tegnere kan gjøre mer en å underholde. Jeg har ikke hatt problemer selv om mange av tegningene mine har vært en krass kritikk av systemet. Kanskje er humoren i tegningene en måte å avvæpne motstanderne på?

Men jeg får mange reaksjoner, blant annet fra politikere som blir sure over budskapet mitt, og klager til redaktøren.

Falle sammen. Et typisk bilde fra Gados svart-hvite verden er huset hvor Sør bor i første etasje, og Nord i andre.

Den øverste etasjen er prikkfritt vedlikeholdt, ingen knuste ruter eller sprukne taksteiner. Men ut av vinduene kaster hvite hender søppel, gift og skrot - som havner utenfor hos Sør. Underetasjen ser både ubebodd og ubeboelig ut. Men av hodeskallene utenfor aner man at noen i alle fall har vært her...

Gados underliggende spørsmål er: Hvis første etasje er i ferd med å falle sammen, hvordan skal det da gå med den andre? Og dette vil han gjerne ha svar på. Fra oss.

i svart og hvitt

En afrikansk tusj mot maktens arroganse

Den norske ekspert og hans sekretær i en scene fra filmen.

Norsk thriller i Afrika

«Etterfølgeren» – spillefilm, utviklingsprosjekt og virkelighetsdrama

Da den norske spillefilmen «Etterfølgeren» ble innspilt i Mosambik skulle virkelighetens dramatik etter hvert spille en like stor rolle for de involverte som filmens.

• KJETIL LISMOEN

«Etterfølgeren» er på mange måter et unikt prosjekt. Ikke bare er det den første norske tv- og spillefilmproduksjonen som er innspilt på det afrikanske kontinentet. Filmen ble også brukt som et utradisjonelt utviklingsprosjekt, ved å drive opplæring av lokalt tv- og filmmiljø i Mosambik. En rekke bistandsorganisasjoner (deriblant NORAD) og lokale tv- og filmfolk var involvert, i tillegg til filmproduksjonsmiljøet her hjemme.

Uberegnelig. For regissør Tor Tørstad og produsent Sverre Pedersen var det ingen enkel oppgave å samkjøre disse interessene. Både de faglige kravene og bistandsorganisasjonenes krav om synlighet skulle tilfredsstillende. I tillegg ble en annen uberegnelig faktor stadig mer dominerende, nemlig en ofte skrikende mangel på enhver filmproduksjons fremste forutsetning: En fungerende infrastruktur.

Men dette hadde Tørstad og Pedersen til en viss grad kalkulert med, likeledes at deres utgangspunkt lå veldig nært opp til mineryddingsekspertens utgangspunkt i filmen: De representerte også et vestlig «ekspertvelde» som skulle rykke inn i en frem-

med kultur. På noen måter var dette felles erkjennelsesplanet en fordel, hevder Tørstad.

I samme situasjon. – Det var en fordel at Johans historie på så mange måter var vår historie. Vi fikk jo hele tiden bekreftet at manuset stemte i henhold til virkeligheten, og selv om vi bestrebet oss på at ingen av de lokale skuespillerne skulle spille seg selv, hendte det at deres opplevelser var identiske med den rollen de hadde, forteller Tørstad.

Han husker spesielt scenen der Berit, kona til hovedpersonen Johan, møter en jente på en helsestasjon som forteller at hun gjerne vil gå på skole, men at moren ikke har penger til det.

– Lite visste vi da at hun befant seg i nøyaktig samme situasjon som rollefiguren hun spilte, sier Tørstad.

Virkeligheten overtar. Men enkelte ting er det umulig å forberede seg på. Etter hvert skulle virkeligheten sammenfalle med filmens historie på en lite hyggelig måte: Den siste opptaksdagen ble en av teamets sjåfører skutt ned og drept.

Når Tørstad og Pedersen nå ser tilbake på innspillingsperiodens himmel og helvete, er det likevel de opplyttende minnene som trenger seg på, ikke minst møtet med et folk som forsøker å forsone seg med ettervirkningene av over 20 års borgerkrig.

– Du kan ikke forberede deg på hva det vil si å møte et samfunn preget av stor fattigdom, men som allikevel viser en utrolig evne og vilje til

forsoning. Det gjør voldsomt inntrykk, understreker Pedersen. Tørstad nikker samtykkende.

– Når du opplever å se personer fra både Frelimo og Renamo ligge side om side, mens de i fellesskap graver opp de samme minene de la ut

under borgerkrigen, blir du ganske spak.

Forstå et liv. Johan, hovedpersonen i «Etterfølgeren», kommer som en vestlig «ekspert» til Mosambik for å «løse» en fattig nasjons problemer i løpet av noen uker eller måneder. Tørstad og Pedersen erkjenner at de kastet seg uti noe enda mer halseløst: De skulle rykke inn med et tungt produksjonsapparat for å tematisere og problematisere ekspertveldets møte med en fremmed kultur – og da som underholdning rettet mot et vestlig film og tv-publikum.

– Selv om vi drev opplæring av film- og fjernsynsarbeidere i Mosambik, så var vi ikke der for å lære eller belære, men for å fortelle en historie for primært et europeisk publikum, fremhever Pedersen.

– Det er nettopp denne problematikken den mytiske personen Kalaileunga tar opp i sine samtaler med Johan i filmen, og som får ham selv til å spørre: Hvordan skal vi kunne hjelpe disse menneskene når vi ikke forstår deres liv?

– Eller som Fatima sier mot slutten av tv-serien, fortsetter Tørstad: Hvordan kan dere hjelpe oss når dere ikke ser oss?

«Etterfølgeren» var ikke bare en tv- og spillefilmproduksjon. Den var også et utviklingsprosjekt, med opplæring av det lokale tv- og filmmiljøet i Mosambik, forteller regissør Tor Tørstad og produsent Sverre Pedersen.

FOTO: S.J. NILSEN

Følg med, global samtale pågår

AV ANN LAGERSTRÖM

En ting skal du ha klart for deg, Edoktor Munjanja. Hvis vi ikke var på seminar, ville jeg aldri snakket med deg om dette her! En sørafrikansk kvinne ser med bestemt blikk på den mannlige zimbabwiske legen på den andre siden av bordet.

Han er fascinert.
Hun er opprørt.

møter med mennesker

«Møter med mennesker» er spalten der vi gjerne vil høre om dine erfaringer, dine historier, dine møter med mennesker i andre kulturer. Skriv til oss! Maks. lengde 4000 tegn eller cirka 80 linjer.

(Bidrag som brukes blir honorert.)

Uten å tenke seg om har hun tråkket på et tabu, og fortalt en mann om de kvinnelige ritualene i sin egen stamme. Om gruppene av jenter som samles for å dra ut centimeter på centimeter av sine indre kjønnslepper og konkurrere om hvem som har de lengste. Lange kjønnslepper er nemlig tegnet på ekte kvinnelighet. En garanti for å bli gift og elsket.

- Dette er en hemmelighet, understreker hun, dere menn skal ikke vite noe om dette.

Det er en annen kvinne, Gladys Khoza fra Malawi, som har utløst de intense samtalen om ulike former for manipulasjon av det kvinnelige kjønnsorgan, på Sida-konferansen for yrkeskvinner i den sørafrikanske byen Badplaas.

Hun hadde, før hun kom, bestemt seg for at dette var anledningen til å bryte tabuene og fortelle om alle de salver, grøtomslag, urter og manipuleringer av kjønnsorganene som hun og hennes venninner i Malawi bruker for å tilfredsstille mennene i deres liv.

Grøtomslagene gjør at slimhinne svulmer, av urtene blir de tørre, og de lange kjønnsleppene kan brukes til å proppe igjen skjeden slik at det blir trangt og tørt for mannens lem.

Alt for at kvinnen skal fremstå som ung og uerfaren.

- I dag kan vi åpent diskutere omskjæring av kvinner i Afrika. Men det er bare en av mange tradisjoner som vi utsettes for. Nå er det på tide å ta opp de andre, oppfordrer hun de andre kvinnene.

Og på konferansen får hun vite at slike manipuleringer ikke bare forekommer i Malawi. Det skjer også i Zimbabwe, Uganda, Ghana... Kvinnerne kikker på hverandre og nikker, «... også jeg har dratt i kjønnsleppene...», «... jovisst har jeg spist urter som får mitt kjønn til å svulme». En av dem reiser seg opp og utbryter: «Jeg er stolt over mine lange kjønnslepper!».

Vi har hastverk, mener Gladys Khoza. Manipulasjonen av kjønnsorganene gjør at kvinnen slimhinner blir skjøre. Og det er livsfarlig i en tid hvor det finnes 20 millioner aids-smittede i Afrika. Det minste sår i vagina gjør det lettere for viruset å spre seg.

- Kanskje, sier doktor Munjanja, kan disse tradisjonene være en av grunnene til at afrikanske kvinner smittes i så stor grad. Men vi vet ikke, jeg har aldri snakket med noen om dette før.

Det er ikke lenge, sett i menneskelighetens perspektiv, at store grupper kvinner fra ulike land, yrker, klasser, raser og religioner har kunnet møtes på nøytral grunn for å utveksle erfaringer og verdensbilder. Og likevel har den globale kvinnelige samtalen allerede satt ord på så mye som fins både her og der.

På konferansen i Badplaas forteller Wendy Asiama fra Ghana om trokosi-systemet. Om jenter som ofres til

”

Dette var anledningen til å bryte et tabu og fortelle om alle de salver, grøter, urter og manipuleringer av kjønnsorganene som hun og hennes venninner i Malawi bruker for å tilfredsstille mennene i deres liv.

Ann Lagerstöm er journalist i Svenska Dagbladet, med religion som spesialitet. Hun leder også internasjonale kurs for kvinnelige journalister. Artikkelen har tidligere stått på trykk i Sidas magasin «Omvärlden».

fetisj-templene, og som livet ut må tjene prestene der med sex og arbeid.

Samme tradisjon fins i Nepal, det vet hun etter å ha snakket med en kvinne derfra på et Sida-seminar i Sverige.

Doreen Zimbisi fra Sør-Afrika har møtt kvinner fra Kina og Eritrea, som har fortalt henne hva som har hendt med kvinnens stilling etter at kampen er vunnet. Tidligere kamerater, som de stod side om side med, er igjen blitt menn - og kvinner - med alt det innebærer av tradisjonell makt- og arbeidsfordeling.

- Her i Sør-Afrika er vi allerede kommet hit, sier Doreen til de andre kvinnene i Badplaas, og peker på tydelige tegn i samfunnet.

Bare det vi mennesker har ord for fins.

Iblant tenker jeg at det ikke bare er de uttalte målene for bistanden som er resultatet. Selv underviser jeg journalistkolleger i demokrati, likestilling og pressefrihet.

Og visst lar mange av deltakerne høre fra seg senere, i fax, brev og epost, og forteller at etter kursene har de forandret sin måte å jobbe på, vegret seg for å være propagandister, eller endelig våget å ta en sjefsjobb.

Men de forteller også om innsikter som har vokst fram i møtet med de andre deltakerne, lenge etter at overhead-projektoren er slått av og foreleserne reist hjem.

Det var under en slik samtale at Gladys Khoza bestemte seg for å ikke lære sin 12 år gamle datter om de gamle tradisjonene. I stedet starter hun nå sammen med en barnepleier en kampanje mot kjønnsmanipulasjonen i hjemlandet Malawi. Kampanjen heter «Between you and me».

Vietnam – en verdig partner

25 år siden starten for norsk-vietnamesisk samarbeid

• Av Bjørn Johannessen

Det er i disse dager 25 år siden Norge innledet bistands-samarbeid med Vietnam. Det hele startet i form av 40 millioner kroner som humanitær støtte, såkalt «gjenreisnings- og utviklingsbistand» til en hardt prøvet befolkning. Tre år senere – etter gjenforeningen mellom Nord- og Sør-Vietnam – fikk samarbeidet en mer organisert og langsiktig karakter. To innsatsområder sto sentralt; et større opplæringsprosjekt knyttet til fiskerisektoren og et medisinsk rehabiliteringssenter for krigsskadede og polio-rammede.

Samarbeidet med Vietnam hadde i sterk grad sitt utspring i økende solidaritet i Norge med den vietnamesiske befolkningen som led sterkt under tiltagende kamper mellom nord og sør, og ikke minst under USAs omfattende krigføring i landet. USAs politikk kulminerte mot slutten av 1960-tallet med over 600 000 amerikanske soldater i landet og med bombe-regn over et folk som var seg bevisst sin historie. Selv ikke en meget USA-lydig norsk regjering kunne unngå å la seg påvirke av et hjemlig og internasjonalt krav om avsky og solidaritet – en utvikling som ikke minst skjøt fart etter offentliggjøringen av den amerikanske massakren av 504 uskyldige i My Lai i 1968.

Norge sier stopp. Hardt tiltrengt utviklingssamarbeid mellom Norge og Vietnam skulle imidlertid etter kort tid få motbør. Vietnams pågående politikk overfor Laos og militær invasjon i Kampuchea i 1978 vakte sterke reaksjoner i Vest, mens andre fremholdt at vietnamesiske myndigheter heller burde få kreditt for deres bidrag til å gjøre slutt på Røde Khmers skrekkevilde.

Mens Sverige og Finland, sammen med øst-europeiske land, valgte å fortsette samarbeidet med Vietnam, avbrøt Norge, Danmark og en rekke andre land utviklingssamarbeidet med landet. Norske myndigheter la også vekt på vietnamesernes behandling av bortimot en million flyktninger og mer eller mindre dokumenterte påstander om at Vietnam, i strid med inngåtte avtaler, beskjøt flyktninger med våpen brakt om bord i norsk-finansierte fiskefartøyer. Resultatet var at Norge i 1981 valgte å fullføre sin støtte til ovennevnte rehabiliteringssenter, mens annen støtte og nye planer mv. ble stilt i bero.

Ny start. Først i 1991, etter at Vietnam to år tidligere hadde trukket sine styrker ut av Kampuchea, ble det gjennom Regionbevilgningen for Asia åpnet for videre norsk støtte til Vietnam. I oktober 1996 ble det i Hanoi inngått en intensjonsavtale mellom de to land. Siden da har norsk bistand til Vietnam – årlig på mellom 26 og 45 mill. kroner – vært konsentrert om medvirkning til økonomisk og sosial utvikling, bærekraftig bruk av naturressurser samt kompepansebygging og styrking av offentlige institusjoner.

Interessant partner. Vietnam, med sine nær 80 millioner innbyggere på et flatemål omtrent som Norges, fremstår i dag som en særdeles interessant samarbeidspartner. Vi snakker om et innsatsfylt og arbeidsvillig folk, og et politisk regime som vektlegger mange prinsipper og målsetninger for samfunnsutvikling som langt på vei er sammenfallende med norske offisielle holdninger. Av for-

skjellige grunner blir Vietnam ofte fremstilt som særlig interessant i en olje/nærings- livssammenheng, og betydelig deltakelse fra næringslivet i norske delegasjonsbesøk til landet har befestet denne forestillingen.

Norsk medvirkning til industri- og næringsutvikling i Vietnam er og har vært av betydning, men dette bør ikke få tilsøre de omfattende behov og utfordringer landet står overfor på det sosiale og økonomiske området. Dette ble nylig bekreftet da UNDP fremla sin rangering av alle land ut fra en rekke sosiale og økonomiske indikatorer. Her finner vi Vietnam på 122. plass, noe som bl.a. avspeiler landets betydelige fattigdomsproblemer. Ja, la oss se litt på en del sider ved den senere tids utvikling i landet;

Doi Moi. Etter at Vietnam i 1986 introduserte sin nye økonomiske politikk, *doi moi* («fornyelse»), har landet imponert omverdenen med en årlig vekst i BNI i størrelsesorden 6 – 9 prosent og en inflasjon de senere årene på under 3 prosent – mot nærmere 800 prosent i 1986! I så måte har 1998 markert et veiskille. For første gang siden omleggingen måtte myndighetene nedjustere målsettingen om vekst, fra 9 prosent til 6-7.

Hovedårsaken har man ikke lagt skjul på. Den asiatiske krisen rammer nå også Vietnam. Dette i form av reduserte investeringer fra nabolandene, skjerpet konkurranse fra flere asiatiske land som har gjennomført devalueringer samt bred og økende misnøye hos potensielle investorer over byråkrati, korrupsjon og administrativ ineffektivitet.

Resultatet kommer til uttrykk bl.a. ved at utenlandske investeringer i størrelsesorden 58 milliarder kroner i 1996 nærmest ble halvert året etter. Og konsekvensene for dagens Vietnam er iøynefallende; halvferdige kontorbygg og hoteller, økende arbeidsledighet og reduserte inntekter for staten.

Samtidig som den nye økonomiske politikken i retning markedsøkonomi over et ti-år har gitt betydelige resultater for mange i Vietnam, har utviklingen skapt økte ulikheter i befolkningen og forsterket landets problemer innen sosial sektor, særlig helse og undervisning. I mange distrikter rapporteres det om betydelig

Den tradisjonelle elvebåten er fortsatt et vanlig framkomstmiddel for tusener av vietnamesere.

FOTO: KEN OPPRANN

underernæring hos barn samt økende antall tilfeller av malaria og diare.

To-barnspolitik. Myndighetene praktiserer såkalt «to-barnspolitik», med økonomisk straff og trussel om andre konsekvenser dersom denne grensen brytes. Ut fra tidligere befolkningsvekst på over tre prosent, begrensede dyrkningsarealer og fare for matmangel lar denne politikken seg lett forklare. Resultatet har vært en sterkt redusert befolkningsvekst (nå omkring 2 prosent), men også en sterk økning i antall aborter. Frivillige organisasjoner er blant dem som har uttrykt bekymring over at nye og økte avgifter og egenandeler mv. gjør at barna – og da oftest jenter – får sine kår forverret, økonomisk, sosialt og i form av redusert skolegang.

Turisme er den raskest voksende inntektskilde for Vietnam. Bare olje, tekstiler og ris bringer mer penger i statskassen.

Tiltagende økonomiske problemer for Vietnam forsterker det dilemma som landets enerådende kommunistparti har stått overfor siden reformpolitikken ble innledet for 12 år siden; hvordan balansere ønsket om fortsatt offentlig styring og kontroll med de krav til liberalisme, konkurranse og effektivitet som en markedsrettet økonomi forutsetter? Partiets svar så langt er forserte planer om privatisering av statseide bedrifter og økte muligheter for den enkelte til å kjøpe og dyrke jord. Samtidig har det kommet markerte uttalelser fra øverste hold mot korrupsjon, returprovisjoner, ineffektivitet og ekstravaganse i bruk av offentlige midler. Så gjenstår det å se hvor langt parolene vil virke.

Færre ansatte. Ikke minst en omfattende privatisering vil mange steder sterkt redusere antall ansatte – med fare for økt marginalisering av store grupper, sosial uro og stadig flere som prøver å «ta litt av lasset» hvor dette er mulig – for å kompensere for bortfall av inntekt. Og partiets dilemma er tilsvarende på et annet felt; hvordan tillate fremveksten av frivillige organisasjoner, uten å risikere at organisasjonene utvikler seg til en antatt trussel mot den rådende parti- og statsstyring?

Vietnamesiske myndigheter ba

høsten 1997 den norske ambassaden i Hanoi om assistanse i et arbeid med å avklare statens rolle i forhold til frivillige organisasjoner og det sivile samfunn. Anmodningen er senere fulgt opp av NORAD gjennom seminarer med deltakelse av norsk fagkompetanse og studiereise til Norge for vietnamesere. Denne dialogen vil trolig influere det lovarbeidet som nå er på gang i Vietnam på dette feltet.

For myndighetene i Vietnam må det være oppmuntrende at vestlige bistandsgivere de senere årene har økt sine bidrag til landet. Det skjer til tross for lite innsyn og åpenhet på mottaker-siden og til tross for at bistanden utenfra – i strid med donorenes ønske – ikke blir synliggjort i landets statsbudsjett. For giverne er det samtidig viktig at planlegging og gjennomføring av bistandstiltak på vietnamesisk side har utviklet seg positivt de senere årene, noe en også fra norsk side understreket viktigheten av – og ga honnør for – under landprogramforhandlingene tidligere i år.

• Enkelte utviklingstrekk fremover vil for Vietnam bli av særlig stor viktighet. Det ene gjelder det handelsmessige forholdet til USA, det andre landets delaktighet i Organisasjonen av sør-østasiatiske stater (ASEAN), hvor Vietnam ble medlem i 1995. Viktig blir også utfallet av pågående forhandlinger om vietnamesisk medlemskap i Verdens handelsorganisasjon (WTO) og ikke minst det videre samarbeidet med Verdensbanken. Siden 1994 har Banken støttet et omfattende låne-program i Vietnam. I alt 19 prosjekter, hvorav mer enn halvparten innen infrastruktur, har mottatt støtte tilsvarende i alt 16 milliarder kroner.

Utfordringen fremover. Det er grunn til å glede seg over at bistandssamarbeidet mellom Vietnam og Norge ble gjenopptatt. Med unntak for bestrebelsene på økt kvinnefokus i samarbeidet og samarbeidet innen fiskerisektoren har fremdriften i den senere tid vært bra. Og så vel norske institusjoner (bl.a. Statens forurensningstilsyn, Statens Datasentral, Oljedirektoratet og Norges landbrukskole) som norske selskaper (bl.a. Dyno, Statoil og Norsk Hydro) og norske frivillige organisasjoner (bl.a. Norges Blindforbund, Kirkens Nødhjelp og SOS Barnebyer) har vært, eller er, viktige partnere i det norske engasjementet i Vietnam.

Det videre samarbeidet mellom Norge og Vietnam rommer mange utfordringer og muligheter. Min forhåpning er at samarbeidet, i tillegg til økende fokus på rettighetsspørsmål og «godt styresett», i større grad vil vektlegge to pillarer: For det første økt innsats innen sosiale sektorer. Dernest har jeg håp om styrket samarbeid innen partnerskapsmodellen. Mange institusjoner, organisasjoner, departementer og etater besitter menneskelige ressurser og faglig kompetanse som ikke bare har behov for innspill utenfra, men som også har mye å tilføre norske partnere.

En ytterligere utnyttelse av dette potensialet vil både bidra til styrket kunnskap om Vietnam i det norske samfunn og videreføre den solidariteten som dannet bakteppet da vi i sin tid påbegynte samarbeidet med Vietnam.

Bjørn Johannessen besøkte Vietnam tidligere i år. Han er underdirektør i NORAD, tidligere stedlig representant for NORAD i Bangladesh og forfatter/ medforfatter av flere bøker, senest «Bistandsleksikon» (1997).

Fattigdommens motløshet

AV CLETUS PONELLA, TANZANIA

Fattigdommen har mange ansikter. Det ansiktet som oftest vises fram fra Afrika uttrykker den totale nød og fattigdom. Sultne barn og voksne som bare er noen timer unna døden etter sult og utarming. Det som skjer i Sudan og andre katastrofeområder er forferdelig, men heldigvis lever ikke det store flertall av afrikanere under slike livsbetingelser.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte ulike korrespondenter fra afrikanske land.

Som afrikansk journalist er jeg opptatt av å beskrive fattigdom fordi fattigdom er urettferdig og uverdigg. I mitt hjemland Tanzania betegnes fattigdommen ofte som «moderat» eller «relativ». Bak disse litt merkelige beskrivelsene finner vi ofte en fattigdom som man både kan dø og leve av.

Selv den moderate fattigdommen er farlig, den tar liv i Tanzania hver eneste dag. Daglig dør i gjennomsnitt ti fødende kvinner, det er 50 ganger så mange som i sammenlignbare vestlige land. De dør enten fordi de selv har svak helse, eller fordi fødselskomplikasjoner ikke kan bli tatt hånd om av det lokale, ressursfattede helsevesenet. Begge deler er utslag av fattigdom.

Fattigdommen går ofte i arv, og barn som vokser opp i fattige familier har langt større sjanser for å dø enn sine mer velfødde jevnaldrende. Vi ser forskjeller på by og land og mellom bydeler med ulikt inntektsgrunnlag.

Det finnes nok av statistisk belegg for at moderat fattigdom er farlig. Selv er jeg spesielt opptatt av situasjonen til fødende mødre og små barn, der det viser seg at marginene mellom liv og død er små. Mye oppmerksomhet rettes med rette mot problemene knyttet til spredningen av hiv og aids, men jeg er opptatt av at de tradisjonelle helseproblemene ikke glemmes. Blant annet finner vi at hele 75 prosent av alle barn som mister sine mødre under fødselen, dør før de er tre år. Uten morens brystmelk og omsorg er sjansene for å overleve små. Sjansene for å få alvorlige sykdommer står på rekke og rad: malaria, polio, kikhoste og tuberkulose.

Det mangler ikke på vidløftige planer for å bedre helsesituasjonen til mødre og barn i Tanzania. Landets egne myndigheter har som mål å redusere antall dødsfall i mor/barngruppen med 50 prosent innen utgangen av år 2000. De internasjonale bistandsgiverne arbeider også med mange allmenne helsetiltak. Min frykt er at det allmenne og grunnleggende virker for håpløst eller «kjedelig» for dem som skal bevilge penger til slike formål. Dessuten er de allmenne helseproblemene så nært vevet inn med andre grunnleggende utviklingsproblemer.

Etter utallige møter med tanzanianske helseinstitusjoner og ulike kvinnegrupper, slår det meg at opplysningsarbeidet knyttet til familieplanlegging aldri må gå av moten. Ingen endelige mål er etter min mening nådd på dette området, selv om fødselsratene går noe ned. Det viktigste er å unngå uønskede svangerskap

Grunnleggende opplæring i hagebruk er blant de viktigste tiltakene for å sikre en befolkning mot sykdom og død.
FOTO: PER KR. LUNDEN

Lokale healere og medisinmenn får mer besøk når prisene for medisiner og behandling økes. Deres tjenester er billigere enn sykehusenes.

hos unge jenter. Disse tyr ofte til tradisjonelle aborter, med påfølgende fare for komplikasjoner, infeksjoner og alvorlig sykdom.

Det andre viktige innsatsområdet er ernæring knyttet til hagebruk og enkelt jordbruk. Familier må læres opp til og få muligheter til å dyrke mat der de bor. Dette henger igjen sammen med økonomiske muligheter til å skaffe seg kunstgjødsel og andre innsatsmidler. Det mest positive ville selvsagt være om familiene ville klare å få dyrket så mye mat at de også hadde litt å selge på det lokale markedet. Dermed kunne familien få penger, som de igjen kunne investere i et mer effektivt jordbruk. Forutsatt selvsagt at det finnes veier der jordbruksvarene kan fraktes til markeder og sentrale lagre, at problemer knyttet til eiendomsrett er ryddet av veien, at salgsløst ikke er korrupsjon og at prisene ikke dumpes.

Slik kan jeg bare fortsette, mens jeg merker at jeg blir litt motløs selv. Jeg skjønner at bistandsgivere kan bli overmannet av den samme trettheten. Man blir rett og slett motløs av

den moderate fattigdommens utallige sammenhenger og sammenfallende virkninger.

Kanskje markedskreftene kan være med å avhjelpe den moderate fattigdommen? Ja, sikkert for noen få. Problemer at markedets kraft ser ut til å gi mer til de som har ganske mye, og mindre til de som har lite. Det skapes også klasseskille når allmentilbudene svekkes. Sykehus og helseklinikker har fått krav om å bli mer kostnadseffektive. Umiddelbart økes prisene for medisiner og behandling. En del kan fortsatt betale, men flertallet av befolkningen føler at de har fått enda et økonomisk problem å hankses med. Et resultat er et oppsving for lokale healere og medisinmenn, som tilbyr sine tjenester til en lavere pris enn sykehusene.

Også på landbrukssektoren skaper markedskreftene sterke skyggesider. Importerte epler fra USA og dadler fra Oman kan kanskje friste noen på de lokale handelsmarkedene, men jeg er mer opptatt av at lokale småbønder får en sikker salgskanal for sine tomater, søtpoteter og løkbunter. Min mening med denne beskrivelsen er ikke å forsterke en allerede kraftig bistandstretthet. Jeg vil bare nok en gang minne om de mange økonomiske og praktiske sammenhenger som i sum daglig rammer de moderat fattige.

Cletus Ponella er informasjonssjef ved Tanzanias parlament og har mangeårig journalistfering. Han er dessuten korrespondent for bladet «Mango», utgitt av Norsk Freds-korpssamband.

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. Hvem er dette?
2. Hva er kong Sobhuza II av Swaziland, som døde i 1982, mest kjent for?
3. Hvilket land mottok mest bilateral støtte fra Norge i 1997?
4. Hva kalles den uformelle sammenslutningen av flere hundre private banker som er kreditorer overfor land i sør?
5. Hva heter hovedstaden i Honduras?
6. Hvem var Sheikh Hasina Wajed' far?
7. Hvilket afrikansk land ble selvstendig 24. mai 1993?
8. Hvem utgir bladet «Mango»?
9. Hvilken afrikansk folkegruppe omtales som «det blå folket»?
10. President Kabila i Kongo beskyldte i høst to naboland for å støtte opprørsstyrkene i landet. Hvilke to land?
11. Hvor mange av verdens seks milliarder mennesker bor i utviklingsland?
12. Den svenske «Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete» forkortes vanligvis SIDA. Men hva betyr «Sida» på spansk og portugisisk?
13. Hvem er «the Lords of Poverty»?
14. I hvilket år ble FNs erklæring om menneskerettigheter vedtatt?
15. Hvor finner man de viktigste middelalderuinene i det sørlige Afrika?
16. Hvem er Muhammad Yunus?
17. Har Norge stat-til-stat samarbeid med Nepal?
18. Sør-Afrika invaderte i september i år et naboland. Hvilket?
19. Hva kalles det norske bistandsprogrammet, igangsatt i 1975 innen fiskeriforvaltning og havmiljø, og som fortsatt pågår?
20. Hvilken organisasjon er «verdens største minerydder»?

(Svar på side 31)

Bistandsaktuelt spørrespalte er laget av Arve Norheim.

Naturvern som levebrød

Madagaskars store skoger reduseres stadig, på grunn av svedjebruk. Nå er det bare omtrent 10% av landet som er dekket av skog. I den tørre, sørvestlige delen av landet utgjør Zombitse- og Vohibasiaskogene de siste områdene med tett løvskog. Et helt unikt mangfold av planter og dyrearter holder til her.

Nylig fikk disse skogene status som nasjonalpark. Et prosjekt i regi av WWF (Verdens Naturfond Norge) har bidratt til en plan over forsvarlig forvaltning av de mangfoldige naturressursene. WWF har fått støtte av NORAD til å kartlegge og dokumentere de omfattende biologiske verdiene, på de tilsammen 655 kvadratkilometrene som skogene utgjør.

Livsgrunnlag. Den nye forvaltningsplanen sørger for en soneinndeling som ivaretar lokalbefolkningens behov, samtidig som den sikrer en strategisk og fornuftig bruk av skogressursene. En kjernesone er strengt ver-

net, men i brukssonen, såkalt «klassifisert skog», tillates noe hogst og annen økonomisk virksomhet som ikke skader skogen. En elv fra nedbørsfeltet i skogene er viktigste vannkilde for større jordbruksområder i sør.

Derfor betyr ikke skogvern bare å opprettholde den økologiske balansen og bevare det biologiske mangfoldet. Det er også avgjørende for blant annet risproduksjonen for menneskene som bor i nærheten.

Samtidig gir driften av parken – guiding, inngangspenger og forskningsavgifter – inntekter til to folkegrupper som har slått seg ned der. Madagaskar har et særegent system, der halvparten av inntektene fra nasjonalparker og verneområder tilfaller lokalsamfunnet. Til gjengjeld nyter parkforvaltningen godt av lokalbefolkningens kunnskaper.

Ressursene sikres. WWF Norge har satset på et utpreget lavkostnadsprosjekt som utnytter de menneskelige ressursene i området. Omlag 30 000 mennesker i Zombitse- og Vohibasia er med i prosjektets naturvern- og utviklingstiltak (jord- og skogbruk, vann, utdanning og helse). Samlet støtte fra NORAD har vært rundt tre millioner kroner siden 1992.

Svedjebruket reduserer skogområdene, men i nasjonalparken Zombitse har røyken lagt seg.

FOTO: TOM SCHANDY/WWF

Prosjektet har gitt store og positive ringvirkninger, både miljø- og utviklingsmessig.

Blant disse er rehabiliterte vanningsystemer for rismarkene, brønnboring, og utvikling av hagebruk for salg. Avskogede områder er rehabilitert gjennom kombinert jord- og skogbruk. Avlinger og jordbruksproduksjon har økt etter at mer effektive

og forsvarlige teknikker er innført, uten at belastningen på skogen er økt. Siden 1995 er det ikke registrert hogst i Zombitse- og Vohibasiaskogene, til tross for økt press gjennom omfattende tilflytting.

Artikkelen er skrevet av NORADs avdeling for frivillige organisasjoner.

Fra ørkenen til oase

Omtrent 210 km nord for Khartoum i Sudan, midt i det gylne ørkenlandskapet, ligger ørkenfarmen Um Jawsir som en frodig kjerne av liv. Her lever rundt 800 nomader fra hawawir-stammen, fordelt på 72 småbruk. Seks brønner, finansiert av NORAD, sikrer vannforsyningen.

Ødelagt. Under tørken på 80-tallet ble livsgrunnlaget for nomadene i dette området ødelagt. Tradisjonelt har de levd av husdyrhold; geiter, sauer og kameler, og tilfeldig jordbruk dersom det kom nok regn. Tørken tok livet av husdyrene, og grunnlaget for jordbruk – selv i liten målestokk – var borte.

Mange flyktet eller utvandret til områdene rundt Nilen, der de som var heldige fant tilfeldig og dårlig betalt arbeid for jordeiere. I dag er rundt 6 000 familier igjen, mot om lag 20 000 familier tidligere.

Nye muligheter. Denne situasjonen var bakgrunnen for et samarbeid mellom adventistenes bistandsorganisasjoner i Norge (ADRA Norge) og Sudan (ADRA Sudan), om et irrigasjonsprosjekt i området. Prosjektet har mottatt støtte fra NORAD siden 1995. I år får prosjektet 1,6 millioner kroner i støtte.

I utgangspunktet var målet å sikre tilgang på mat for de tørkeramme-

de. På lang sikt er målet å sikre livsgrunnlaget for befolkningen, både for de gjenværende og de som ønsker å flytte tilbake.

Prosjektet, som startet som et rent jordbruksprosjekt, har skapt nye muligheter på flere områder. Et eksempel er at prosjektkomiteen på eget initiativ har satt i gang skole for barna.

Styrker kvinnene. Involvering av kvinnene er blitt en mer og mer vesentlig del av prosjektet. Da prosjektet startet bodde nomadefamiliene langt fra hverandre, og kvinnene hadde liten kontakt utenfor familien. Prosjektet trakk folk mer sammen, og etterhvert oppsto det et behov for å aktivisere kvinnene. Det startet i det små ved at de fikk dyrke opp et eget område. Nå er avlingene deres over gjennomsnittet, og produktiviteten er svært god.

Flere kvinner deltar nå i arbeidet på familiens jord, etterhvert som de får kunnskap og får slippe til av sine ektemenn. Dette har styrket kvinnes stilling; brukene føres ikke lengre i mennenes navn, men i familiens, det arbeides med arverettigheter for kvinnene, og regelverk som sikrer fraskilte kvinner samme rettigheter som menn til å skaffe seg eget bruk.

Artikkelen er skrevet av NORADs avdeling for frivillige organisasjoner.

NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSHJELP
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Tollbugt. 31, Oslo. Åpningstid: 12-15.
Tlf.: 22 31 44 53. Fax: 22 31 44 74. Epost: informasjonssenteret@norad.no

KONSULENT (2 STILLINGER) MIDLERTIDIG TILSETTING 6 MÅNEDER

Administrativ avdeling, Budsjett- og økonomikontoret

Økonomi- og budsjettkontorets hovedoppgaver er utarbeidning av budsjett, koordinering og videreutvikling av verktøy for planlegging, økonomi- og resultatstyring og utarbeidelse/ presentasjon av den samlede norske bistandsstatistikken.

Stillingene er primært tillagt oppgaver knyttet til den årlige oppdateringen av NORADs statistikkbase, samt presentasjon av tallmateriale til årsrapport, resultatrapportering til Utenriksdepartementet mv.

Det bør ha høyere utdanning, erfaring fra bruk av IT, gode engelsk-kunnskaper, nøyaktighet og evne til selvstendig arbeid. Interesse for bistandsspørsmål, erfaring fra databasebehandling og statistikkutarbeidelse er ønskelig.

Engasjementene har 6 måneders varighet. Tiltredelse januar 1999. Lønnstrinn 27 - 35.

Nærmere opplysninger om stillingene ved Jorid Almås, tlf. 22 31 43 14 eller Rolf Sorum, tlf. 22 31 43 84.

Søknad merket 30/98 ADM sendes NORAD, Personal- og organisasjonsseksjonen, Postboks 8034 Dep, 0030 OSLO, innen 19 november 1998. Stillingene utlyses eksternt i uke 45.

Fornytt kunngjøring

AMBASSADESEKRETÆR (MIDL.) AMBASSADEN I LUSAKA, ZAMBIA («U-26/98»)

Ved ambassaden i Lusaka er det ledig stilling for ambassadesekretær med tiltredelse våren 1999.

Arbeidsoppgavene omfatter forvaltning av norsk bistand med hovedvekt på utdanning. Etter stasjonssjefens beslutning kan stillingen også bli tillagt andre oppgaver innenfor stasjonens arbeids- og ansvarsområde.

Søkere bør ha høyere utdanning, fortrinnsvis samfunnsfaglig eller pedagogisk. Det er nødvendig med administrativ/forvaltningsmessig erfaring, samt god muntlig og skriftlig fremstillingsevne på norsk og engelsk. Det er ønskelig med erfaring fra utdanningssektoren. Det legges stor vekt på personlig egnethet for stillingen. Erfaring fra utviklingsland, arbeid ved norske utenriksstasjoner eller annet internasjonalt arbeid vil bli tillagt vekt.

Det forutsettes at søkere kan bruke PC og behersker de mest brukte dataprogrammene.

Det kreves godkjent helbredserklæring.

Stillingen besettes for 2 år med mulighet for forlengelse.

Stillingen lønnes som førstekonsulent, kode 1067.

Nærmere opplysninger ved førstekonsulent Kari Haldorsen, tlf. 22 31 43 50 eller førstekonsulent Mette Winther, tlf. 22 31 43 73.

Søknader merket «U-26/98» sendes NORAD, Personal- og organisasjonsseksjonen, Postboks 8034 Dep. 0030 Oslo, innen 25 nov.1998.

Bistandsaktuelt's redaksjon – fra v. Bibiana Dahle Piene, Odd Iglebæk og Gunnar Zachrisen.

nytt om navn

GUNNAR ZACHRISEN (39) er ansatt som redaktør for den nye månedssavisen **Bistandsaktuelt**, utgitt av NORAD. Han er cand. mag. fra Universitetet i Oslo og har ti års allsidig presseerfaring, blant annet fra utenriksredaksjonen i Dagsavisen (Arbeiderbladet), ukeavisen Ny Tid, Dagens Næringsliv og tidsskriftet Latin-Amerika Idag.

BIBIANA DAHLE PIENE (34) er engasjert som journalist i **Bistandsaktuelt**. Hun er cand. mag. og har omlag 8 års allsidig presseerfaring, blant annet fra Dagsavisen, NRK P2, NRK Dagsnytt og Adresseavisen.

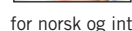
ODD IGLEBÆK (49) er engasjert som frilansjournalist på kontrakt for **Bistandsaktuelt**. Han har 15-20 års erfaring fra presse og internasjonalt arbeid. Blant annet har han bakgrunn fra UNHCRs kontor i Stockholm (fram til 1. oktober i år), multilateral avd. i Utenriksdepartementet, Utlendingsdirektoratet, Flyktingerådet og NORWAC. I perioden 1980-87 var han journalist i Klassekampen.

NILS A. RØHNE (49) er ansatt som leder for internasjonal avdeling i **Norsk Folkehjelp**. Røhne har arbeidet som internasjonal rådgiver i Norges Forskningsråd. Han er historiker og har vært lektor ved Stange videregående skole. I flere år var han sti-

pendiat ved Institutt for forsvarsstudier, og han har hatt ledende verv både i Amnesty International og FN-sambandet. Røhne er i dag leder av Hedmark Arbeiderparti, og vararepresentant til Stortinget. I regjeringene Brundtland og Jagland var han politisk rådgiver og statssekretær.

ELIN ENGE (45) er ansatt som ny miljø-

rådgiver i **Norsk Folkehjelp**. Enge er daglig leder for Utviklingsfondet, og har de siste 15 årene hatt en rekke sentrale posisjoner innenfor norsk og internasjonal miljø- og utviklingsarbeid. Fra 1986 til 1992 ledet hun Felleskampanjen for miljø og utvikling, og fortsatte som leder av etterfølgeren Forum. I 1994 ble hun hentet til Miljøverndepartementet som rådgiver for Thorbjørn Berntsen.

IDAR JOHANSEN (54) er ny sjef for medlemsorganisasjonen i **Norsk Folkehjelp**, mens Roald Hansen (43) er ansatt som ny personalsjef. Johnsen har hatt en sentral rolle i Norsk Folkehjelps Rogaland-distrikt, mens Hansen kommer fra stillingen som personalsjef i Hellerud bydel i Oslo.

RAGNA VIKØREN (35) er nytilsatt flyktingpolitisk rådgiver i **Flyktingerådet** innenfor feltene flyktingrett, flyktinge-arbeid og menneskerettigheter. Hun tok juridisk embetseksamen ved UiO i 1991.

Fra 1991 til 1994 jobbet hun som konsulent i Justis og Politidepartementet. I 1994 til 1995 jobbet hun som Protection Officer i Bosnia og Hercegovina for FN's Høykommisær for Flyktinger. Fra 1996 til hun begynte i Flyktingerådet var hun ansatt som personalsjef i Oslo Kommune, bydel Vinderen.

METTE KAY (43) ble tilsatt som økonomisjef i **Flyktingerådet** 14. april i år. Hun er utdannet siviløkonom fra BI. Før hun begynte i Flyktingerådet jobbet Mette Kay som avdelingsdirektør, økonomi i Oslo vann- og avløpsverk.

MARGARET TORSVIK VIKKI (51) ble tilsatt som beredskapssjef i **Flyktingerådet** 1. mai i år. Hun begynte i Flyktingerådet i 1993 som utredningskoordinator. Hun har siden vært ansatt som stedlig representant på utekontoret i Mosambik, programkoordinator og seksjonsleder både for Europa og Afrika desken i utenlandsavdelingen til Flyktingerådet.

ELLEN HOFVANG (32) er ansatt som ny redaktør i tredje verden magasinet «X». Hun har et nesten ferdig hovedfag i utviklingsgeografi fra Universitetet i Oslo og har jobbet med internasjonale miljø- og utviklings spørsmål i Natur og Ungdom og FIVAS.

ASTRI KAMSVÅG (30) er ansatt som informasjonsansvarlig på **Chr. Michelsen Institutt**. Hun er cand. philol og har tidligere vært informasjonsmedarbeider i Postverket.

ODDVAR PAULSEN (44) er ansatt som grafisk formgiver i **Strømmestiftelsen**. Han har tidligere arbeidet som grafisk formgiver i Fædrelandsvennen og i Selskapet Bekkelund Informasjonsbyrå.

STEIN HINDERAKER (44) er ansatt som prosjektleder for ACT-NOW i **Strømme-**

stiftelsen. Hinderaker har de siste 10 årene jobbet for Kirkens Nødhjelp og FN i Mali.

EGIL MONGSTAD (44) er ansatt som redaktør for bladet «Hjelp til Selvhjelp» og pressekontakt i **Strømmestiftelsen**. Han er utdannet ved Norsk Journalisthøgskole.

ÅSA SILDNES (42) er ansatt som organisasjonsutvikler i **Strømmestiftelsen**. Hun arbeider med organisasjonsutvikling, rettet mot Strømmestiftelsens partnere ute. Sildnes har landbruks- og økonomisk utdanning og har vært fredskorpsdeltaker i Zambia.

JOHN Y. JONES (47) har tatt over som direktør ved **Diakonhjemmets internasjonale Senter** (DiS), etter Sigrun Møgedal som har gått til ny stilling i **Norad**. Han er cand. philol og har vært ved DiS siden 1990, der han bl.a. har arbeidet med frivillige organisasjoner og internasjonale nettverk..

SISSEL HODNE STEEN (47) er tilsatt som leder for Rådgivingsseksjonen ved **Diakonhjemmets internasjonale Senter**. Hun har vært ved DiS siden 1989, i hovedsak som helse- og rådgiver, konsulent og forsker. Hun har erfaring fra en rekke land, og spesielt fra Brasil og Tanzania.

JON EIVIND KOLBERG er nytilsatt ved DiS som leder for **Forskningsseksjonen**. Han har bred forskningserfaring og har vært professor i sosiologi ved universitetene i Bergen og Tromsø. Kolberg kommer til DiS fra forskningsinstitusjonen NOVA.

HELENE BANK (39) er tilsatt ved **DiS**, seksjon for Utviklingsdialog, med spesielt ansvar for spørsmål om rettferdig forbruk og global fordeling. Hun er utdannet geolog, og har bakgrunn fra bl.a. Naturvernforbundet der hun også var fungerende gen. sekr.

Har du skiftet jobb i det siste? Send oss en kort melding, maks 4-5 setninger og gjerne et bilde. Ved plassmangel prioriterer vi de mest utadrettede stillingene.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Kongos president Laurent Kabila.
2. Han var verdens lengst regjerende monark og etterlot seg over 600 barn.
3. Mosambik (387 millioner kroner)
4. London-klubben.
5. Tegucigalpa.
6. Bangladesh' første statsminister og senere president.
7. Eritrea.
8. Norsk Fredskorpssamband.
9. Tuaregene i Mali.
10. Uganda og Rwanda.
11. 4,4 milliarder.
12. Aids.
13. En ironisk betegnelse som ofte har vært brukt om bistandsbyråkratiet, og særlig om de som har hørt til FN-systemet.
14. 1948.
15. I Great Zimbabwe National Park.
16. Grunnleggeren av Grameen Bank.
17. Ja, siden 1996.
18. Lesotho.
19. Nansen-programmet.
20. Norsk Folkehjelp.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Neste gang bør du lese spørsmålene før svarene, ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste bistandsaktuelt kommer: ca. 10. des.

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

LITT MER ENN KRIG OG KATASTROFER...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese reportasjer om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten...

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt. (Dersom du allerede har fått tilsendt Bistandsaktuelt, adressert til deg, trenger du ikke å krysse av. Da er du allerede i vårt adresseregister.

... **NEI**, takk. Jeg har fått tilsendt avisen, men ønsker å bli strøket fra adresseregisteret.

Navn:.....
 Adresse:
 Postnr./sted:.....

Navn:.....
 Adresse:
 Postnr./sted:.....
 Abon.nr.:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**, c/o Norsk Fredskorpssamband Drift A/S, boks 6747 St. Olavs plass, 0130 Oslo.

Gruppebilde uten dame: Hva har kommet ut av norsk bistand siden starten i 1952? Det er spørsmålet disse fire skal prøve å svare på – historiprofessor Jarle Simensen (foran), flankert av medforfatterne (fra v.) Arild Engelsen Ruud, Jon Anton Johnson og Frode Liland. (Kirsten Alsaker Kjerland var i Afrika da bildet ble tatt.)

FOTO: ELIN HØYLAND

Tre bind om bistand

Historikere skal beskrive effekten av 160 milliarder norske bistandskroner

Det trengs fem historikere og ti millioner kroner for å skrive den norske bistandshistorien. Et unikt prosjekt, hevder de som står bak. Om tre år, på selve 50-årsjubileet for norsk bistand, kommer det første av i alt tre bind.

• BIBIANA DAHLE PIENE

– DET ER EN LANG og komplisert historie vi skal fortelle. Historieprofessor Jarle Simensen setter seg bedre til rette innerst i sofakroken. Han skal forfatte det første bindet i «Norsk utviklingshjelps historie», og det er en oppgave han gleder seg til. For helt siden han som guttunge ramlet inn på Norsk Misjonssambands vandreutstilling om fremmede mennesker og kulturer en gang på femtitallet, har han vært opptatt av verden utenfor Norge.

Interessen er ikke mindre hos de øvrige forfatterne. Historikerne Jon Anton Johnson, Frode Liland og Arild Engelsen Ruud klør etter å komme

skikkelig igang med arbeidet, mens eneste kvinne i klubben, Kirsten Alsaker Kjerland, er i Afrika for å drive forskning lokalt.

RØTTENE TIL norsk bistand strekker seg tilbake til kolonitid og de første misjonærene. Men det var ikke før i 1952 at utviklingshjelp ble en post på statsbudsjettet, med det sagnomsuste Kerala-prosjektet. Sett i et større perspektiv er derfor historien om offentlig norsk utviklingshjelp av ganske ungdommelig karakter.

– Men man kan kanskje glede seg over at bistanden begynner å bli voksen?

– Vi har i alle fall lært mye på disse årene. Jeg vil si vi er på rett vei, sier Simensen.

Fra 1965 til 1995 har Norge gitt 158 milliarder bistandskroner (målt i 1995-kroner) til fattige land. Hvordan har pengene blitt brukt – og hva har kommet ut av dette? Dette er blant de store spørsmålene som historikerne reiser.

– Vårt mål er å fortelle hva som skjedde, og – ikke minst – hvorfor det ble slik og hva som ble konsekvensene, sier Jon Anton Johnson, som skal

koordinere hele prosjektet.

– Men dette skal ikke bli en dom over norsk bistand. Vår jobb er ikke å evaluere det som har skjedd, men å sette det inn i et bredt historisk perspektiv.

I TRE AKTER skal historien fortelles. Det første bindet vil handle om tida fra 1952 til midten av 70-tallet, fra utviklingshjelpens spede begynnelse, samspillet mellom politikere og opinion, til oppbyggingen av NORAD og fremveksten av de frivillige organisasjonene.

Men det skal også vies plass til bakgrunnsmotivene for u-hjelpen.

– Den kalde krigen gjorde det viktig for Vesten å holde båndene til den tredje verden vedlike. Man fryktet kommunismens fremgang, fremholder Simensen.

– I dette spillet var det viktig å ha så mange venner som mulig, supplerer Frode Liland.

– Vi kan vel trygt slå fast at utviklingshjelpen også tjente egennyttige behov. Fattigdom ble ansett som en grobunn for politisk ekstremisme.

Bind to skal ta for seg perioden

Utviklingshjelpen tjente også egennyttige behov. Fattigdom ble ansett som en grobunn for politisk ekstremisme.

fram til andre halvdel av 1980-tallet. Nå vokste bistandsbudjettene kraftig, og de frivillige organisasjonen kom for alvor inn i bildet. Gjeldskrisen melder seg, og i slutten av denne perioden blir samordningen med de internasjonale bistandsorganisasjonene et viktig tema.

– Norge har vært en stor bidragsyter, spesielt overfor UNDP og UNICEF. Men vi vet ikke hvor mye reell innflytelse dette har gitt oss. Her er det forsket lite, påpeker Simensen.

DET TREDJE bindet fokuserer på den nye utviklingen innen bistanden på 90-tallet. Humanitær hjelp, demokratiutvikling og menneskeretter blir viet stadig mer oppmerksomhet.

– Et viktig bidrag til historien vil være hva norske bistandsarbeidere – og dem har det vært uhyre mange av! – forteller om hvordan det var ute i felten. Vi ønsker å intervju så mange som mulig, sier de fire historikerne, og retter en inntrengende oppfordring til alle som har jobbet «ute i bushen», og samlet på brev, dagboksnotater eller lignende fra den tiden: – Kom til oss! Vi vil gjerne se det.